

مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

گامی

عمران
علیه السلام

www.ghaemiyeh.com
www.ghaemiyeh.org
www.ghaemiyeh.net
www.ghaemiyeh.ir

رهیافت / ۳۳

احکام پوشش و نگاه

ویژه استادان و مبلغان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

احكام پوشش و نگاه ویژه استادان و مبلغان

نویسنده:

جمعی از نویسندگان

ناشر چاپی:

معاونت فرهنگی آستان قدس رضوی

ناشر دیجیتال:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۱۴	احکام پوشش و نگاه ویژه استادان و مبلغان
۱۴	مشخصات کتاب
۱۹	فهرست
۲۵	پیشگفتار
۲۷	درآمد
۲۹	فصل اول: احکام پوشش در نماز
۲۹	اشاره
۳۰	۱. ۱. مقدار پوشش برای نماز
۳۰	۱. ۲. پوشش کف و روی پا
۳۰	۱. ۳. منظور از عورت مرد
۳۱	۱. ۴. پوشش از خود
۳۱	۱. ۵. پوشش از همه جوانب
۳۲	۱. ۶. پوشاندن حجم بدن
۳۲	۱. ۷. پوشاندن شبح بدن
۳۳	۱. ۸. پوشیدن لباس نازک
۳۳	۱. ۹. ضخامت پوشش
۳۳	۱. ۱۰. پوشاندن باطن بدن برای بانوان
۳۴	۱. ۱۱. پوشاندن زینت های صورت بانوان
۳۴	۱. ۱۲. پوشاندن گردن و چانه برای بانوان
۳۵	۱. ۱۳. پوشاندن موی مصنوعی بانوان
۳۵	۱. ۱۴. حکم نماز بدون پوشاندن چیزهایی که پوشاندن آن مقابل نامحرم واجب است
۳۶	۱. ۱۵. پوشش دختر بچه نابالغ
۳۶	۱. ۱۶. پوشش در قضای سجده و تشهد فراموش شده

۳۶	۱. ۱۷. پوشش در سجده سهو
۳۷	۱. ۱۸. پوشش در سجده واجب قرآن
۳۷	۱. ۱۹. نماز با لباس شهت
۳۷	اشاره
۳۸	۱. ۱۹. ۱. تعریف لباس شهت
۳۸	۱. ۱۹. ۲. پوشیدن لباس شهت
۳۹	۱. ۲۰. نماز با لباس مختص
۳۹	اشاره
۳۹	۱. ۲۰. ۱. تعریف لباس مختص
۳۹	۱. ۲۰. ۲. پوشیدن لباس مختص
۴۱	فصل دوم: احکام پوشش در غیرنماز
۴۱	اشاره
۴۲	۲. ۱. پوشش در مقابل هم جنس
۴۲	۲. ۱. ۱. پوشش زن در مقابل زنان
۴۲	پوشش در مقابل زنان مسلمان
۴۲	تعریف عورتین
۴۳	پوشش در مقابل زنان غیرمسلمان
۴۳	۲. ۱. پوشش مرد در مقابل مردان
۴۴	۲. ۲. پوشش زن در مقابل غیرهم جنس
۴۴	۲. ۲. ۱. پوشش زن در مقابل مردان محرم
۴۴	اشاره
۴۵	پوشش از محارم در جایی که نگاه با قصد لذت و ریبه صورت می گیرد
۴۵	۲. ۲. پوشش زن در مقابل مردان نامحرم
۴۶	۲. ۳. پوشش زن در مقابل پسران نابالغ ممیز نامحرم
۴۶	اشاره
۴۷	سن تمییز پسران

۴۷ ۴.۲. پوشش زن در برابر افراد عقب مانده ذهنی و مجنون
۴۸ ۵.۲. پوشش وجه و کفین
۴۸ اشاره
۵۰ پوشش وجه و کفین در فرض علم به نگاه نامحرم
۵۱ ۶.۲. پوشش زیر چانه
۵۲ ۷.۲. پوشش روی پا
۵۲ ۸.۲. پوشش زینت از نامحرم
۵۲ تعریف زینت
۵۳ حکم پوشش زینت
۵۴ بیان مصادیقی از زینت
۵۴ پوشش ابروی اصلاح شده
۵۵ پوشش ابروی رنگ شده
۵۵ پوشش ابروی تتوشده
۵۶ پوشش انگشتر و حلقه ازدواج
۵۷ پوشش کلاه گیس
۵۸ پوشاندن سرمه چشم
۵۹ پوشاندن ناخن بلند
۵۹ پوشش ناخن لاک زده
۶۰ پوشش کرم ضدآفتاب
۶۱ پوشیدن لباس های تنگ و چسبان
۶۲ پوشیدن لباس های رنگی و زننده
۶۳ پوشیدن جوراب نازک
۶۳ پوشیدن کفش های صدادار
۶۴ ۳.۲. پوشش مرد در مقابل غیرهم جنس
۶۴ ۱.۳. پوشش مرد در مقابل زنان محرم
۶۴ ۲.۳. پوشش مرد در مقابل زنان نامحرم

۶۴ اشاره
۶۵ پوشش مرد در جایی که نگاه به او با قصد لذت صورت می گیرد
۶۶ ۲. ۳. پوشیدن لباس های تنگ
۶۷ ۲. ۳. ۴. پوشیدن لباس های آستین کوتاه
۶۷ ۲. ۴. متفرقات پوشش
۶۷ ۲. ۴. ۱. پوشیدن کراوات
۷۰ فصل سوم: احکام نگاه مردان
۷۰ اشاره
۷۱ ۳. ۱. نگاه مرد به هم جنس
۷۱ ۳. ۱. ۱. نگاه به عورت هم جنس
۷۱ ۳. ۱. ۲. تطهیر عورت هم جنس
۷۱ ۳. ۱. ۳. نگاه به غیرعورت هم جنس
۷۲ ۳. ۲. نگاه مرد به غیرهم جنس
۷۲ ۳. ۲. ۱. نگاه مرد به زنان محرم
۷۲ نگاه به همسر
۷۲ نگاه به همسر فوت شده
۷۳ نگاه به همسر مطلقه
۷۳ نگاه به غیرهمسر از زنان محرم
۷۴ نگاه به ربیبه
۷۵ ۳. ۲. ۲. نگاه مرد به دختران نابالغ
۷۵ نگاه به دختران غیرممیز
۷۵ نگاه به دختران ممیز
۷۸ ۳. ۲. ۳. نگاه مرد به زنان نامحرم
۷۸ نگاه به دست و صورت
۸۰ نگاه به بدن و موها
۸۰ نگاه به صورت آرایش شده

نگاه به دندان ها	۸۰
نگاه به دست همراه با انگشتر	۸۱
نگاه به ناخن های لاک زده	۸۱
نگاه به روی پا	۸۱
نگاه به حجم ساق پا و شانه ها	۸۲
نگاه به زیورآلات از روی لباس	۸۲
نگاه به کلاه گیس	۸۳
نگاه به اعضای جداشده زنان	۸۳
نگاه بی اختیار	۸۴
۳. ۲. ۴. نگاه مرد به زنان عقب افتاده ذهنی	۸۵
۳. ۲. ۵. استثناهای حرمت نگاه به نامحرم	۸۶
اشاره	۸۶
۱. نگاه در صورت ضرورت	۸۶
۲. نگاه در مقام شهادت	۸۶
۳. نگاه به زنان سال خورده (قواعد)	۸۶
تعریف زنان سال خورده (قواعد)	۸۶
حد پوشش زنان سال خورده	۸۷
نگاه به زنان سال خورده	۸۷
لمس بدن زنان سال خورده	۸۹
تفاوت بین زنان سال خورده بیوه و شوهردار	۸۹
۴. نگاه به زنان بدحجاب	۹۰
۵. نگاه به زنان غیرمسلمان	۹۰
۶. نگاه به زنان روستایی	۹۱
۷. نگاه در مقام خواستگاری	۹۲
نگاه خواستگار به زن	۹۲
شروط نگاه خواستگار	۹۴

- رضایت و اجازه زن به نگاه خواستگار ۹۷
- نگاه زن به خواستگار ۹۷
- تکرار نگاه ۹۸
۸. نگاه در مقام معالجه ۹۸
- رجوع به پزشک غیرهم جنس ۹۸
- مرجع تشخیص پزشک حاذق ۱۰۱
- مراجعه به پزشک غیرهم جنس بدون تحقیق ۱۰۱
- سفر به شهرهای مجاور برای دسترسی به پزشک هم جنس ۱۰۱
- منظور از ضرورت ۱۰۲
- مرجع تشخیص ضرورت ۱۰۲
- تقدم لمس یا نظر در درمان بیمار غیرهم جنس ۱۰۳
- معاینه از روی لباس ۱۰۳
- لمس و نظر به اعضای داخلی ۱۰۴
- تزریقات ۱۰۴
- دندان پزشکی ۱۰۶
- نگاه به فضای داخل دهان زن ۱۰۶
- جراحی پلاستیک ۱۰۷
- معاینه عورت بیمار توسط پزشک هم جنس ۱۰۸
- رعایت مراتب در نگاه به عورت ۱۰۸
- رعایت مراتب در لمس عورت و بدن ۱۰۹
- معاینه عورت بیمار توسط پزشک غیرهم جنس ۱۰۹
- نازایی و جواز کشف عورت ۱۱۰
- معاینه بکارت عروس ۱۱۰
- تطهیر عورت بیمار ۱۱۱
- اولویت هم جنس برای نگاه یا لمس در مواقع ضرورت ۱۱۱
- معاینه عورت برای استخدام و کنترل سلامتی ۱۱۲

- ۱۱۲ ۹. نگاه برای آموزش پزشکی
- ۱۱۲ معاینه بدن بیمار توسط دانشجو
- ۱۱۴ رضایت بیمار و بستگان برای معاینه
- ۱۱۴ نگاه به تصویر بدن برای آموزش
- ۱۱۴ نگاه به عورت بیمار توسط دانشجو
- ۱۱۵ نگاه به آلت مصنوعی
- ۱۱۵ نگاه به تصویر عورت
- ۱۱۶ تشریح جسد میت غیرهم جنس
- ۱۱۶ نگاه به عورت میت برای تشریح
- ۱۱۷ لمس و نگاه بدن کافر برای تشریح
- ۱۱۷ ۳.۳. نگاه به فیلم و عکس نامحرم
- ۱۱۷ ۳.۳. ۱. عکس برداری از زن
- ۱۱۷ ۳.۳. ۲. ظهور عکس و میکس فیلم
- ۱۲۰ ۳.۳. ۳. عکس گرفتن بدون اجازه شوهر
- ۱۲۰ ۳.۳. ۳. نگاه به عکس و فیلم همسر بعد از فوت یا طلاق
- ۱۲۱ ۳.۳. ۴. نگاه به عکس و فیلم زنان نامحرم آشنا و ناشناس
- ۱۲۱ نگاه به عکس
- ۱۲۲ نگاه به عکس زنان بدحجاب
- ۱۲۳ نگاه به فیلم
- ۱۲۳ ۳.۳. ۵. نگاه به عکس و فیلم دوران کودکی زنان نامحرم
- ۱۲۴ ۳.۳. ۶. نگاه به عکس و فیلم زنان نیمه برهنه
- ۱۲۵ ۳.۳. ۷. نگاه به فیلم های مبتذل و مستهجن (پورن)
- ۱۲۵ اشاره
- ۱۲۶ نگاه به فیلم های مبتذل برای سانسور
- ۱۲۶ نگاه به فیلم های مبتذل برای تحریک جنسی
- ۱۲۶ نگاه به فیلم های مبتذل برای آموزش جنسی

- نگاه به انیمیشن های جنسی ۱۲۷
- ۳.۳.۸. نگاه به عکس و فیلم زنان غیرمسلمان ۱۲۷
- نگاه به عکس ۱۲۷
- نگاه به فیلم ۱۲۷
- ۳.۳.۹. نگاه به عکس و فیلم عورتین ۱۲۸
- فصل چهارم: احکام نگاه زنان ۱۲۹
- اشاره ۱۲۹
- ۴.۱. نگاه زن به هم جنس ۱۳۰
- ۴.۱.۱. نگاه به عورت هم جنس ۱۳۰
- ۴.۱.۲. اپیلاسیون ۱۳۰
- ۴.۱.۳. نگاه به برجستگی عورت ۱۳۱
- ۴.۱.۴. تطهیر عورت هم جنس ۱۳۱
- ۴.۱.۵. نگاه به غیرعورت هم جنس ۱۳۱
- ۴.۲. نگاه زن به غیرهم جنس ۱۳۲
- ۴.۲.۱. نگاه زن به مردان محرم ۱۳۲
- ۴.۲.۲. نگاه زن به پسران نابالغ غیرممیز و ممیز ۱۳۲
- اشاره ۱۳۲
- نگاه به عورت پسرچقه ممیز ۱۳۳
- حمام کردن پسرچقه ها ۱۳۴
- ۴.۲.۳. نگاه زن به مردان نامحرم ۱۳۴
- نگاه به دست و صورت ۱۳۴
- نگاه به مواضعی که معمولاً می پوشانند ۱۳۶
- نگاه به بدن نیمه برهنه ورزش کاران ۱۳۷
۱. نگاه حضوری به بدن مردان در میدان های ورزشی ۱۳۷
۲. نگاه به فیلم های ورزشی مثل فوتبال و کشتی ۱۳۷
- فصل پنجم: متفرقات نگاه ۱۴۰

- ۱۴۰ اشاره
- ۱۴۱ ۵. ۱. نگاه در حال احرام
- ۱۴۱ ۵. ۲. نگاه غُستال به میت
- ۱۴۲ ۵. ۳. خنثای مشکل
- ۱۴۲ ۵. ۳. ۱. نگاه خنثا به افراد دیگر
- ۱۴۲ ۵. ۳. ۲. نگاه افراد دیگر به خنثا
- ۱۴۲ نگاه به عورت
- ۱۴۳ نگاه به بدن
- ۱۴۳ ۵. ۴. نگاه به مجامعت حیوانات
- ۱۴۴ ۵. ۵. نگاه به عورت حیوانات
- ۱۴۴ ۵. ۶. نگاه به بدن خود
- ۱۴۴ ۵. ۷. نگاه به ماهواره
- ۱۴۵ ۵. ۸. نگاه های مشکوک
- ۱۴۷ کتابنامه
- ۱۵۲ درباره مرکز

عنوان و نام پدیدآور: احکام پوشش و نگاه ویژه استادان و مبلغان/ گردآورندگان صدیقه موسوی دوغ آبادی ... [و دیگران]؛ تهیه و تدوین مدیریت پژوهش و برنامه ریزی؛ تنظیم و تولید اداره تولیدات فرهنگی؛ ارزیاب علمی جواد محدثی؛ ارزیاب محتوایی حسین شریعتی مایون... [و دیگران]؛ ویراستار سید حمید حیدری ثانی.

مشخصات نشر: مشهد: آستان قدس رضوی، معاونت تبلیغات اسلامی، 1398.

مشخصات ظاهری: [128] ص.؛ 14/5 × 21/5 س م.

فروست: رهیافت؛ 33. زائر رضوی.

شابک: 120000 ریال: 8-25-6852-622-978

وضعیت فهرست نویسی: فاپا

یادداشت: گردآورندگان صدیقه موسوی دوغ آبادی، عفت ترک، رضا ملوندی، مهدی نخعی.

یادداشت: ارزیاب محتوایی حسین شریعتی مایون، مجید داورزنی، سید رضا موسوی بایگی، حسین خادم الخمسه.

موضوع: حجاب -- فتواها

موضوع: Fatwas -- (Hijab (Islamic clothing)

موضوع: فتواهای شیعه -- قرن 14

موضوع: Fatwas, Shiites -- 20th century

موضوع: حجاب (فقه)

موضوع: (Hijab (Islamic law)

شناسه افزوده: موسوی دوغ آبادی، صدیقه، 1341 -، گردآورنده

شناسه افزوده: محدثی، جواد، 1331 -

شناسه افزوده: Mohadesi, Javad

شناسه افزوده: شریعتی، حسین، 1347-

شناسه افزوده: آستان قدس رضوی. مدیریت پژوهش و برنامه ریزی

شناسه افزوده: آستان قدس رضوی. اداره تولیدات فرهنگی

رده بندی کنگره: BP183/9

رده بندی دیویی: 297/3422

شماره کتابشناسی ملی: 6026223

اطلاعات رکورد کتابشناسی: فاپا

ص: 1

«اللَّهُمَّ أَخْرِجْنِي مِنْ ظُلُمَاتِ الْوَهْمِ وَ أَكْرَمْنِي بِنُورِ الْفَهْمِ اللَّهُمَّ افْتَحْ عَلَيْنَا أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ وَ انشُرْ عَلَيْنَا خَزَائِنَ عُلُومِكَ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ.»⁽¹⁾ (خدایا، مرا از تاریکی های وهم خارج کن و به نور فهم گرامی ام بدار. خدایا، درهای رحمت را به روی ما بگشا و خزانه های علومت را برایمان باز کن؛ به مهربانی ات، ای مهربان ترین مهربانان!)

ص: 2

1- . عباس قمی، مفاتیح الجنان، دعای مطالعه.

تقديم به ارواح قدس ائمه معصومين (عليهم السلام)، به ويژه مولا و مقتداى زمان، حضرت بقيه الله الاعظم (عجل الله تعالى الشريف)؛
شهادى انقلاب اسلامى و دفاع مقدس؛ مدافعان مظلوم حرم اهل بيت و زائران آستان ملكوت امام على بن موسى الرضا عليه السلام!

ص: 3

احكام پوشش و نگاه

ويژه استادان و مبلغان

ص: 4

فهرست

۱۱	پیشگفتار
۱۳	درآمد

فصل اول:

۱۵	احکام پوشش در نماز
۱۶	۱.۱. مقدار پوشش برای نماز
۱۶	۲.۱. پوشش کف و روی پا
۱۶	۳.۱. منظور از عورت مرد
۱۷	۴.۱. پوشش از خود
۱۷	۵.۱. پوشش از همه جوانب
۱۸	۶.۱. پوشاندن حجم بدن
۱۸	۷.۱. پوشاندن شبح بدن
۱۹	۸.۱. پوشیدن لباس نازک
۱۹	۹.۱. ضخامت پوشش
۱۹	۱۰.۱. پوشاندن باطن بدن برای بانوان
۲۰	۱۱.۱. پوشاندن زینت‌های صورت بانوان
۲۰	۱۲.۱. پوشاندن گردن و چانه برای بانوان
۲۱	۱۳.۱. پوشاندن موی مصنوعی بانوان
۲۱	۱۴.۱. حکم نماز بدون پوشاندن چیزهایی که پوشاندن آن مقابل نامحرم واجب است ..
۲۲	۱۵.۱. پوشش دختر بچه نابالغ
۲۲	۱۶.۱. پوشش در فضای سجده و تشهد فراموش شده
۲۲	۱۷.۱. پوشش در سجده سهو
۲۳	۱۸.۱. پوشش در سجده واجب قرآن
۲۳	۱۹.۱. نماز با لباس شهرت
۲۴	۱.۱۹.۱. تعریف لباس شهرت
۲۴	۲.۱۹.۱. پوشیدن لباس شهرت
۲۵	۲۰.۱. نماز با لباس مختص
۲۵	۱.۲۰.۱. تعریف لباس مختص
۲۵	۲.۲۰.۱. پوشیدن لباس مختص

فصل دوم:

۲۷	احکام پوشش در غیرنماز.....
۲۸	۱.۲ پوشش در مقابل هم جنس
۲۸	۱.۱.۲ پوشش زن در مقابل زنان
۲۸	پوشش در مقابل زنان مسلمان
۲۸	تعریف عورتین
۲۹	پوشش در مقابل زنان غیرمسلمان
۲۹	۲.۱.۲ پوشش مرد در مقابل مردان
۳۰	۲.۲ پوشش زن در مقابل غیرهم جنس
۳۰	۱.۲.۲ پوشش زن در مقابل مردان محرم
۳۱	پوشش از محارم در جایی که نگاه با قصد لذت و ریه صورت می گیرد
۳۱	۲.۲.۲ پوشش زن در مقابل مردان نامحرم
۳۲	۳.۲.۲ پوشش زن در مقابل پسران نابالغ ممیز نامحرم
۳۳	سن تمییز پسران
۳۳	۴.۲.۲ پوشش زن در برابر افراد عقب مانده ذهنی و مجنون
۳۴	۵.۲.۲ پوشش وجه و کفین
۳۵	پوشش وجه و کفین در فرض علم به نگاه نامحرم
۳۶	۶.۲.۲ پوشش زیر چانه
۳۷	۷.۲.۲ پوشش روی پا
۳۷	۸.۲.۲ پوشش زینت از نامحرم
۳۷	تعریف زینت
۳۸	حکم پوشش زینت
۳۹	بیان مصادیقی از زینت
۳۹	پوشش ابروی اصلاح شده
۴۰	پوشش ابروی رنگ شده
۴۰	پوشش ابروی تتوشده
۴۱	پوشش انگشتر و حلقه ازدواج
۴۲	پوشش کلاه گیس
۴۳	پوشاندن سرمه چشم
۴۴	پوشاندن ناخن بلند
۴۴	پوشش ناخن لاک زده
۴۵	پوشش کرم ضدآفتاب

پوشیدن لباس های تنگ و چسبان	۴۶
پوشیدن لباس های رنگی و زننده	۴۷
پوشیدن جوراب نازک	۴۸
پوشیدن کفش های صدادار	۴۸
۲.۲. پوشش مرد در مقابل غیرهم جنس	۴۹
۱.۳.۲. پوشش مرد در مقابل زنان محرم	۴۹
۲.۳.۲. پوشش مرد در مقابل زنان نامحرم	۴۹
پوشش مرد در جایی که نگاه به او با قصد لذت صورت می گیرد	۵۰
۳.۳.۲. پوشیدن لباس های تنگ	۵۱
۴.۳.۲. پوشیدن لباس های آستین کوتاه	۵۲
۴.۲. متفرقات پوشش	۵۲
۱.۴.۲. پوشیدن کراوات	۵۲

فصل سوم:

احکام نگاه مردان	۵۵
۱.۲. نگاه مرد به هم جنس	۵۶
۱.۱.۳. نگاه به عورت هم جنس	۵۶
۲.۱.۳. تطهیر عورت هم جنس	۵۶
۳.۱.۳. نگاه به غیرعورت هم جنس	۵۶
۲.۲. نگاه مرد به غیرهم جنس	۵۷
۱.۲.۳. نگاه مرد به زنان محرم	۵۷
نگاه به همسر	۵۷
نگاه به همسر فوت شده	۵۷
نگاه به همسر مطلقه	۵۸
نگاه به غیرهمسر از زنان محرم	۵۸
نگاه به ریبیه	۵۹
۲.۲.۳. نگاه مرد به دختران نابالغ	۶۰
نگاه به دختران غیرممیز	۶۰
نگاه به دختران ممیز	۶۰
۳.۲.۳. نگاه مرد به زنان نامحرم	۶۲
نگاه به دست و صورت	۶۲
نگاه به بدن و موها	۶۳

- نگاه به صورت آرایش شده ۶۳
- نگاه به دندان ها ۶۳
- نگاه به دست همراه با انگشتر ۶۴
- نگاه به ناخن های لاک زده ۶۴
- نگاه به روی پا ۶۴
- نگاه به حجم ساق پا و شانه ها ۶۵
- نگاه به زیورآلات از روی لباس ۶۵
- نگاه به کلاه گیس ۶۶
- نگاه به اعضای جداشده زنان ۶۶
- نگاه بی اختیار ۶۷
- ۴.۲.۳. نگاه مرد به زنان عقب افتاده ذهنی ۶۸
- ۵.۲.۳. استثنای حرمت نگاه به نامحرم ۶۹
۱. نگاه در صورت ضرورت ۶۹
۲. نگاه در مقام شهادت ۶۹
۳. نگاه به زنان سال خورده (قواعد) ۶۹
۴. نگاه به زنان بدحجاب ۷۲
۵. نگاه به زنان غیرمسلمان ۷۲
۶. نگاه به زنان روستایی ۷۳
۷. نگاه در مقام خواستگاری ۷۴
۸. نگاه در مقام معالجه ۷۹
۹. نگاه برای آموزش پزشکی ۹۱
- ۲.۲. نگاه به فیلم و عکس نامحرم ۹۶**
- ۱.۳.۳. عکس برداری از زن ۹۶
- ۲.۳.۳. ظهور عکس و میکس فیلم ۹۶
- ۳.۳.۳. عکس گرفتن بدون اجازه شوهر ۹۸
- ۳.۳.۳. نگاه به عکس و فیلم همسر بعد از فوت یا طلاق ۹۸
- ۴.۳.۳. نگاه به عکس و فیلم زنان نامحرم آشنا و ناشناس ۹۹
- نگاه به عکس ۹۹
- نگاه به عکس زنان بدحجاب ۱۰۰
- نگاه به فیلم ۱۰۱
- ۵.۳.۳. نگاه به عکس و فیلم دوران کودکی زنان نامحرم ۱۰۱
- ۶.۳.۳. نگاه به عکس و فیلم زنان نیمه برهنه ۱۰۲

- ۱۰۳..... نگاه به فیلم‌های مبتذل و مستهجن (پورن) ۷.۳.۳
- ۱۰۴..... نگاه به فیلم‌های مبتذل برای سانسور.....
- ۱۰۴..... نگاه به فیلم‌های مبتذل برای تحریک جنسی.....
- ۱۰۴..... نگاه به فیلم‌های مبتذل برای آموزش جنسی.....
- ۱۰۵..... نگاه به انیمیشن‌های جنسی.....
- ۱۰۵..... نگاه به عکس و فیلم زنان غیرمسلمان ۸.۳.۳
- ۱۰۵..... نگاه به عکس.....
- ۱۰۵..... نگاه به فیلم.....
- ۱۰۶..... نگاه به عکس و فیلم عورتین ۹.۳.۳

فصل چهارم:

- ۱۰۷..... احکام نگاه زنان.....
- ۱۰۸..... ۱.۴. نگاه زن به هم جنس.....
- ۱۰۸..... ۱.۱.۴. نگاه به عورت هم جنس.....
- ۱۰۸..... ۲.۱.۴. اپیلاسیون.....
- ۱۰۹..... ۳.۱.۴. نگاه به برجستگی عورت.....
- ۱۰۹..... ۴.۱.۴. تطهیر عورت هم جنس.....
- ۱۰۹..... ۵.۱.۴. نگاه به غیرعورت هم جنس.....
- ۱۱۰..... ۲.۴. نگاه زن به غیرهم جنس.....
- ۱۱۰..... ۱.۲.۴. نگاه زن به مردان محرم.....
- ۱۱۰..... ۲.۲.۴. نگاه زن به پسران نابالغ غیرممیز و ممیز.....
- ۱۱۱..... نگاه به عورت پسربچه ممیز.....
- ۱۱۲..... حمام کردن پسربچه‌ها.....
- ۱۱۲..... ۳.۲.۴. نگاه زن به مردان نامحرم.....
- ۱۱۲..... نگاه به دست و صورت.....
- ۱۱۳..... نگاه به مواضعی که معمولاً می‌پوشانند.....
- ۱۱۴..... نگاه به بدن نیمه برهنه ورزش کاران.....

فصل پنجم:

- ۱۱۷..... متفرقات نگاه.....
- ۱۱۸..... ۱.۵. نگاه در حال احرام.....
- ۱۱۸..... ۲.۵. نگاه غَسَّال به میت.....

۱۱۹ ۳. ۵. خنثای مشکل
۱۱۹ ۱. ۳. ۵. نگاه خنثا به افراد دیگر
۱۱۹ ۲. ۳. ۵. نگاه افراد دیگر به خنثا
۱۱۹ نگاه به عورت
۱۲۰ نگاه به بدن
۱۳۰ ۴. ۵. نگاه به مجامعت حیوانات
۱۳۱ ۵. ۵. نگاه به عورت حیوانات
۱۳۱ ۶. ۵. نگاه به بدن خود
۱۳۱ ۷. ۵. نگاه به ماهواره
۱۳۲ ۸. ۵. نگاه‌های مشکوک
۱۳۴ کتابنامه

عبد السلام از امام رضا علیه السلام شنید که فرمودند: «رَحِمَ اللَّهُ عَبْدًا أَحْيَا أَمْرَنَا»، خداوند رحمت کند کسی را که امر ما را زنده می کند. عرض کرد: چگونه امر شما را زنده می کند؟، علی بن موسی الرضا علیه السلام در پاسخ فرمودند: «يَتَعَلَّمُ عُلُومَنَا وَيُعَلِّمُهَا النَّاسَ، فَإِنَّ النَّاسَ لَوْ عَلِمُوا مَحَاسِنَ كَلَامِنَا لَاتَّبَعُونَا.»⁽¹⁾ علوم ما را فرا می گیرد و آن را به مردم تعلیم می دهد... زیرا اگر مردم از زیبایی های کلام ما آگاهی می یافتند، از ما پیروی می کردند.

معاونت تبلیغات آستان قدس رضوی، مفتخر است در راستای رسالت خود مبنی بر اشاعه فرهنگ تشیع و پاسخ گویی به سؤالات شرعی مردم در این حوزه گسترده از دین، محتوای پیش رو را به استادان فرهیخته تقدیم کند. در این نوشتار تلاش شده است علاوه بر ارائه اطلاعات و محتوایی غنی، پاسخی مناسب با محتوایی یکسان در اختیار استادان قرار داده شود تا از تشویش خاطر مراجعان به سبب دریافت جواب های متفاوت جلوگیری شود.

اهداف اصلی تهیه و تنظیم این قبیل نوشتارها عبارت اند از: تلخیص کتاب های تخصصی موجود در این حوزه؛ جمع بندی جواب ها؛ بی نیاز کردن استادان از رجوع به منابع پرشمار در هنگام پاسخ گویی. برای رسیدن به این مهم، کارگروهی از استادان و کارشناسان فرهیخته این اداره، هر موضوع پیشنهادی را موشکافانه بررسی می کنند و محصول تلاش خویش را به داوری هیئت علمی می گذارند.

مجموعه کتاب های رهیافت در چهار موضوع کلی تدوین می شود؛ رهیافت احکام، رهیافت اعتقادی، رهیافت تربیتی و رهیافت ترکیبی

که مرکب از هر سه موضوع قبل است. بی شک بررسی دقیق و نگاه نقادانه شما فرهیخته گران قدر، خدمتگزاران را در بهبود کیفی این

مجموعه یاری خواهد کرد.

جبهه خضوع به درگاه قدسی احدیت می ساییم، به شکرانه توفیق خدمتی که حضرتش در بارگاه ملکوتی و سراسر نور امام رضا علی ارزانی مان فرموده است. امید است بتوانیم به پاس این افتخار و با استعانت از آن امام همام علیه السلام، به مصداق روایت نورانی آغازین، جرعه ای از علم حقیقی بنوشیم و به تشنگان راستین آن نیز بنوشانیم.

معاونت تبلیغات اسلامی آستان قدس رضوی

ص: 12

حکایت تاریخ چنین است: آنگاه که آدم و حوا تحت تأثی-ر الق-ای شیطان، از شجره ممنوع-ه تن-اول کردند، پوشش های بهشتی از بدنشان فروریخت و عریان شدند و طبق تصریح قرآن، آن هنگام بلافاصله بدن خود را به وسیله برگ درختان پوشاندند. از این حکایت چنین برمی آید که مسئله پوشش و حجاب از جمله مسائلی است که با فطرت آدمی عجین است و نه تنها از ضروریات دین اسلام است، بلکه از ارکان اساسی سایر ادیان آسمانی نیز هست. با این رویکرد، می توان گفت حجاب مختص به منطقه جغرافیایی خاص، دین خاص یا ملیت و قومیت خاصی نیست؛ بلکه انسانیت انسان چنین اقتضایی دارد که پوشیده بودن را بپسندد.

از سوی دیگر، لزوم حفظ نگاه و محافظت از چشم در مقابل نامحرم نیز همراه با مسئله حجاب و لزوم پوشش مطرح شده و بر آن تأکید شده است. در قرآن کریم قبل از آیه [﴿وَلْيَضْحَكُوا خِيفًا ذُرِّيَّةَ لَا يَكْفُرُونَ﴾](#) (1) که به وجوب پوشاندن بدن از دید نامحرم امر می کند، به مردان و زنان باایمان امر شده است در مقابل نامحرم نگاهشان را حفظ کنند؛ آنجا که خداوند متعال می فرماید: [﴿قُلْ لِّلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ...﴾](#) (2).

ص: 13

1- . نور، 31.

2- . نور، 30.

حجاب از ضروریات دین اسلام است و انکار آن در صورتی که به انکار خدا یا رسول (صلی الله علیه و اله) بینجامد، کفر است. از این رو لازم است زنان، خود را از دید مردان نامحرم بپوشانند. البته برای آقایان نیز پوشش به معنای خاص خود در مقابل زنان نامحرم واجب است.

در جزوه حاضر، حدود مرز پوشش و کیفیت آن در نماز و غیرنماز برای آقایان و خانم ها و همچنین احکام نگاه برای مردان و زنان بررسی شده است و تلاش شده تا بشود، جزئیات آن طبق نظر مراجع عظام تقلید بیان شود.

مجموعه پیش رو با عنوان «احکام پوشش و نگاه»، در قالب رهیافت احکام تقدیم می شود. مستنداتی که در این کتاب از آن ها استفاده شده و استادان را از مراجعه به آن ها بی نیاز کرده است، عبارت اند از: العروه الوثقی، تحریر الوسیله، منهاج الصالحین، توضیح المسائل و استفتائات مراجع عظام تقلید: حضرت امام و امام خامنه ای (مدظله العالی) و آیات عظام سید ابوالقاسم خویی، محمد فاضل لنکرانی، محمدتقی بهجت، لطف الله صافی گلپایگانی، ناصر مکارم شیرازی، سیدعلی سیستانی، حسین وحید خراسانی، حسین نوری همدانی و سید موسی شبیری زنجانی. تمامی استفتائات از کتاب ها یا سایت های معتبر مراجع عظام استفاده شده است. در صورت نیاز به استفتای جدید نیز هیئت علمی این استفتا را انجام داده و استفتائات یادشده، در این واحد موجود است.

تدوین این کتاب را استادان اداره پاسخ گویی به سؤالات دینی، در ابتدا خانم ها صدیقه موسوی دوغ آبادی و عفت ترک در سال 1394 و تکمله آن را حجج اسلام رضا ملوندی و مهدی نخعی در سال 1397 به عهده داشته اند. حجت الاسلام حسین خادم الخمسه در ابتدا و حجج اسلام حسین شریعتی، مجید داورزنی و سیدرضا موسوی بایگی در اواخر 1397 آن را بررسی و اصلاح مجدد محتوایی کرده اند. سپاسمند تلاش این عزیزان هستیم و امیدوار که خداوند در سایه لطف خویش، توفیق خدمت بیشتر را به ایشان عنایت فرماید.

هیئت اندیشه و رز نشر احکام

معاونت تبلیغات اسلامی آستان قدس رضوی

1. 1. مقدار پوشش برای نماز

پرسش: پوشش واجب در نماز چه مقدار است؟

پاسخ: مردان باید عورت را بپوشانند و بهتر آن است از ناف تا زانو را بپوشانند. (مراجع عظام تقلید)(1)

زنان باید تمام بدن را بپوشانند به جز: 1. دست ها تا مچ؛ 2. پاها تا مچ؛ 3. صورت به مقداری که در وضو شسته می شود. اما برای آنکه یقین کنند مقدار واجب را پوشانده اند، باید (مکارم: بنا بر احتیاط واجب) مقداری از اطراف صورت و قدری پایین تر از مچ را هم بپوشانند. (مراجع عظام تقلید)(2)

1. 2. پوشش کف و روی پا

پرسش: آیا پوشاندن پا در حال نماز، برای خانم ها واجب است؟

پاسخ: خیر، پوشاندن پا اعم از کف و روی پا واجب نیست. (مراجع عظام تقلید)(3)

1. 3. منظور از عورت مرد

پرسش: منظور از عورت که بر مرد لازم است در نماز بپوشاند، کجاست؟(4)

پاسخ: آلت و بیضتین و حلقه دبر. (حضرت امام و آیات عظام خویی،

ص: 16

- 1- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، کتاب الصلاه، فصل فی الستر و الساتر، الثانی؛ سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج 1، مسئله 788؛ سیدعلی خامنه ای، رساله آموزشی، ج 1، درس 28، مقدار پوشش نماز.
- 2- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، کتاب الصلاه، فصل فی الستر و الساتر، الثانی؛ سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج 1، مسئله 789؛ سیدعلی خامنه ای، رساله آموزشی، ج 1، درس 28، مقدار پوشش نماز.
- 3- . سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج 1، ص 442، مسئله 789، با توجه به اینکه در این مسئله، مراجع عظام پوشش پا تا مچ را لازم نمی دانند، حکم کف پا هم به دست آمده است؛ سیدعلی خامنه ای، رساله آموزشی، ج 1، درس 28.
- 4- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، کتاب الصلاه، فصل فی الستر و الساتر، الثانی؛ لطف الله صافی گلپایگانی، هدایه العباد، ج 1، مسئله 661؛ محمدنقی بهجت، وسیله النجاه، ج 1، مسئله 625؛ سیدابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج 2، مسئله 518.

پرسش: آیا در نماز، بر مردان پوشش عجان (حد فاصل بین مقعد و اصل آلت) واجب است؟

پاسخ: خیر واجب نیست؛ اگرچه مستحب است. (حضرت امام و آیات عظام خویی، سیستانی، مکارم، نوری و فاضل) (1)

1. 4. پوشش از خود

پرسش: آیا نمازگزار در موقع نماز، باید بدنش را از خودش نیز بپوشاند؛ به گونه ای که خودش بدنش را نبیند؟ (2)

پاسخ: واجب نیست. (حضرت امام و آیات عظام خویی، فاضل و نوری)

بنا بر احتیاط واجب (3) در موقع نماز، بدنش را (غیر از موارد استثنا) حتی از خودش نیز بپوشاند. (آیات عظام سیستانی و مکارم)

1. 5. پوشش از همه جوانب

پرسش: آیا نمازگزار باید پوشش را از همه جوانب رعایت کند؟ (4)

پاسخ: نمازگزار باید پوشش را از همه جوانب رعایت کند؛ به گونه ای که اگر بیننده ای باشد، او را نبیند. البته از جهت تحتنی پوشش لازم نیست؛ مگر اینکه مثلاً بر سطحی بلند یا بر روی صفحه ای شیشه ای ایستاده

ص: 17

1- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج 1، کتاب الصلاه، الستر و الساتر، ص 452، ذیل مسئله 3: و اما الثانی... .

2- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، کتاب الصلاه، فصل فی الستر و الساتر، مسئله 14؛ سیدعلی سیستانی، توضیح المسائل جامع، مسئله 971.

3- . مثلاً اگر زن لباس آستین کوتاه به تن دارد یا شلواری پوشیده که ساق پا را نمی پوشاند و به هنگام نماز چادر را طوری بپوشد که کسی بدن او را نبیند، ولی چون صورتش را زیر چادر برده است، خودش اعضای برهنه بدنش را ببیند، اشکال دارد و احتیاط واجب در ترک آن است.

4- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، کتاب الصلاه، فصل فی الستر و الساتر، مسئله 13؛ محمدتقی بهجت، وسیله النجاه، ج 1، مسئله 627؛ لطف الله صافی گلپایگانی، هدایه العباد، ج 1، مسئله 664؛ سیدابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج 2، مسئله 520؛ ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتائات، نماز، لباس نمازگزار، پوشش زن در نماز، پوشیدن لباس تنگ برای زن در نماز.

باشد؛ در حالی که که توقع (صافی: در معرض) بودن ناظر آنجاست که از پایین بدن و عورت او قابل مشاهده باشد. در این صورت پوشش واجب است؛ هر چند فعلاً ناظری در پایین نباشد. (حضرت امام و آیت الله صافی)

نمازگزار باید پوشش را از همه جوانب رعایت کند؛ به گونه ای که اگر بیننده ای باشد، او را نبیند. البته از جهت تحتانی پوشش لازم نیست؛ مگر اینکه مثلاً بر سطحی بلند یا بر روی صفحه ای شیشه ای ایستاده باشد؛ به گونه ای که اگر ناظری آنجا باشد، از پایین، بدن و عورت او قابل مشاهده باشد. در این صورت پوشش واجب است؛ هر چند فعلاً ناظری در پایین نباشد. (آیات عظام خویی، بهجت، سیستانی، وحید، مکارم و نوری)

1. 6. پوشاندن حجم بدن

پرسش: پوشیدن لباس تنگ و چسبان در نماز، در صورتی که بدن به صورت کامل پوشیده باشد، چه حکمی دارد؟⁽¹⁾

پاسخ: پوشیدن لباس تنگ و چسبان برای نمازگزار مکروه است؛ هر چند حجم بدن (شکل) مشخص باشد. (مراجع عظام غیر از آیات عظام بهجت⁽²⁾ و مکارم)

پوشیدن لباس تنگ و چسبان برای زن در نماز اشکال دارد؛ مگر این که زیر چادر ضخیم باشد. همچنین درباره مردان، چنانچه حجم آلت از جمیع جوانب مشخص باشد، اشکال دارد. (آیت الله مکارم)

1. 7. پوشاندن شبج بدن

پرسش: آیا پوشاندن شبج بدن یعنی اینکه بدن از زیر لباس بدون

ص: 18

1- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، کتاب الصلاة، فصل فی الستر و الساتر، الثانی و فصل فیما یکره من اللباس حال الصلاة، الثامن و العشرون؛ سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج1، مسئله 865؛ سیدعلی خامنه ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: 545078، تاریخ استفتا: 13 خرداد 1394.

2- . استفتایی از معظم له پیدا نشد.

مشخص شدن رنگ بدن دیده می شود، لازم است؟(1)

پاسخ: بنا بر احتیاط واجب بپوشانند. (حضرت امام و آیات عظام خوئی، صافی و نوری)

باید بپوشانند. (آیات عظام فاضل و مکارم)

اگر جسم بدن دیده می شود، باید پوشانده شود. (آیت الله سیستانی)

1. 8. پوشیدن لباس نازک

پرسش: آیا لباس نازک برای پوشش در حال نماز کافی است؟

پاسخ: لباس نازکی که رنگ پوست از زیر آن نمایان است، کافی نیست.

1. 9. ضخامت پوشش

پرسش: ضخامت پوشش در نماز باید چه مقدار باشد؟(2)

پاسخ: پوشش باید در حدی باشد که رنگ پوست بدن دیده نشود؛ لذا لباس نازکی که رنگ پوست از زیر آن نمایان است، کافی نیست. (حضرت امام و امام خامنه ای و آیات عظام خوئی، فاضل، سیستانی، مکارم و نوری)

1. 10. پوشاندن باطن بدن برای بانوان

پرسش: آیا بر زن، پوشش باطن بدن مثل دندان ها و زبان در حال نماز لازم است؟(3)

پاسخ: واجب نیست. (حضرت امام و آیات عظام خوئی، فاضل، سیستانی، مکارم و نوری)

ص: 19

-
- 1- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، کتاب الصلاه، فصل فی الستر و الساتر، الثانی؛ محمدتقی بهجت، وسیله النجاه، ج1، مسئله 625؛ لطف الله صافی گلپایگانی، هدایه العباد، مسئله 661.
 - 2- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، کتاب الصلاه، فصل فی الستر و الساتر، الثانی؛ سیدعلی خامنه ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: 695909، تاریخ استفتا: 18 شهریور 1395.
 - 3- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، کتاب الصلاه، فصل فی الستر و الساتر، مسئله 4.

1. 11. پوشاندن زینت های صورت بانوان

پرسش: آیا بر زن لازم است در حال نماز، با نبودن نامحرم هم زینت های صورت مثل سرمه و زیورآلات را بپوشاند؟⁽¹⁾

پاسخ: واجب نیست. (حضرت امام و آیات عظام خویی، فاضل، بهجت، سیستانی، مکارم، صافی، شبیری و نوری)

1. 12. پوشاندن گردن و چانه برای بانوان

پرسش: آیا زن باید گردن و چانه را در حال نماز بپوشاند؟⁽²⁾

پاسخ: از آنجا که چانه جزئی از صورت است، لازم نیست در نماز آن را بپوشاند؛ ولی پوشاندن قسمت پایین چانه واجب است. (امام خامنه ای)

بر زن لازم است در حال نماز، گردن و زیر چانه را بپوشاند. همچنین بنا بر احتیاط واجب، پوشاندن مقداری از چانه که معمولاً مقنعه آن را نمی پوشاند، لازم است. (حضرت امام و آیات عظام فاضل، مکارم و صافی)

بر زن لازم است در حال نماز، گردن و زیر چانه را بپوشاند؛ ولی پوشش مقداری که معمولاً مقنعه آن را نمی پوشاند، لازم نیست. (آیات عظام خویی، سیستانی و نوری)

آن مقداری که جزو صورت است، لازم نیست. (آیات عظام بهجت و وحید)

ص: 20

1- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، کتاب الصلاة، فصل فی الستر و الساتر، م4؛ لطف الله صافی گلپایگانی، هدایه العباد، ج1، مسئله 837؛ محمدتقی بهجت، استفتانات، ج2، مسئله 1537؛ سیدموسی شبیری زنجان، استفتانات، ج1، استفتانات نماز، لباس نمازگزار، پوشش نمازگزار، وظیفه زن نمازگزار در پوشاندن چهره آرایش شده.

2- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، کتاب الصلاة، فصل فی الستر و الساتر، مسئله 6؛ محمدتقی بهجت، استفتانات، ج2، سؤال 1528 و استفتانات جامع الزهراء، نماز، پوشاندن چانه؛ سیدعلی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج1، مسئله 970؛ لطف الله صافی گلپایگانی، هدایه العباد، ج1، مسئله 662؛ سیدابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج2، مسئله 518؛ سیدموسی شبیری زنجان، استفتانات، ج1، مسئله 1175؛ سیدعلی خامنه ای، رساله آموزشی، ج1، درس 28، مقدار پوشش در نماز.

پوشاندن قسمت پایین چانه که جزو صورت به حساب نمی آید، واجب است. (آیت الله شبیری)

1. 13. پوشاندن موی مصنوعی بانوان

پرسش: آیا پوشاندن موی مصنوعی در نماز با نبودن نامحرم، بر زن لازم است؟ (1)

پاسخ: واجب نیست. (حضرت امام و امام خامنه ای و آیات عظام خویی، فاضل، بهجت، سیستانی، صافی، شبیری و نوری)

پوشاندن موهای مصنوعی و زینت های پنهانی مانند دست بند و گردن بند نیز واجب است؛ حتی اگر نامحرم حضور نداشته باشد. (آیت الله مکارم)

1. 14. حکم نماز بدون پوشاندن چیزهایی که پوشاندن آن مقابل نامحرم واجب است

پرسش: پوشش برخی چیزها در نماز برای زن استثنا شده؛ هرچند در مقابل نامحرم لازم است آن ها را بپوشاند؛ مثل زینت و قدمین. آیا چنانچه در حال نماز مقابل نامحرم آن ها را نپوشاند، نماز باطل است؟ (2)

پاسخ: نماز صحیح است؛ هرچند گناه کرده است. (حضرت امام و آیات عظام خویی، فاضل، سیستانی و نوری)

نماز اشکالی ندارد؛ ولی احتیاط واجب آن است که خود را در معرض دید نامحرم قرار ندهد. (آیت الله مکارم)

ص: 21

1- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، کتاب الصلاة، فصل فی الستر و الساتر، مسئله 4؛ ناصر مکارم شیرازی، توضیح المسائل، مسئله 729؛ محمدتقی بهجت، استفتانات، ج 2، مسئله 1536؛ لطف الله صافی گلپایگانی، استفتانات جامعها الزهراء (علیها السلام)، نماز، نمایان بودن موهای مصنوعی در نماز؛ سیدموسی شبیری زنجانی، استفتانات، ج 1، استفتانات نماز، لباس نمازگزار، پوشش نمازگزار، وظیفه زن نمازگزار در پوشاندن موی مصنوعی، مسئله 1174؛ سیدعلی خامنه ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: 706705، تاریخ استفتا: 28 مهر 1395.

2- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، کتاب الصلاة، فصل فی الستر و الساتر، مسئله 5.

1. 15. پوشش دختر بچه نابالغ

پرسش: پوشش دختر بچه نابالغ در حال نماز چگونه است؟(1)

پاسخ: پوشش دختر نابالغ در حال نماز مانند زن بالغ است؛ مگر در سر و مو و گردن که پوشش آن ها در حال نماز بر دختر بچه نابالغ لازم نیست. (حضرت امام و آیات عظام خویی، فاضل، بهجت، سیستانی، وحید، مکارم، صافی و نوری)

1. 16. پوشش در قضای سجده و تشهد فراموش شده

پرسش: آیا در قضای سجده و تشهد فراموش شده، رعایت پوشش واجب است؟(2)

پاسخ: واجب است. (مراجع عظام تقلید)

1. 17. پوشش در سجده سهو

پرسش: آیا در سجده سهو، رعایت پوشش واجب است؟(3)

پاسخ: بنا بر احتیاط واجب لازم است. (حضرت امام و امام خامنه ای و آیات عظام فاضل، بهجت، مکارم، صافی، شبیری و نوری)

بنا بر احتیاط مستحب لازم است. (آیات عظام خویی و سیستانی)

در سجده سهوی که برای قضای تشهد فراموش شده به جا می آورد،

ص: 22

1- . سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، کتاب الصلاة، فصل فی الستر و الساتر، مسئله 8؛ لطف الله صافی گلپایگانی، هدایه العباد، ج 1، مسئله 663؛ سید علی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج 1، مسئله 969؛ سید ابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج 2، مسئله 519؛ محمد تقی بهجت، وسیله النجاه، ج 1، مسئله 626.

2- . سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، کتاب الصلاة، فصل فی الستر و الساتر، مسئله 9؛ سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج 1، مسئله 790؛ سید علی خامنه ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: 620000، تاریخ استفتا: 27 دی 1394.

3- . سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، کتاب الصلاة، فصل فی الستر و الساتر، مسئله 9؛ سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج 1، مسئله 790؛ حسین وحید خراسانی، توضیح المسائل، مسئله 796؛ سید علی خامنه ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: 620000، تاریخ استفتا: 27 دی 1394.

باید خود را مثل موقع نماز بپوشاند و احتیاط مستحب آن است که در موقع به جا آوردن سجده سهو در غیر این مورد نیز خود را بپوشاند.
(آیت الله وحید)

1. 18. پوشش در سجده واجب قرآن

پرسش: آیا در انجام سجده واجب قرآن، رعایت پوشش واجب است؟ (1)

پاسخ: لازم نیست. (حضرت امام و امام خامنه ای و آیات عظام خویی، فاضل، بهجت، سیستانی، وحید، صافی، شبیری و نوری)

بنا بر احتیاط واجب لازم است. (آیت الله مکارم)

1. 19. نماز با لباس شهرت

اشاره

پرسش: نماز با لباس شهرت چه حکمی دارد؟ (2)

پاسخ: نماز صحیح است. (حضرت امام و آیات عظام فاضل، بهجت، سیستانی، مکارم، صافی، شبیری و نوری)

اگر لباس ساتر بالفعل باشد، نماز باطل است. (آیت الله خویی)

حکم نماز با لباس غضبی را دارد؛ یعنی اگر می داند پوشیدن لباس حرام است یا اینکه در یادگرفتن حرمت پوشیدن این لباس کوتاهی کرده باشد، اگر عمداً با آن عورت خود را بپوشاند و نماز بخواند، نمازش باطل است. ولی چیزهایی که فعلاً نمازگزار آن ها را نپوشیده و همچنین چیزهایی که نمازگزار آن ها را پوشیده ولی با آن ها ستر عورت نکرده، موجب بطلان نماز نمی شود. (آیت الله وحید)

ص: 23

-
- 1- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، کتاب الصلاة، فصل فی الستر و الساتر، مسئله 9؛ سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج 1، مسئله 1097؛ لطف الله صافی گلپایگانی، هدایه العباد، ج 1، مسئله 817.
 - 2- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، کتاب الصلاة، فصل فی الستر و الساتر، فصل فی شرایط لباس المصلی، مسئله 42؛ سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج 1، مسئله 845؛ محمدتقی بهجت، وسیله النجاه، مسئله 643؛ سیدموسی شبیری زنجانی، استفتائات، ج 1، استفتائات نماز، لباس نمازگزار، شرایط لباس نمازگزار، لباس شهرت و پوشیدن آن در حال نماز، مسئله 1279.

پرسش: لباس شهرت به چه لباسی گفته می شود؟(1)

پاسخ: لباسی که از نظر پارچه، رنگ یا دوخت معمول نبوده، خلاف زئی شخص باشد. (حضرت امام و آیات عظام فاضل و بهجت)

لباسی که پوشیدن آن برای شخص، به دلیل رنگ یا کیفیت دوخت یا مندرس بودن آن و علل دیگر مناسب نیست؛ به طوری که اگر آن را در برابر مردم بپوشد، توجه آنان را به خود جلب می کند و انگشت نما می شود. (امام خامنه ای)

لباس شهرت لباسی است که جنبه ریاکاری دارد و شخص می خواهد به وسیله آن مثلاً به زهد و ترک دنیا مشهور شود؛ خواه از جهت پارچه یا رنگ آن باشد یا دوختش؛ اما اگر واقعاً قصدش ساده پوشیدن است و جنبه ریاکاری ندارد، نه تنها جایز است، بلکه عملی است شایسته. (آیت الله مکارم)

لباسی که پارچه یا رنگ یا دوخت آن برای کسی که می خواهد آن را بپوشد، معمول نیست و موجب هتک حرمت و خواری شخص (آیات عظام وحید و صافی: یا موجب شهرت و انگشت نماشدنش) شود. (آیات عظام خویی، سیستانی، وحید، صافی، شبیری و نوری)

1. 19. 2. پوشیدن لباس شهرت

پرسش: پوشیدن لباس شهرت چه حکمی دارد؟(2)

پاسخ: بنا بر احتیاط واجب حرام است. (حضرت امام و امام خامنه ای و

ص: 24

-
- 1- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، کتاب الصلاة، فصل فی الستر و الساتر، فصل فی شرایط لباس المصلی، مسئله 42؛ سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج 1، مسئله 845؛ سیدعلی خامنه ای، اجوبه الاستفتانات، سؤال 1361.
 - 2- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، کتاب الصلاة، فصل فی الستر و الساتر، فصل فی شرایط لباس المصلی، مسئله 42؛ سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج 1، مسئله 845؛ محمدتقی بهجت، وسیله النجاه، مسئله 643؛ سیدعلی خامنه ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: 706949، تاریخ استفتا: 29 مهر 1395.

آیات عظام فاضل و مکارم و نوری)

اگر موجب هتک حرمت و خواری او باشد (آیت الله وحید: یا موجب شهرت و انگشت نما شدن باشد)، حرام است. (آیات عظام خوئی، سیستانی، وحید و شبیری)

حرام است. (آیات عظام بهجت و صافی)

1. 20. نماز با لباس مختص

اشاره

پرسش: نماز با لباس مختص چه حکمی دارد؟ (1)

پاسخ: نماز صحیح است. (حضرت امام و آیات عظام فاضل، بهجت، سیستانی، مکارم، صافی، شبیری و نوری)

در صورتی که ساتر باشد، نماز باطل است. (آیت الله خوئی)

در صورتی که ساتر باشد، بنا بر احتیاط واجب نماز باطل است. (آیت الله وحید)

1. 20. 1. تعریف لباس مختص

پرسش: لباس مختص به چه لباسی گفته می شود؟ (2)

پاسخ: لباس مختص مردان لباسی است که معمولاً فقط مردان آن را می پوشند و لباس مختص زنان لباسی است که معمولاً زن ها آن را می پوشند.

1. 20. 2. پوشیدن لباس مختص

پرسش: پوشیدن لباس مختص مردان برای زنان و به عکس چه حکمی

ص: 25

-
- 1- سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، کتاب الصلاة، فصل فی الستر و الساتر، فصل فی شرایط لباس المصلی، مسئله 42؛ سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج 1، مسئله 846؛ محمدتقی بهجت، استفتانات، ج 2، سؤال 1535.
 - 2- نک: سیدمسعود معصومی، احکام روابط زن و مرد و مسائل اجتماعی آنان، لباس هایی که پوشیدن آن برای مرد و زن جایز نیست، ص 126، مسئله 156.

پاسخ: بنا بر احتیاط واجب حرام است؛ چه زئی خود قرار بدهد یا قرار ندهد. (حضرت امام و آیات عظام فاضل، صافی و نوری)

تا زمانی که آن را به عنوان لباس برای خود انتخاب نکرده باشد، اشکال ندارد. (امام خامنه ای)

بنا بر احتیاط واجب در صورتی که زئی خود قرار دهد، حرام است. (آیات عظام خویی و وحید)

در صورتی که آن را لباس عادی خود قرار دهد، حرام است. (آیت الله شبیری)

اگر مفسده خاصی بر آن مترتب نشود، اشکالی ندارد. (آیت الله مکارم)(2)

پوشیدن لباس زنانه بر مردان و پوشیدن لباس مردانه بر زنان حرام نیست؛ ولی بنا بر احتیاط واجب، جایز نیست مرد خود را به هیئت وزی و شمایل زن در آورد یا زن خود را به هیئت وزی و شمایل مرد در آورد. (آیت الله سیستانی)

اگر لباس شهرت نباشد، بنا بر احتیاط واجب و در صورتی که لباس شهرت باشد، حرام است. (آیت الله بهجت)

ص: 26

1- . سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، کتاب الصلاه، فصل فی الستر و الساتر، فصل فی شرایط لباس المصلی، مسئله 42؛ سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج 1، مسئله 846؛ سید علی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج 1، مسئله 1018؛ سید علی خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، سؤال 1368.

2- . شایان ذکر است معظم له در توضیح المسائل، مسئله را به صورت احتیاط واجب بیان کرده اند؛ هر چند در استفتائات آن را توضیح داده اند که مطابق نظر ایشان در العروه الوثقی هم هست. پرسش: منظور از اینکه فرموده اند پوشیدن لباس مخصوص مرد برای زن و بالعکس اشکال دارد، چه نوع لباسی است؟ لطفاً توضیح فرمایید. پاسخ: منظور لباسی است که در عرف عام می گویند لباس زنانه است. ولی هرگاه فسادی بر آن مترتب نشود، حرام نیست (استفتائات جدید، ج 1، ص 58، سؤال 132).

فصل دوم: احکام پوشش در غیرنماز

اشاره

ص: 27

2. 1. پوشش در مقابل هم جنسی

2. 1. 1. پوشش زن در مقابل زنان

پوشش در مقابل زنان مسلمان

پرسش: زن در مقابل زنان مسلمان تا چه حد باید پوشش را حفظ کند؟

پاسخ: زن باید عورتین خود را از زن های دیگر بپوشاند و پوشاندن بقیه بدن از آن ها واجب نیست. (مراجع عظام تقلید)(1)

تعریف عورتین

پرسش: مراد از عورتین زنان که پوشش آن واجب است، چیست؟

پاسخ: قُبُل (جلو) و دُبُر (پشت) زن عورت محسوب می شود. (آیات عظام نوری، سیستانی، مکارم، فاضل، صافی، وحید و بهجت)(2)

قُبُل و دُبُر عورتین زن عورت محسوب می شود و علاوه بر پوشش آن دو موضع، بنا بر احتیاط واجب، موهایی که اطراف آن می روید، باید پوشانده شود. (حضرت امام)(3)

علاوه بر قُبُل و دُبُر، بنا بر احتیاط واجب بین ناف تا زانو عورت محسوب می شود. (آیت الله خویی)(4)

ص: 28

1- . سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج 1، احکام تخلی، ص 56، مسئله 57؛ سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج 1، کتاب الصلاه، فصل فی الستر و الساتر، الاول، ص 414؛ سید علی خامنه ای، رساله آموزشی، ج 2، 76 و ج 1، درس 6.

2- . سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج 1، فصل فی احکام التخلی، مسئله 1؛ لطف الله صافی گلپایگانی، هدایه العباد، ج 1، مسئله 69؛ سید ابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج 2، احکام التخلی، مقدمه؛ محمد تقی بهجت، وسیله النجاه، ج 1، مسئله 61؛ محمد تقی بهجت، استفتانات، ج 1، ص 121، ص 400.

3- . سید روح الله خمینی، ترجمه تحریر الوسيله، ج 1، فصل فی احکام التخلی، ص 26، مسئله 1.

4- . سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج 1، فصل فی احکام التخلی، تعلیقه بر مسئله 1.

پرسش: آیا بر زن ها لازم است بدن خود را در مقابل زنان غیرمسلمان بپوشانند؟

پاسخ: بهتر است خود را بپوشانند. (حضرت امام(1) و آیات عظام مکارم(2) و بهجت و صافی(3))

نپوشاندن مکروه است. (امام خامنه ای(4) و آیات عظام خویی و نوری و فاضل(5))

زن غیرمسلمان مانند زن مسلمان است. (آیت الله سیستانی(6))

زن مسلمان باید در مقابل زن غیرمسلمان خود را بپوشاند. (آیت الله شبیری(7))

2. 1. 2. پوشش مرد در مقابل مردان

پرسش: مردان در مقابل مردان دیگر تا چه حد باید پوشش خود را حفظ کنند؟

پاسخ: باید عورتین خود را از مردان دیگر بپوشانند و پوشاندن بقیه بدن از آن ها واجب نیست. (مراجع عظام تقلید(8))

ص: 29

1- . سیدروح الله خمینی، استفتائات، ج3، ص256، سؤال 31.

2- . ناصر مکارم شیرازی، استفتائات جدید، ج1، ص235، سؤال 820.

3- . واحد پاسخ به سؤالات جامعهالزهراء(علیها السلام)، جزوه پوشش، نگاه و زینت، ص29.

4- . واحد پاسخ به سؤالات جامعهالزهراء(علیها السلام)، جزوه پوشش، نگاه و زینت، ص29؛ استفتای هیئت علمی اداره پاسخ گویی آستان قدس رضوی.

5- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج2، کتاب النکاح، النکاح و آداب، مسئله 28.

6- . واحد پاسخ به سؤالات جامعهالزهراء(علیها السلام)، جزوه پوشش، نگاه و زینت، ص29.

7- . سیدموسی شبیری زنجانی، المسائل الشرعیه، مسئله 2444.

8- . سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج1، احکام تخلی، ص56، مسئله 57؛ سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج1، کتاب الصلاه، فصل فی الستر و الساتر، الاول؛ محمدتقی بهجت، استفتائات، ج4، ص177، س5215؛ سیدعلی خامنه ای، رساله آموزشی، ج1، درس6.

2. 2. پوشش زن در مقابل غیرهم جنس

2. 2. 1. پوشش زن در مقابل مردان محرم

اشاره

پرسش: بر زنان واجب است تا چه حد در مقابل مردان محرم، غیر از همسر، پوشش داشته باشند؟

پاسخ: 1. پوشش عورتین آن‌ها واجب است. (مراجع عظام تقلید) (1)

2. ناف تا زانو

در صورتی که قصد لذت و ریبه نباشد، پوشش واجب نیست. (حضرت امام و امام خامنه‌ای و آیات عظام سیستانی، نوری، فاضل، بهجت، شبیری و وحید)

بنا بر احتیاط واجب پوشانده شود. (آیات عظام خویی و صافی)

مرد وزنی که با هم محرم اند، مانند خواهر و برادر، می‌توانند به بدن یکدیگر به آن مقدار که در میان محارم معمول است، نگاه کنند و در غیر آن، احتیاط آن است که نگاه نکنند. (آیت الله مکارم) (2)

3. بقیه بدن، حتی وجه و کفین

در صورتی که قصد لذت و ریبه نباشد، پوشش واجب نیست. (حضرت امام و آیات عظام سیستانی، نوری، فاضل، بهجت، شبیری، وحید، خویی و صافی)

مرد وزنی که با هم محرم اند، مانند خواهر و برادر، می‌توانند به بدن یکدیگر به آن مقدار که در میان محارم معمول است، نگاه کنند و در غیر

ص: 30

1- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج 1، کتاب الصلاة، فصل فی الستر و الساتر، الاول؛ سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج 1، احکام تخلی، ص 56، مسئله 57؛ سیدعلی خامنه‌ای، رساله آموزشی، ج 1، درس 6؛ سیدعلی خامنه‌ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: 955069 تاریخ استفتا: 11 اسفند 1397.

2- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج 1، کتاب الصلاة، فصل فی الستر و الساتر، الاول و ج 2، کتاب النکاح، النکاح و آداب، مسئله 32؛ سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج 2، مسئله 2437.

آن، احتیاط آن است که نگاه نکنند. (آیت الله مکارم) (1)

پوشش از محارم در جایی که نگاه با قصد لذت و ریه صورت می گیرد

پرسش: در مواضعی که پوشش در مقابل محارم واجب نیست، اگر نگاه با قصد لذت و ریه باشد، حکم پوشش چیست؟ (2)

پاسخ: در صورتی که زن بداند محرم او با قصد لذت نگاه می کند، باید بدن خود را بپوشاند. (حضرت امام و امام خامنه ای و آیات عظام خویی، فاضل، بهجت، مکارم، نوری و صافی)

در بدن باید خود را بپوشاند؛ ولی در وجه و کفین در صورتی که زن بترسد با نداشتن پوشش به حرام بیفتد یا انگیزه او این باشد که مرد را به نگاه حرام بیندازد، باید وجه و کفین خود را هم از محارمش بپوشاند. (آیت الله سیستانی)

اگر زن قصد ارائه خود را داشته باشد، باید بپوشاند و اگر قصد ارائه نداشته باشد، بنا بر احتیاط واجب بپوشاند. (آیت الله وحید)

2.2.2. پوشش زن در مقابل مردان نامحرم

پرسش: زن ها باید چه مقدار از بدن خود را در مقابل نامحرم بپوشانند؟

پاسخ: بر زن ها لازم است موی سر و نیز تمام بدن خود غیر از وجه و کفین را از نامحرم بپوشانند. (مراجع عظام تقلید) (3)

ص: 31

1- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج1، کتاب الصلاة، فصل فی الستر و الساتر، الاول و ج2، کتاب النکاح، النکاح و آدابه، مسئله 32؛ سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئله 2437.

2- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج1، کتاب الصلاة، فصل فی الستر و الساتر، الاول؛ سیدابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج3، مسئله 1233؛ واحد پاسخ به سؤالات جامعها الزهراء (علیها السلام)، جزوه پوشش، نگاه و زینت، ص33.

3- . سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج2، ص488، مسئله 2435؛ سیدعلی خامنه ای، رساله آموزشی، ج2، درس 75.

اشاره

پرسش: آیا لازم است زن ها بدن و موی خود را از پسر بچه ممیز نامحرم بپوشانند؟

پاسخ: اگر ممیز با نگاه کردن تحریک شود، زن ها باید خود را بپوشانند و اگر بعداً تحریک می شود، بنا بر احتیاط واجب باید بپوشانند.
(حضرت امام) (1)

اگر بچه ممیز به مرحله ای رسیده است که نگاه کردن او به زن ها موجب تهییج شهوتش می شود، نگاه او به بدن زن ها جایز نیست و باید خود را از او بپوشانند. (امام خامنه ای) (2)

بنا بر احتیاط واجب، لازم است بدن و موی خود را از آن ها بپوشانند. (آیات عظام بهجت، فاضل، وحید و نوری) (3)

احتیاط لازم آن است که بدن و موی خود را از پسری که بالغ نشده؛ ولی خوب و بد را می فهمد و احتمال می رود که نگاهش به بدن زن موجب تحریک شهوتش شود، بپوشاند. (آیت الله سیستانی) (4)

بنا بر احتیاط واجب، لازم است بدن و موی خود را از پسری که بالغ نشده ولی خوب و بد را می فهمد و از نگاه کردن، تحریک و تهییج شهوت او عادتاً ممکن باشد، بپوشانند. (آیت الله صافی) (5)

واجب نیست؛ بلکه بنا بر احتیاط مستحب، خود را بپوشانند. (آیات عظام مکارم) (6) و خویی (7)

ص: 32

-
- 1- . سیدروح الله خمینی، تحریر الوسیله، ج 2، کتاب النکاح، مقدمه، مسئله 26.
 - 2- . واحد پاسخ به سؤالات جامعها الزهراء (علیها السلام)، جزوه پوشش، نگاه و زینت، ص 21. استفتای هیئت علمی اداره پاسخ گویی آستان قدس رضوی.
 - 3- . سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج 2، ص 488، مسئله 2435. طبق نظر آیت الله فاضل و وحید، در صورتی بر زن بنا بر احتیاط واجب پوشش در مقابل پسر بچه ممیز لازم است که احتمال دهد نگاه او به بدن زن، موجب تحریک شهوتش شود.
 - 4- . سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج 2، ص 488، مسئله 2435.
 - 5- . سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج 2، ص 488، مسئله 2435.
 - 6- . ناصر مکارم شیرازی، رساله توضیح المسائل، ص 396، مسئله 2082.
 - 7- . سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج 2، ص 488، ذیل مسئله 2435.

لازم است است بدن خود را از پسری که بالغ نشده ولی قدرت بر مباشرت دارد بپوشانند و احتیاط مستحب آن است که بدن و موی خود را از پسری هم که بالغ نشده ولی خوب و بد را می فهمد، بپوشانند. (آیت الله شبیری)(1)

سن تمییز پسران

پرسش: منظور از سن تمییز در پسران چه زمانی است؟

پاسخ: سن تمییز زمانی است که مسائل جنسی را درک کند و بچه ها مختلف هستند. (آیت الله مکارم)(2)

به حسب سن، مقدار معینی ندارد. تمییز مثل رشد است که اهلش در طفل تشخیص می دهند. (آیت الله بهجت)(3)

زمانی است که بچه خوب و بد را می فهمد. منظور از خوب و بد چیزی است که عرف آن را خوب و بد می داند. در این باره باید وضعیت زندگی کودک و عادات و آداب و سنت های محلی هم ملاحظه شود. سن تمییز به تبع اختلاف اشخاص در استعداد و درک و هوش، مختلف است. (امام خامنه ای)(4)

زمانی است که بچه خوب و بد را می فهمد. (آیات عظام خویی، سیستانی، شبیری و صافی)(5)

2.2. پوشش زن در برابر افراد عقب مانده ذهنی و مجنون

پرسش: آیا پوشش زن در برابر افراد عقب افتاده ذهنی و مجنون واجب است؟

ص: 33

- 1- . سیدموسی شبیری زنجان، توضیح المسائل جدید، مسئله 2444.
- 2- . ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتائات، ازدواج و زناشویی، حجاب بانوان، ملاک تشخیص ممیز بودن بچه نابالغ: makarem.ir/main.aspx?typeinfo=21lid=0catid=28148mid=263426
- 3- . محمدتقی بهجت، استفتائات، ج4، سؤال 5198.
- 4- . سیدعلی خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، ص458، مسئله 1893.
- 5- . سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج2، ص488، مسئله 2435.

پاسخ: پوشش در برابر آنان واجب است. (آیت الله نوری) (1)

اگر این افراد در امور جنسی به حد تمییز رسیده اند، پوشش از آنان لازم است. (آیت الله بهجت) (2)

چنانچه بالغ بوده و تمییز می دهند، زنان باید حجاب را رعایت کنند؛ ولی اگر تمییز نمی دهند، حجاب واجب نیست. (آیت الله مکارم) (3)

اگر ممیز نباشند، پوشش واجب نیست. (آیات عظام سیستانی و صافی و فاضل) (4)

اگر این افراد هیچ درک و شعوری ندارند و از شهوت و عورات زنان بی اطلاع اند و تحریک و تهییج شهوت در آنان منتفی است، پوشش از آنان واجب نیست؛ وگرنه لازم است. (امام خامنه ای) (5)

2. 2. 5. پوشش وجه و کفین

اشاره

پرسش: آیا بر خانم ها واجب است وجه و کفین خود را از نامحرم بپوشانند؟

پاسخ: پوشش واجب نیست. (امام خامنه ای (6) و آیات عظام بهجت، (7) نوری، (8) مکارم، (9) فاضل (10) و شبیری (11))

در صورتی که مفسده نداشته باشد، پوشش واجب نیست. (حضرت

ص: 34

- 1- . واحد پاسخ به سؤالات جامع‌الزهراء (علیها السلام)، جزوه پوشش، نگاه و زینت، ص 20.
- 2- . واحد پاسخ به سؤالات جامع‌الزهراء (علیها السلام)، جزوه پوشش، نگاه و زینت، ص 19 و 20.
- 3- . واحد پاسخ به سؤالات جامع‌الزهراء (علیها السلام)، جزوه پوشش، نگاه و زینت، ص 19 و 20؛ ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتائات، احکام ازدواج، حجاب بانوان، وظیفه زن نسبت به دیوانه بالغ.
- 4- . سیدعلی سیستانی، منهاج الصالحین، ج 3، مسئله 25؛ واحد پاسخ به سؤالات جامع‌الزهراء (علیها السلام)، جزوه پوشش، نگاه و زینت، ص 28.
- 5- . واحد پاسخ به سؤالات جامع‌الزهراء (علیها السلام)، جزوه پوشش، نگاه و زینت، ص 19.
- 6- . سیدعلی خامنه ای، رساله آموزشی، ج 2، درس 75.
- 7- . محمدتقی بهجت، استفتائات، ج 4، ص 178، س 5218. ایشان در سؤال 5200 در همین کتاب، چنین می فرماید: «یَعَدُّ رَاجِحاً و مرغوباً فیه بل الاحوط ذلک.»
- 8- . واحد پاسخ به سؤالات جامع‌الزهراء (علیها السلام)، جزوه پوشش، نگاه و زینت، ص 11.
- 9- . ناصر مکارم شیرازی، رساله توضیح المسائل، ص 401، مسئله 2082.
- 10- . محمد فاضل لنکرانی، جامع المسائل، ج 2، ص 481، س 1340.

پوشش واجب نیست؛ مگر در صورتی که زن بترسد به حرام بیفتد یا قصدش این باشد که مرد را به نگاه حرام بیندازد. (آیت الله سیستانی)(2)

بنا بر احتیاط واجب، زن باید حتی وجه و کفین خود را از نامحرم بپوشاند. (آیات عظام خویی(3) و صافی(4))

اگر نامحرم به قصد لذت نگاه کند و زن هم قصد خودنمایی (نشان دادن) داشته باشد، پوشش وجه و کفین واجب است؛ اما اگر قصد خودنمایی نداشته باشد، بنا بر احتیاط واجب پوشش وجه و کفین لازم است. (آیت الله وحید)(5)

پوشش وجه و کفین در فرض علم به نگاه نامحرم

پرسش: اگر زن بداند در صورتی که وجه و کفین را نپوشاند، مردان نامحرم به قصد لذت و ریبه به او نگاه می کنند، در این صورت آیا پوشاندن وجه و کفین بر او واجب است؟

پاسخ: پوشش وجه و کفین واجب است. (حضرت امام(6) و امام خامنه ای(7) و آیات عظام بهجت(8)، خویی(9)، فاضل(10)، نوری(11) و صافی(12))

ص: 35

- 1- . سیدروح الله خمینی، استفتانات، ج3، ص247، احکام حجاب، سؤال 1.
- 2- . سیدعلی سیستانی، رساله توضیح المسائل، ص486، مسئله 2394؛ سیدعلی سیستانی، منهاج الصالحین، ج3، ص13، مسئله 18.
- 3- . سیدابوالقاسم خویی، منهاج الصالحین، ج3، کتاب النکاح، ص295، مسئله 1233.
- 4- . لطف الله صافی گلپایگانی، جامع الاحکام، ج2، ص165، سؤال 1696.
- 5- . حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج3، کتاب النکاح، ص296، تعلیقه بر مسئله 1233.
- 6- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج1، کتاب الصلاة، فصل فی الستر و الساتر، الاول.
- 7- . واحد پاسخ به سؤالات جامعه الزهراء(علیها السلام)، جزوه پوشش، نگاه و زینت، ص48؛ استفتای هیئت علمی اداره پاسخ گویی آستان قدس رضوی.
- 8- . واحد پاسخ به سؤالات جامعه الزهراء(علیها السلام)، جزوه پوشش، نگاه و زینت، ص48.
- 9- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج1، کتاب الصلاة، فصل فی الستر و الساتر، الاول.
- 10- . واحد پاسخ به سؤالات جامعه الزهراء(علیها السلام)، جزوه پوشش، نگاه و زینت، ص48.
- 11- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج1، کتاب الصلاة، فصل فی الستر و الساتر، الاول. البته در استفتانات جامعه الزهراء(علیها السلام) در جزوه پوشش، نگاه و زینت، ص48، فرموده اند واجب نیست.
- 12- . واحد پاسخ به سؤالات جامعه الزهراء(علیها السلام)، جزوه پوشش، نگاه و زینت، ص48.

پوشاندن واجب نیست؛ ولی مردان وظیفه دارند نگاه نکنند. (آیت الله مکارم)(1)

واجب نیست؛ ولی اگر زن بترسد به حرام بیفتد یا قصد داشته باشد که مرد را به نگاه حرام مبتلا کند، در این صورت پوشاندن وجه و کفین بر او واجب است. (آیت الله سیستانی)(2)

اگر نامحرم به قصد لذت نگاه کند و زن هم قصد خودنمایی (نشان دادن) داشته باشد، پوشش وجه و کفین واجب است؛ اما اگر قصد خودنمایی نداشته باشد، بنا بر احتیاط واجب پوشش وجه و کفین لازم است. (آیت الله وحید)(3)

2.2.6. پوشش زیر چانه

پرسش: آیا پوشاندن زیر چانه از نامحرم بر زن ها لازم است؟

پاسخ: باید پوشانده شود. (مراجع عظام تقلید غیر از آیت الله سیستانی)(4)

هنگامی که زن حجاب سر را می پوشد، معمولاً چانه و مقدار مختصری بعد از آن پوشانده نمی شود و این اشکال ندارد و پوشاندن این موضع لازم نیست. (آیت الله سیستانی)(5)

ص: 36

1- ناصر مکارم شیرازی، استفتائات، ج 2، ص 348، سؤال 1019.

2- واحد پاسخ به سؤالات جامع‌الزهراء (علیها السلام)، جزوه پوشش، نگاه و زینت، ص 48؛ سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج 2، کتاب الصلاه، فصل فی الستر و الساتر، تعلیقه بر الاول، ص 58؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج 3، ص 13، مسئله 18.

3- حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج 3، کتاب النکاح، ص 296، تعلیقه بر مسئله 1233.

4- سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج 2، ص 485، مسئله 2433 و 2435؛ بعضی از مراجع به لزوم پوشش چانه تصریح کرده اند و بعضی دیگر تصریح نکرده اند و پوشاندن تمام بدن زن غیر از وجه و کفین را واجب می دانند. بنابراین از آنجا که زیر چانه جزء صورت (وجه) نیست، پوشاندن آن واجب است؛ سید علی خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، ص 89، س 439؛ حسین نوری همدانی، هزارویک مسئله فقهی، ج 2، ص 203، سؤال 678؛ ناصر مکارم شیرازی، استفتائات جدید، ج 1، ص 230، سؤال 788؛ حسین وحید خراسانی، توضیح المسائل، ص 471، مسئله 2499؛ سید ابوالقاسم خویی، منهاج الصالحین، ج 3، ص 295، مسئله 1233؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج 3، ص 13، مسئله 18؛ سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج 2، کتاب الصلاه، فصل فی الستر و الساتر، تعلیقه بر الاول، ص 58؛ سید علی سیستانی، سایت، استفتائات، حجاب، سؤال 7.

5- استفتائات نجف: حینما تلبس المراه حجاب الرأس و تلفه علی وجهها لستر الرقبه و الصدر یتبین عاده الذقن و جزء مما بعده و هذا المقدار مما ینظر لا یجب ستره.

پرسش: آیا پوشاندن روی پا در مقابل نامحرم، برای زن ها لازم است؟

پاسخ: بر آن ها لازم است روی پای خود را بپوشانند. (مراجع عظام تقلید(1) غیر از آیات عظام صافی و مکارم)

بنا بر احتیاط واجب، پوشش روی پا لازم است. (آیات عظام صافی(2) و مکارم(3))

2. 2. 8. پوشش زینت از نامحرم

تعریف زینت

پرسش: منظور از زینتی که خانم ها باید از نامحرم بپوشانند، چیست؟(4)

پاسخ: به زینت هایی گفته می شود که جزء بدن شخص به شمار نمی رود؛ مانند انواع زیورهای طلا و جواهر. نیز به آرایش هایی گفته می شود که به بدن شخص متصل بوده و گویی جزئی از اوست؛ همانند سرمه و رنگ مو. علاوه بر این، خود زیبایی های طبیعی بدن نیز زینت به شمار می رود و در کل هر چیزی که عرفاً زینت محسوب شود، بانوان باید آن ها را در برابر مرد نامحرم بپوشانند. البته صورت و دست ها تا میج بدون زینت از این حکم مستثناست. (امام خامنه ای)

ص: 37

1- . سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج 1، کتاب الصلاة، فصل فی الستر و الساتر، الاول: ... و یجب ستر المرأة تمام بدنھا ممن عدا الزوج و المحارم الا الوجه و الکفین... . با توجه به اینکه تمام بدن زن غیر از وجه و کفین در مقابل نامحرم باید پوشانده شود، به دست می آید که پوشش روی پا لازم است. سید روح الله خمینی، استفتائات، ج 3، ص 251، احکام حجاب، با استفاده از سؤال 17؛ سید علی خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، ص 89، با استفاده از مفهوم سؤال 438؛ سید علی خامنه ای، رساله آموزشی، ج 2، درس 75، پوشش در مقابل نامحرم؛ استفتائات جامعه الزهراء (علیها السلام)، ج 2، احکام بانوان، ص 295.

2- . لطف الله صافی گلپایگانی، جامع الاحکام، ج 2، ص 168، سؤال 1615. شایان ذکر است نظر آیت الله صافی در کتاب سیصد مسئله، سؤال 217 به صورت فتوا ذکر شده است.

3- . ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتائات، احکام حجاب، حجاب بانوان، حکم سرمه کشیدن برای بانوان:

makarem.ir/main.aspx?lid=0&typeinfo=21&catid=28148

4- . سید علی خامنه ای، سایت، احکام صنفی، احکام آرایشگران، سؤال 90.

پرسش: آیا پوشاندن زینت مقابل نامحرم، بر خانم واجب است؟ (1)

پاسخ: هرچه عرفاً زینت محسوب می شود، باید پوشانده شود. (حضرت امام و امام خامنه ای و آیات عظام فاضل، بهجت، خویی و صافی)

پوشش زینت هایی که در مواضعی مانند سینه و گردن است، مانند پوشش خود سینه و گردن واجب است. اما در چهره، پوشش آن زینتی که جلب توجه می کند، واجب است و چنانچه جلب توجه نکند، مانند خود چهره پوشش آن واجب نیست. (آیت الله نوری)

پوشاندن زیورآلاتی که معمولاً در معرض دید نامحرم است، مانند انگشتر و حلقه ازدواج، چنانچه مفسده ای نداشته باشد، واجب نیست؛ ولی غیر این ها را باید از دید نامحرم پوشاند. (آیت الله مکارم)

پوشاندن زینت از نامحرم شرعاً واجب است؛ بنابراین زنی که صورت خود را آرایش کرده یا از کلاه گیس و موی مصنوعی استفاده می کند یا به ناخن دست هایش لاک زده یا از لنزهای رنگی زینتی استفاده می کند، باید آن ها را از نامحرم بپوشاند؛ ولی در صورت سر مه کشیدن، ابرو برداشتن، بند انداختن، استفاده از حلقه و انگشتر طلا و النگو با رعایت چهار شرط زیر در برابر نامحرم، پوشش آن ها واجب نیست؛ هر چند احتیاط مستحب پوشاندن آن ها از نامحرم است:

1. به قصد ارائه به نامحرم و جلب توجه او و مبتلا کردن بیننده به نگاه حرام نباشد؛

ص: 38

1- سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج 2، کتاب الصلاة، فصل فی الستر والساتر، مسئله 1 و 5؛ سید علی سیستانی، استفتانات، ج 1، حکم نگاه به عکس و فیلم، سؤال 10؛ سید روح الله خمینی، استفتانات، ج 3، ص 256، سؤال 33 و استفتانات ده جلدی، ج 8، سؤال 10103؛ محمد فاضل لنکرانی، جامع المسائل، ج 1، ص 451، سؤال 1708؛ لطف الله صافی گلپایگانی، جامع الاحکام، ج 2، ص 163، سؤال 1611 و 1612؛ محمد تقی بهجت، استفتانات، ج 4، ص 207، سؤال 5341 و 5347 و 5350؛ حسین نوری همدانی، هزارویک مسئله فقهی، ج 1، ص 150، اقتباس از سؤال 542؛ سید علی خامنه ای، سایت، احکام صنفی، احکام آرایشگران، سؤال 90؛ استفتانات جامع‌الزهراء (علیها السلام)، ج 2، ص 241، پوشش وجه و کفین در مقابل نامحرم؛ ناصر مکارم شیرازی، سایت، حجاب بانوان، حکم پوشاندن انگشتر و زیورآلات.

2. احتمال به گناه افتادن خویش را ندهد و از وقوع در حرام ایمن باشد؛

3. پوشاندن موجب فتنه به وجه عام و ایجاد فساد در جامعه نشود؛

4. موجب آشکار شدن مواضعی که پوشش آن واجب است، نشود؛ مثل ساعد دست. البته برای زنی که انگو در دست دارد، پوشش میچ دست و قسمتی از ساعد که موضع قرارگرفتن انگوست، از نامحرم بنا بر احتیاط واجب، لازم است. (آیت الله سیستانی)

بیان مصادیقی از زینت

پوشش ابروی اصلاح شده

پرسش: آیا بر بانوان، پوشاندن ابروی اصلاح شده از نامحرم واجب است؟

پاسخ: پوشاندن واجب است. (آیات عظام صافی (1) و بهجت (2))

اگر عرفاً زینت است، پوشاندن واجب است. (حضرت امام (3) و امام خامنه ای (4) و آیت الله فاضل (5))

پوشاندن واجب نیست. (آیات عظام مکارم (6) و نوری (7))

اگر نوعاً محرک باشد، باید پوشانده شود. (آیت الله شبیری (8))

ابرو برداشتن و بندانداختن با رعایت شروط زیر اشکال ندارد:

1. به قصد ارائه به نامحرم و جلب توجه او و مبتلا کردن بیننده به نگاه حرام نباشد؛

ص: 39

1- . لطف الله صافی گلپایگانی، جامع الاحکام، ج 2، ص 163، سؤال 1683؛ سیدعلی خامنه ای، سایت، احکام صنفی، احکام آرایشگران، سؤال 90.

2- . محمدتقی بهجت، استفتانات، ج 4، ص 207، س 5341.

3- . سیدروح الله خمینی، استفتانات، ج 3، ص 256، سؤال 33.

4- . واحد پاسخ به سؤالات جامعه الزهراء (علیها السلام)، جزوه پوشش، نگاه و زینت، ص 4.

5- . محمد فاضل لنکرانی، جامع المسائل، ج 1، ص 451، سؤال 1707.

6- . ناصر مکارم شیرازی، استفتانات جدید، ج 2، ص 351، سؤال 1034 و ص 76، سؤال 151.

7- . حسین نوری همدانی، هزارویک مسئله فقهی، ج 1، ص 137، سؤال 491.

8- . سیدموسی شبیری زنجانی، سایت، استفتانات، پوشاندن زیورآلات و پیرایش ابرو: zanjani.net/index.aspx?pid=10486

2. احتمال به گناه افتادن خویش را ندهد و از وقوع در حرام ایمن باشد؛

3. پوشاندن موجب فتنه به وجه عام و ایجاد فساد در جامعه نشود. (آیت الله سیستانی)(1)

پوشش ابروی رنگ شده

پرسش: آیا پوشاندن ابروی رنگ شده از نامحرم واجب است؟

پاسخ: اگر عرفاً زینت است، باید از نامحرم پوشانده شود. (حضرت امام و امام خامنه ای و آیت الله فاضل)(2)

بله، زینت است و باید از نامحرم پوشانده شود. (آیت الله صافی)(3)

اگر زینتی است که جلب توجه می کند، باید بپوشاند. (آیت الله نوری)(4)

زینت های موجود در صورت و دست ها تا مچ، تا وقتی که زننده نباشند و منشأ مفاسدی نشوند، اشکال ندارند. (آیت الله مکارم)(5)

لازم است چهره آرایش کرده پوشانده شود. (آیت الله سیستانی)(6)

اگر نوعاً محرک باشد، باید پوشانده شود. (آیت الله شبیری)(7)

پوشش ابروی تتوشده

پرسش: آیا پوشاندن ابروی تتوشده از نامحرم واجب است؟

ص: 40

1- سیدعلی سیستانی، استفتانات، ج 1، حکم نگاه به عکس و فیلم، سؤال 10.

2- محمد فاضل لنکرانی، جامع المسائل، ج 1، ص 451، سؤال 1708؛ سیدروح الله خمینی، استفتانات، ج 3، ص 256، سؤال 33؛ سیدروح الله خمینی، استفتانات ده جلدی، ج 8، سؤال 10103؛ سیدعلی خامنه ای، سایت، احکام صنفی، احکام آرایشگران، سؤال 90.

3- لطف الله صافی گلپایگانی، جامع الاحکام، ج 2، ص 163، سؤال 1683.

4- حسین نوری همدانی، هزارویک مسئله فقهی، ج 1، ص 150، سؤال 542. با توجه به اینکه در العروه الوثقی، مبحث نکاح، فصل فیما يتعلق باحکام الدخول علی الزوجه، م 51، صاحب عروه می فرماید: «ملازمه است بین حرمت نگاه مردان و لزوم پوشش بر زنان» و در بین فقها کسی بر این عبارت تعلیقه بیان نفرموده است، حکم چنین می شود: يجب علی النساء التستر كما يحرم علی الرجال النظر.

5- ناصر مکارم شیرازی، استفتانات جدید، ج 3، ص 253، سؤال 674.

6- سایت آیت الله العظمی سیستانی: www.sistani.org/persian/qa/search/110250

7- سیدموسی شبیری زنجانی، سایت، استفتانات، پوشاندن زیورآلات و پیرایش ابرو: zanjani.net/index.aspx?pid=10486

پاسخ: تتوی ابرو و صورت، زینت است و باید از نامحرم پوشانده شود. (حضرت امام(1) و آیات عظام بهجت،(2) فاضل،(3) صافی(4) و وحید(5))

اگر زینت است، باید از نامحرم پوشانده شود. (امام خامنه ای(6) و آیت الله سیستانی(7))

چنانچه آرایش غلیظ نباشد، اشکال ندارد. در غیر این صورت باید پوشانده شود. (آیت الله مکارم(8))

اگر نوعاً محرک باشد، باید پوشانده شود. (آیت الله شبیری(9))

پوشش انگشتر و حلقه ازدواج

پرسش: آیا پوشاندن انگشتر طلا و حلقه ازدواج از نامحرم واجب است؟

پاسخ: باید از نامحرم پوشانده شود. (حضرت امام(10) و آیات عظام صافی(11) و وحید(12))

پوشاندن لازم نیست. (آیات عظام مکارم(13) و نوری(14))

اگر عرفاً زینت محسوب شود، برای زنان لازم است آن را از نگاه نامحرم

ص: 41

-
- 1- . سیدروح الله خمینی، استفتانات، ج3، ص256، احکام حجاب، سؤال 32.
 - 2- . محمدتقی بهجت، استفتانات، ج4، ص206، سؤال 5339.
 - 3- . محمد فاضل لنکرانی، جامع المسائل، ج1، ص451، سؤال 1708.
 - 4- . لطف الله صافی گلپایگانی، جامع الاحکام، ج2، ص163، سؤال 1633.
 - 5- . حسین وحید خراسانی، سایت، استفتانات، حکم تتو برای وضو، سؤال 21: wahidkhorasani.com
 - 6- . سیدعلی خامنه ای، رساله آموزشی، ج2، درس 75.
 - 7- . واحد پاسخ به سؤالات جامعه الزهراء(علیها السلام)، جزوه پوشش، نگاه و زینت، ص58.
 - 8- . ناصر مکارم شیرازی، استفتانات جدید، ج3، ص253، سؤال 674.
 - 9- . سیدموسی شبیری زنجان، سایت، استفتانات، پوشاندن زیورآلات و پیرایش ابرو: zanjani.net/index.aspx?pid=10486
 - 10- . سیدروح الله خمینی، استفتانات، ج3، احکام حجاب، ص257، سؤال 36.
 - 11- . لطف الله صافی گلپایگانی، واحد پاسخ به سؤالات جامعه الزهراء(علیها السلام)، جزوه پوشش، نگاه و زینت، ص14.
 - 12- . حسین وحید خراسانی، واحد پاسخ به سؤالات جامعه الزهراء(علیها السلام)، جزوه پوشش، نگاه و زینت، ص14.
 - 13- . ناصر مکارم شیرازی، استفتانات، ج1، ص232، سؤال 801 و ج3، ص256، سؤال 681.
 - 14- . حسین نوری همدانی، هزارویک مسئله فقهی، ج2، ص202، سؤال 669.

پوشانند. (امام خامنه ای (1) و آیات عظام بهجت (2) و فاضل (3) و خویی (4))

استفاده از حلقه و انگشتر طلا با رعایت شروط زیر اشکال ندارد:

1. به قصد ارائه به نامحرم و جلب توجه او و مبتلا کردن بیننده به نگاه حرام نباشد؛

2. احتمال به گناه افتادن خویش را ندهد و از وقوع در حرام ایمن باشد؛

3. پوشاندن موجب فتنه به وجه عام و ایجاد فساد در جامعه نشود. (آیت الله سیستانی) (5)

اگر نوعاً محرک باشد، باید پوشانده شود. (آیت الله شبیری) (6)

پوشش کلاه گیس

پرسش: آیا پوشاندن کلاه گیس در برابر مردان نامحرم برای خانم ها لازم است؟

پاسخ: پوشاندن آن واجب است. (آیات عظام مکارم، (7) بهجت، (8) فاضل (9) و سیستانی (10))

بنا بر احتیاط واجب پوشانند. (حضرت امام و امام خامنه ای (11) و آیت الله نوری (12))

ص: 42

-
- 1- . واحد پاسخ به سؤالات جامعهالزهراء (علیها السلام)، جزوه پوشش، نگاه و زینت، ص 147؛ سیدعلی خامنه ای، سایت، احکام صنفی، احکام آرایشگری، سؤال 96.
 - 2- . محمدتقی بهجت، استفتائات، ج 4، ص 208، سؤال 5350.
 - 3- . محمد فاضل لنکرانی، جامع المسائل، ج 1، ص 451، سؤال 1708.
 - 4- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج 2، کتاب الصلاه، فصل فی الستر و الساتر، مسئله 1 و 5.
 - 5- . سیدعلی سیستانی، استفتائات، ج 1، حکم نگاه به عکس و فیلم، سؤال 10.
 - 6- . سیدموسی شبیری زنجانی، سایت، استفتائات، پوشاندن زیورآلات و پیرایش ابرو: zanjani.net/index.aspx?pid=10486
 - 7- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج 1، کتاب الصلاه، فصل فی الستر و الساتر، الاول.
 - 8- . محمدتقی بهجت، استفتائات، ج 4، ص 175، سؤال 5206.
 - 9- . محمد فاضل لنکرانی، رساله توضیح المسائل، ص 150، مسئله 796.
 - 10- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج 1، کتاب الصلاه، فصل فی الستر و الساتر، تعلیقه بر مسئله 1.
 - 11- . سیدعلی خامنه ای، سایت، احکام صنفی، احکام آرایشگران، سؤال 59.
 - 12- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج 1، کتاب الصلاه، فصل فی الستر و الساتر، تعلیقه بر مسئله 1.

اگر عرفاً کلاه گیس زینت است، باید پوشانده شود. (آیت الله خوئی)(1)

پوشاندن سرمه چشم

پرسش: آیا سرمه چشم از زینت هایی است که باید از نامحرم پوشانده شود؟

پاسخ: زینت محسوب می شود و باید پوشانده شود. (آیت الله بهجت)(2)

به نظر عرف بستگی دارد. اگر عرف می گوید زینت است، باید پوشانده شود. (حضرت امام(3) و امام خامنه ای(4) و آیت الله فاضل(5))

در صورتی که ملایم باشد و آرایش تند محسوب نشود، مانعی ندارد؛ مگر اینکه منشأ مفسده ای شود. (آیت الله مکارم(6))

استفاده از سرمه با رعایت شروط زیر اشکال ندارد:

1. به قصد ارائه به نامحرم و جلب توجه او و مبتلا کردن بیننده به نگاه حرام نباشد؛

2. احتمال به گناه افتادن خویش را ندهد و از وقوع در حرام ایمن باشد؛

3. پوشاندن موجب فتنه به وجه عام و ایجاد فساد در جامعه نشود. (آیت الله سیستانی)(7)

اگر نوعاً محرک باشد، باید پوشانده شود. (آیت الله شبیری)(8)

ص: 43

1- سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج 1، کتاب الصلاه، فصل فی الستر و الساتر، تعلیقه بر مسئله 1. البته آیت الله

خوئی فرموده است: «اگر عرفاً کلاه گیس زینت است، باید پوشانده شود.»

2- محمد تقی بهجت، استفتانات، ج 4، ص 207، سؤال 5345.

3- [11] سید روح الله خمینی، استفتانات، ج 3، ص 256، احکام حجاب، سؤال 32، با توجه به اینکه در این سؤال، از آرایش صورت

سؤال شده است.

4- سید علی خامنه ای، سایت، احکام صنفی، احکام آرایشگران، سؤال 90: www.leader.ir/fa/book/117

5- محمد فاضل لنکرانی، جامع المسائل، ج 1، ص 451، سؤال 1708.

6- ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتانات، احکام حجاب، حجاب بانوان، حکم سرمه کشیدن برای بانوان:

makarem.ir/main.aspx?lid=0&typeinfo=21&catid=28148

7- سید علی سیستانی، استفتانات، ج 1، حکم نگاه به عکس و فیلم، سؤال 10.

8- سید موسی شبیری زنجانی، سایت، استفتانات، پوشاندن زیورآلات و پیرایش ابرو: zanjani.net/index.aspx?pid=10486

زینت هایی که در چهره است، در صورتی که جلب توجه می کند، پوشش آن واجب است و چنانچه جلب توجه نکند، مانند خودِ چهره، پوشش آن واجب نیست. (آیت الله نوری)(1)

پوشاندن ناخن بلند

پرسش: آیا پوشاندن ناخن بلند از نامحرم لازم است؟

پاسخ: پوشاندن آن لازم است. (آیات عظام بهجت(2) و فاضل(3))

پوشاندن آن لازم نیست. (آیات عظام نوری، مکارم(4) و سیستانی(5))

به نظر عرف بستگی دارد. اگر عرف زینت می داند، باید بپوشاند؛ وگرنه خیر. (حضرت امام و امام خامنه ای(6))

اگر نوعاً محرک باشد، باید پوشانده شود. (آیت الله شبیری(7))

دست و صورت بنا بر احتیاط واجب باید پوشیده شود. (آیات عظام خویی و صافی(8))

پوشش ناخن لاک زده

پرسش: آیا پوشش ناخن لاک زده از نامحرم لازم است؟

پاسخ: پوشاندن زینت از نامحرم شرعاً واجب است؛ بنابراین زنی که به ناخن دست هایش لاک زده، باید آن را از نامحرم بپوشاند. (آیت الله

ص: 44

1- . حسین نوری همدانی، هزارویک مسئله فقهی، ج 1، ص 150، اقتباس از سؤال 542.

2- . محمدتقی بهجت، استفتانات، ج 4، ص 207، سؤال 5344.

3- . واحد پاسخ به سؤالات جامعه الزهراء(علیها السلام)، جزوه پوشش، نگاه و زینت، ص 80.

4- . ناصر مکارم شیرازی، استفتانات جدید، ج 3، ص 254، سؤال 674.

5- . واحد پاسخ به سؤالات جامعه الزهراء(علیها السلام)، جزوه پوشش، نگاه و زینت، ص 80.

6- . واحد پاسخ به سؤالات جامعه الزهراء(علیها السلام)، جزوه پوشش، نگاه و زینت، ص 64؛ سیدعلی خامنه ای، سایت، احکام صنفی، احکام آرایشگری، سؤال 105.

7- . سیدموسی شبیری زنجانی، سایت، استفتانات، پوشاندن زیورآلات و پیرایش ابرو: zanjani.net/index.aspx?pid=10486

8- . لطف الله صافی گلپایگانی، جامع الاحکام، ج 2، ص 165، سؤال 1696؛ سیدابوالقاسم خویی، منهاج الصالحین، ج 2، مسئله 1233.

اگر زینت محسوب شود، باید بپوشاند و در غیر این صورت بنا بر احتیاط واجب، پوشش دست لازم است. (آیات عظام خوبی(2) و صافی(3))

به نظر عرف بستگی دارد. اگر عرف آن را زینت می داند، باید از نامحرم پوشانده شود. (امام خامنه ای(4))

اگر لاک (زینت دست) تند و زننده نباشد و منشأ مفاسدی نشود، پوشش آن لازم نیست. (آیت الله مکارم(5))

پوشش کرم ضدآفتاب

پرسش: آیا کرم ضدآفتاب زینت محسوب می شود؟

پاسخ: زینت محسوب می شود و باید از نامحرم پوشانده شود. (آیت الله فاضل(6))

به نظر عرف بستگی دارد. اگر زینت است، باید پوشانده شود. (حضرت امام(7) و امام خامنه ای(8) و آیات عظام بهجت(9) و سیستانی(10))

زینت محسوب نمی شود و پوشاندن آن لازم نیست. (آیت الله نوری(11))

آرایش گردی صورت و دست ها تا میچ در صورتی که بسیار خفیف باشد و منشأ مفسده ای نشود، اشکالی ندارد؛ ولی از آرایش های تند یا مفسده انگیز

ص: 45

- 1- . سیدعلی سیستانی، استفتانات، ج 1، حکم نگاه به عکس و فیلم، سؤال 10.
- 2- . سیدابوالقاسم خوبی، منهاج الصالحین، ج 3، کتاب النکاح، ص 295، مسئله 1233؛ سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج 1، کتاب الصلاه، فصل فی الستر و الساتر، تعلیقه بر مسئله 1.
- 3- . لطف الله صافی گلپایگانی، جامع الاحکام، ج 2، ص 170، سؤال 1626.
- 4- . سیدعلی خامنه ای، سایت، احکام صنفی، احکام آرایشگری، سؤال 95.
- 5- . ناصر مکارم شیرازی، استفتانات جدید، ج 3، ص 254، سؤال 674.
- 6- . واحد پاسخ به سؤالات جامعه الزهراء(علیها السلام)، جزوه پوشش، نگاه و زینت، ص 60.
- 7- . سیدروح الله خمینی، استفتانات، ج 3، ص 256، احکام حجاب، سؤال 32.
- 8- . سیدعلی خامنه ای، سایت، احکام صنفی، احکام آرایشگری، سؤال 98.
- 9- . واحد پاسخ به سؤالات جامعه الزهراء(علیها السلام)، جزوه پوشش، نگاه و زینت، ص 60.
- 10- . واحد پاسخ به سؤالات جامعه الزهراء(علیها السلام)، جزوه پوشش، نگاه و زینت، ص 60.
- 11- . واحد پاسخ به سؤالات جامعه الزهراء(علیها السلام)، جزوه پوشش، نگاه و زینت، ص 60.

باید پرهیز شود. (آیت الله مکارم) (1)

اگر زینت محسوب شود، باید بپوشانند و در غیر این صورت بنا بر احتیاط واجب، پوشش دست و صورت لازم است. (آیات عظام خویی (2) و صافی (3))

اگر نوعاً محرک باشد، باید پوشانده شود. (آیت الله شبیری) (4)

پوشیدن لباس های تنگ و چسبان

پرسش: حکم پوشیدن لباس های تنگ و چسبان در مقابل نامحرم چیست؟ منظور لباس هایی است که حجم بدن در آن ها پیداست.

پاسخ: پوشیدن لباس های تنگ و چسبان اشکال دارد. (آیت الله مکارم) (5)

اگر پوشیدن لباس های تنگ و چسبان به نحوی باشد که توجه اجنبی را جلب کند، باید خود را از نامحرم بپوشاند. (حضرت امام (6) و آیت الله نوری (7))

پوشیدن چیزی که از جهت رنگ یا شکل یا نحوه پوشیدن باعث جلب توجه اجنبی شود و موجب فساد و ارتکاب حرام باشد، جایز نیست. (امام خامنه ای) (8)

پوشیدن لباس های تنگ و چسبان که برجستگی های اندام زن را

ص: 46

- 1- ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتانات، احکام حجاب، حجاب بانوان، حکم سرمه کشیدن برای بانوان: makarem.ir/main.aspx?lid=0&typeinfo=21&catid=28148
- 2- سید ابوالقاسم خویی، منهاج الصالحین، ج 3، کتاب النکاح، ص 295، مسئله 1233؛ سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج 1، کتاب الصلاه، فصل فی الستر و الساتر، تعلیقه بر مسئله 1.
- 3- لطف الله صافی گلپایگانی، جامع الاحکام، ج 2، ص 170، سؤال 1626.
- 4- سید موسی شبیری زنجانی، سایت، استفتانات، پوشاندن زیورآلات و پیرایش ابرو: zanjani.net/index.aspx?pid=10486
- 5- ناصر مکارم شیرازی، رساله توضیح المسائل، ص 402، مسئله 2090. ایشان درباره جوراب و حجم پا فرموده اند: «در صورتی که منشأ مفسده باشد، اشکال دارد» (ناصر مکارم شیرازی، استفتانات جدید، ج 2، ص 349، سؤال 1023).
- 6- سید روح الله خمینی، استفتانات، ج 3، ص 255، سؤال 24 و 27.
- 7- حسین نوری همدانی، هزارویک مسئله فقهی، ج 2، ص 204، سؤال 679.
- 8- سید علی خامنه ای، اجوبه الاستفتانات، ص 304، سؤال 1367.

مشخص می کند، در برابر نامحرم جایز نیست. (آیات عظام سیستانی و صافی و وحید)(1)

اگر طوری است که جلب نظر نمی کند، پوشاندن حجم واجب نیست؛ اما اگر مهیج و محرک نامحرم باشد، جایز نیست. (آیت الله بهجت)(2)

اگر مهیج نباشد و مفسده هم نداشته باشد و زینت هم محسوب نشود، مانعی ندارد. (آیت الله فاضل)(3)

پوشیدن لباس های رنگی و زننده

پرسش: پوشیدن لباس های رنگی و زننده در برابر نامحرم چه حکمی دارد؟

پاسخ: صرف رنگ موجب حرمت نیست؛ لکن اگر طوری باشد که انگشت نما باشد یا موجب مفسده دیگری شود که نوعاً چنین است، باید از آن اجتناب شود. (آیت الله صافی)(4)

استفاده از رنگ های تند و زینتی جایز نیست؛ ولی رنگ ها و طرح های ساده تا زمانی که منشأ مفسدی نشود، جایز است؛ هرچند رنگ های سنگین بهتر است. (آیت الله مکارم)(5)

باید در مقابل نامحرم از پوشیدن لباس هایی که مهیج و فسادانگیز باشد، اجتناب شود. (آیت الله نوری)(6)

در صورتی که توجه اجنبی را جلب کند و موجب فساد و ارتکاب حرام

ص: 47

-
- 1- سیدعلی سیستانی، استفتانات، ج 1، حکم نگاه به عکس و فیلم، مسئله 8؛ واحد پاسخ به سؤالات جامعها الزهراء (علیها السلام)، جزوه پوشش، نگاه و زینت، ص 22.
 - 2- محمدتقی بهجت، استفتانات، ج 4، ص 182، سؤال 5231 و 5237.
 - 3- محمد فاضل لنکرانی، جامع المسائل، ج 1، ص 451، سؤال 1709.
 - 4- لطف الله صافی گلپایگانی، جامع الاحکام؛ ویراست جدید، ج 2، ص 170، سؤال 1623.
 - 5- ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتانات، احکام ازدواج، حجاب، حجاب بانوان، حکم استفاده از رنگ های متنوع در لباس.
 - 6- حسین نوری همدانی، هزارویک مسئله فقهی، ج 1، ص 136، سؤال 485.

شود، جایز نیست. (امام خامنه ای) (1)

خانم ها باید از پوشیدن نوعی از انواع لباس، مانتو، روسری، جوراب و مانند آن که عرفاً جنبه زینتی دارد، در برابر نامحرم اجتناب کنند. بنابراین پوشش جوراب هایی که عرفاً جنبه زینتی دارد، مثل جوراب کرم رنگ که قدم و ساق پا را زیبا جلوه می دهد، از نامحرم واجب است. (آیت الله سیستانی) (2)

پوشیدن جوراب نازک

پرسش: پوشیدن جوراب نازک در برابر نامحرم چه حکمی دارد؟

پاسخ: اگر جوراب به طوری نازک است که پوست پا یا شبیحی از آن پیداست، پوشیدن آن جایز نیست. اگر ضخامت جوراب طوری باشد که پوست پا یا شبیحی از آن مشاهده نشود، اشکال ندارد. (مراجع عظام تقلید) (3)

پوشیدن کفش های صدا دار

پرسش: پوشیدن کفش های صدا دار برای بانوان چه حکمی دارد؟

پاسخ: اگر منشأ مفسده باشد و توجه نامحرم را جلب کند، اشکال دارد.

ص: 48

1- . سیدعلی خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، ص 303 و 304، سؤال 1363 و 1367.

2- . سیدعلی سیستانی، استفتائات، ج 1، محرم و نامحرم، احکام مربوط به نگاه به نامحرم، سؤال 9.

3- . سیدعلی خامنه ای، سایت، احکام صنفی، احکام آرایشگران، پوشش، س 137؛ محمد فاضل لنکرانی، جامع المسائل، ج 1، ص 482، س 1712؛ لطف الله صافی گلپایگانی، جامع الاحکام، ج 2، ص 165، س 1692؛ ناصر مکارم شیرازی، استفتائات، ج 2، ص 77، س 154؛ محمد تقی بهجت، استفتائات، ج 2، ص 27، س 1539؛ سید محمد کاظم طباطبایی، العروه الوثقی، کتاب الصلاة، ج 1، فصل فی الستر و الساتر، اما الثانی، ص 415، با توجه به اینکه پا استثنا نشده است، همچون تمام بدن باید پوشانده شود؛ سیدعلی سیستانی، استفتائات، ج 1، محرم و نامحرم، احکام مربوط به نگاه به نامحرم، س 7؛ سیدروح الله خمینی، استفتائات ده جلدی، ج 8، س 10097.

(حضرت امام(1) و امام خامنه ای(2) و آیات عظام مکارم(3) و بهجت(4))

پوشیدن چنین کفشی اگر به انگیزه جلب نظر نامحرمان باشد یا نوعاً موجب بروز فتنه و فساد شود، جایز نیست. (آیت الله سیستانی)(5)

2. 3. پوشش مرد در مقابل غیر هم جنس

2. 3. 1. پوشش مرد در مقابل زنان محرم

پرسش: آیا بر مردان لازم است بدن خود را از زنان محرم به غیر از همسر بیوشانند؟

پاسخ: بر مردان لازم است عورتین خود را از هر مرد وزنی به غیر از همسر خود، اعم از مردان و زنان محرم و نامحرم، بیوشانند؛ حتی از دیوانه ممیز یا بچه نابالغ ممیز. (مراجع عظام تقلید)(6)

2. 3. 2. پوشش مرد در مقابل زنان نامحرم

اشاره

پرسش: آیا بر مردان لازم است بدن خود را از زنان نامحرم بیوشانند؟

پاسخ: بر مردان پوشش در مقابل زنان نامحرم لازم نیست. (حضرت امام و آیات عظام سیستانی، خویی، نوری، وحید و فاضل)(7)

پوشش مردان در مقابل زنان باید به گونه ای باشد که موجب مفسده

ص: 49

1- . سیدروح الله خمینی، استفتائات، ج3، ص274، سؤال 66.

2- . سیدعلی خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، ص303، سؤال 1362.

3- . ناصر مکارم شیرازی، استفتائات جدید، ج2، ص342، سؤال 1023.

4- . محمدتقی بهجت، استفتائات، ج4، ص175، سؤال 5205.

5- . سیدعلی سیستانی، استفتائات، ج1، سؤال 224.

6- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج1، کتاب الطهاره، فصل فی احکام التخلی، مسئله 1؛ سیدمحمدحسن بنی

هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج1، مسئله 57؛ سیدعلی خامنه ای، رساله آموزشی، ج1، درس 6.

7- [7] سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج2، کتاب النکاح، النکاح و آداب، مسئله 51؛ سیدعلی سیستانی، منهاج

الصالحین، ج3، مسئله 19؛ سیدروح الله خمینی، تحریر الوسیله، ج2، احکام نکاح، مسئله 23؛ سیدابوالقاسم خویی و حسین وحید

خراسانی، منهاج الصالحین، ج3، مسئله 1233.

نشود. (امام خامنه ای) (1)

سر و گردن و مقداری از پا و مقداری از دست و آرنج را که متعارف و معمول است، می توانند بیرون بگذارند و استفاده از لباس های آستین کوتاه معمولی نیز اشکال ندارد. (آیت الله مکارم) (2)

بر مرد پوشش لازم است؛ غیر از آنچه سیره متشرعه بر نپوشاندن آن است. (آیت الله صافی) (3)

بنا بر احتیاط واجب، بر مردان لازم است بدن خود را از زنان نامحرم بیوش-انند؛ آگ-رچه کمک به حرام نباشد و در صورتی که کمک به حرام باشد، پوشاندن بدن قطعاً واجب است. (آیت الله بهجت) (4)

پوشش مرد در جایی که نگاه به او با قصد لذت صورت می گیرد

پرسش: اگر مرد بداند زنان عمداً به او نگاه می کنند، وظیفه اش چیست؟

پاسخ: بر مردان واجب است بدن خود را از زنان نامحرم بیوشاند. (آیت الله مکارم) (5)

اگر بدانند که هرگاه بدنشان لخت باشد، زن های نامحرم به آنان نگاه می کنند، احوط آن است که غیر سر و گردن و دست ها را بیوشانند و در برابر محارم در صورتی که مفسده ای نداشته باشد، فی نفسه منعی ندارد. (امام خامنه ای) (6)

بر مردان لازم نیست بدن خود را از زنان نامحرم بیوشانند؛ البته به غیر از

ص: 50

-
- 1- . سیدعلی خامنه ای، رساله آموزشی، ج 2، درس 75.
 - 2- . ناصر مکارم شیرازی، استفتائات، ج 2، سؤال 1016.
 - 3- . لطف الله صافی گلپایگانی، هدایه العباد، ج 2، کتاب النکاح، مسئله 23.
 - 4- . محمدتقی بهجت، رساله توضیح المسائل، ص 385، مسئله 1937.
 - 5- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج 2، کتاب النکاح، النکاح و آداب، تعلیقه بر مسئله 51.
 - 6- . سیدعلی خامنه ای، استفتا از سایت، شماره استفتا: 794274، تاریخ استفتا: 14 مرداد 1396.

عورتین. (حضرت امام و آیات عظام فاضل، (1) سیستانی، (2) خویی و وحید (3))

4. در صورتی که کمک به حرام باشد، پوشاندن بدن قطعاً واجب است. (آیت الله بهجت) (4)

5. بر مرد پوشش لازم است؛ غیر از آنچه سیره متشرعه بر پوشاندن آن است. (آیت الله صافی) (5)

6. اگر به قصد نگاه نامحرم پوشاند، حرام است. (آیت الله نوری) (6)

2. 3. پوشیدن لباس های تنگ

پرسش: آیا پوشیدن لباس های تنگ در مقابل زنان نامحرم به طوری که حجم بدن دیده شود، برای مردان جایز است؟

پاسخ: چون فرد را در معرض فتنه و فساد قرار می دهد، اشکال دارد. (آیت الله بهجت) (7)

در صورتی که مستلزم مفسده باشد یا فرهنگ باطل غربی را ترویج دهد، جایز نیست. (امام خامنه ای) (8)

اگر تنگ و چسبان، تحریک کننده و موجب ترویج فرهنگ بیگانه باشد، اشکال دارد. (آیت الله مکارم) (9)

ص: 51

1- . سیدروح الله خمینی، استفتائات، ج 3، ص 250، سؤال 14.

2- . سیدعلی سیستانی، منهاج الصالحین، ج 3، ص 13، مسئله 19.

3- . سیدابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج 3، مسئله 1233.

4- . محمدتقی بهجت، رساله توضیح المسائل، ص 385، مسئله 1937؛ محمدتقی بهجت، استفتائات، ج 4، سؤال 5244.

5- . لطف الله صافی گلپایگانی، هدایه العباد، ج 2، کتاب النکاح، مسئله 23.

6- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج 2، کتاب النکاح، النکاح و آداب، تعلیقه بر مسئله 51.

7- . محمدتقی بهجت، استفتائات، ج 4، ص 184، سؤال 5248.

8- . سیدعلی خامنه ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: 636751، تاریخ استفتا: 28 اسفند 1394.

9- . ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتائات، ازدواج و طلاق، ازدواج و زناشویی، احکام حجاب، کلیات حجاب، حکم پوشیدن لباس های تنگ مانند شلوار لی.

2. 3. 4. پوشیدن لباس های آستین کوتاه

پرسش: آیا پوشیدن لباس آستین کوتاه در مقابل زنان نامحرم، برای مردان جایز است؟

پاسخ: اشکال ندارد. (حضرت امام(1) و آیات عظام خوبی، وحید، (2) سیستانی(3) و فاضل(4))

بنا بر احتیاط، بر مردان واجب است در جایی که در معرض نظر اجنبیه هستند، لباس آستین دار بپوشند. (آیت الله صافی)(5)

اگر مستلزم مفسده باشد، جایز نیست. (امام خامنه ای(6) و آیت الله مکارم(7))

در مواردی که معرضیت برای مفسده دارد، اشکال دارد. (آیت الله بهجت)(8)

در صورتی که مخالف عفت عمومی نباشد و از نظر افراد متشروع منکر محسوب نشود، پوشیدن آن جایز است. (آیت الله نوری)(9)

2. 4. متفرقات پوشش

2. 4. 1. پوشیدن کراوات

پرسش: پوشیدن کراوات برای مردان چه حکمی دارد؟

پاسخ: به طور کلی، پوشیدن کراوات و دیگر لباس هایی که پوشش و

ص: 52

-
- 1- . سیدروح الله خمینی، استفتانات، ج3، ص250، سؤال 14.
 - 2- . حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج3، ص296، مسئله 1233.
 - 3- . سیدعلی سیستانی، منهاج الصالحین، ج3، ص13، مسئله 19.
 - 4- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج2، کتاب النکاح، احکام النظر، مسئله 51.
 - 5- . لطف الله صافی گلپایگانی، جامع الاحکام، ج2، ص174، سؤال 1722.
 - 6- . سیدعلی خامنه ای، رساله آموزشی، ج2، درس 75، پوشش مردان.
 - 7- . ناصر مکارم شیرازی، استفتانات جدید، ج1، ص238، سؤال 834.
 - 8- . محمدتقی بهجت، استفتانات، ج4، ص184، سؤال 5249.
 - 9- . حسین نوری همدانی، استفتانات، ج2، ص173، سؤال 581.

لباس غیر مسلمانان محسوب می شوند، به طوری که پوشیدن آن ها منجر به ترویج فرهنگ منحط غربی شود، جایز نیست. (امام خامنه ای) (1)

اشکال دارد. (آیت الله بهجت) (2)

در کشور ما پوشیدن کراوات، ترویج فرهنگ بیگانه به حساب می آید و استفاده از آن اشکال دارد. (آیت الله مکارم) (3)

ظاهراً کراوات اصالتاً زی و شعار نصارا بوده است. بهتر است مسلمانان از آن پرهیزند. (آیت الله فاضل) (4)

خلاف احتیاط است و بهتر است مسلمانان از آن پرهیز کنند. (آیت الله صافی) (5)

بستن کراوات فی حدنفسه حرام نیست؛ هر چند در بعضی از جوامع سزاوار است ترک شود. (آیت الله سیستانی) (6)

تقلید از غرب کار صحیحی نیست. (آیت الله نوری) (7)

اگر کراوات شعار غیر مسلمانان حساب شود، جایز نیست و اگر شعار نباشد، اشکال ندارد. (آیت الله وحید) (8)

ص: 53

-
- 1- سیدعلی خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، ص 306، سؤال 1379.
 - 2- محمدتقی بهجت، استفتائات، ج 3، ص 183، سؤال 3968.
 - 3- ناصر مکارم شیرازی، استفتائات جدید، ج 1، ص 505، سؤال 1645.
 - 4- محمد فاضل لنکرانی، جامع المسائل، ج 1، ص 597، سؤال 2238.
 - 5- [10] لطف الله صافی گلپایگانی، جامع الاحکام، ج 2، ص 184، سؤال 1660.
 - 6- [11] سیدعلی سیستانی، استفتائات، ج 1، ص 147، سؤال 215.
 - 7- حسین نوری همدانی، هزارویک مسئله فقهی، ج 1، کسب و کار حرام، ص 136، سؤال 489.
 - 8- حسین وحید خراسانی، احکام مهاجران، پرسش و پاسخ ها، مسائل متفرقه، سؤال 49.

3. 1. نگاه مرد به هم جنس

3. 1. 1. نگاه به عورت هم جنس

پرسش: آیا مردان می توانند به عورتین مردان دیگر نگاه کنند؟

پاسخ: نگاه به عورت دیگری حرام است. (مراجع عظام تقلید)(1)

3. 1. 2. تطهیر عورت هم جنس

پرسش: آیا تطهیر عورت توسط هم جنس جایز است؟

پاسخ: فقط در صورت اضطرار و ناچاری جایز است؛ ولی باید تا جایی که ممکن است، به عورت او دست نزنند و اگر نشد، چیزی در دست کند که دست او به عورت بیمار نخورد. (حضرت امام و امام خامنه ای و آیات عظام خویی، سیستانی، وحید، مکارم، نوری، شبیری و صافی)(2)

3. 1. 3. نگاه به غیر عورت هم جنس

پرسش: آیا مردان می توانند به غیر از عورتین، به سایر قسمت های بدن مردان دیگر نگاه کنند؟

پاسخ: اگر نگاه کردن به بدن مردان دیگر با قصد لذت و ریبه باشد، حرام است؛ اما اگر بدون قصد لذت و ریبه باشد، جایز است؛ خواه آن مردان جوان باشند یا پیر، خوش صورت باشند یا زشت و کریه منظر. (مراجع عظام تقلید)(3)

ص: 56

-
- 1- . سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج2، ص489، مسئله 2436؛ سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج2، کتاب النکاح، النکاح و آداب، مسئله 28 و ج1، کتاب الصلاه، فصل فی الستر و الساتر، فالاول؛ سیدعلی خامنه ای، رساله آموزشی، ج2، درس 6، احکام تخلی.
 - 2- . سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج2، ص490، مسئله 2440؛ سیدعلی خامنه ای، رساله آموزشی، ج2، درس 79، مسائل پزشکی.
 - 3- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج2، کتاب النکاح، النکاح و آداب، م28؛ سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج2، ص489، مسئله 2438؛ سیدعلی خامنه ای، رساله آموزشی، ج2، درس 76، احکام نگاه.

3. 2. نگاه مرد به غیر هم جنس

3. 2. 1. نگاه مرد به زنان محرم

نگاه به همسر

پرسش: حکم نگاه به همسر چیست؟

پاسخ: زن و شوهر می توانند به تمام بدن یکدیگر حتی عورتین نگاه کنند؛ حتی به قصد لذت. (مراجع عظام تقلید)(1)

نگاه به همسر فوت شده

پرسش: آیا می شود پس از فوت همسر به او نگاه کرد؟

پاسخ: نگاه زن یا شوهر به بدن همسر پس از فوت او جایز است؛ ولی نگاه به عورت او مکروه است. (حضرت امام و آیات عظام نوری، فاضل، وحید، سیستانی، صافی، شبیری و بهجت)(2)

پس از وفات یکی از زن و شوهر، دیگری به او نامحرم نمی شود؛ ولی محرمیتشان تنها محدود به نگاه کردن و غسل دادن است. (آیت الله مکارم)(3)

محرمیت باقی است؛ گرچه اموری مثل جماع حرام است. (امام خامنه ای)(4)

ص: 57

- 1- سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج 2، ص 489، مسئله 2436؛ سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج 2، کتاب النکاح، النکاح و آداب، مسئله 29؛ سید علی خامنه ای، رساله آموزشی، ج 2، درس 76، اقتباس از احکام نگاه.
- 2- سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج 1، کتاب الطهاره، فصل فی اعتبار الممائله بین الغاسل و المیت، الثانيه، ص 300؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج 1، غسل الاموات، ص 99، الثانيه؛ محمد فاضل لنکرانی، الاحکام الواضحه، ص 66، مسئله 288، الثانيه؛ محمد تقی بهجت، رساله توضیح المسائل، ص 93، مسئله 463؛ لطف الله صافی گلپایگانی، هدایه العباد، ج 1، مسئله 332؛ سید موسی شبیری زنجانی، المسائل الشرعیه، مسئله 569؛ حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج 2، مسئله 275.
- 3- ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتائات، ازدواج و طلاق، ازدواج و زناشویی، طلاق، عدّه وفات، محرمیت زوجین بعد از مرگ.
- 4- سید علی خامنه ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: 525877، تاریخ استفتا: 6 فروردین 1394.

پرسش: آیا مرد می تواند به همسر مطلقه خود در ایام عده نگاه کند؟

پاسخ: مطلقه بر دو قسم است:

1. مطلقه رجعیه: زن در حکم زوجه اوست؛ بنابراین نگاه به تمام بدنش جایز است، حتی اگر قصد رجوع نداشته باشد. (حضرت امام(1) و امام خامنه ای(2) و آیات عظام سیستانی،(3) خوبی، وحید،(4) صافی،(5) فاضل و نوری(6))

نگاه کردن به زن مطلقه رجعیه در مدت عده، خالی از اشکال نیست؛ بنابراین احتیاطاً نگاه نکند. (آیت الله مکارم(7))

2. مطلقه بائنه: مرد نمی تواند در مدت عده طلاق بائن به همسر خود نگاه کند؛ زیرا او در حکم اجنبیه است. (حضرت امام(8) و آیات عظام سیستانی،(9) خوبی، وحید،(10) فاضل، نوری، مکارم(11) و صافی(12))

نگاه به غیر همسر از زنان محرم

پرسش: مردان به چه موضوعی از بدن زنان محرم خود می توانند نگاه کنند؟

ص: 58

- 1- . سیدروح الله خمینی، ترجمه تحریر الوسيله، ج3، کتاب الطلاق، القول فی عده وطی الشبهه، ص616، مسئله 10؛ سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج2، کتاب النکاح، النکاح و آدابه، مسئله 34.
- 2- . سیدعلی خامنه ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: 918739، تاریخ استفتا: 3 آبان 1397.
- 3- . سیدعلی سیستانی، منهاج الصالحین، ج3، کتاب الطلاق، ص157، مسئله 517.
- 4- . سیدابوالقاسم خوبی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج3، کتاب الطلاق، ص344، مسئله 1474.
- 5- . لطف الله صافی گلپایگانی، جامع الاحکام، ج2، ص174، مسئله 1633.
- 6- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج2، کتاب النکاح، النکاح و آدابه، مسئله 34.
- 7- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج2، کتاب النکاح، النکاح و آدابه، ص760، تعلیقه بر مسئله 34.
- 8- . سیدروح الله خمینی، تحریر الوسيله، ج3، القول فی عده وطی الشبهه، ص616، مسئله 10.
- 9- . سیدعلی سیستانی، منهاج الصالحین، ج3، کتاب الطلاق، ص157، مسئله 517.
- 10- . سیدابوالقاسم خوبی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج3، کتاب الطلاق، ص344، مسئله 1474.
- 11- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج1، کتاب الطهاره، اقتباس از فصل فی اعتبار المماثله بین الغاسل و المیت.
- 12- . لطف الله صافی گلپایگانی، هدایه العباد، ج2، کتاب الطلاق، القول فی عده وطی الشبهه، مسئله 10.

پاسخ: 1. اگر با قصد لذت و ریبه نگاه کنند، به هیچ موضعی از بدن آنان، حتی سر و صورت و دست هایشان، نمی توانند نگاه کنند. (مراجع عظام تقلید)(1)

2. اگر بدون قصد لذت و ریبه نگاه کنند:

نگاه به تمام بدن آن ها غیر از عورتین جایز است. (حضرت امام و امام خامنه ای (2) و آیات عظام بهجت، (3) فاضل، (4) شبیری، (5) نوری، (6) سیستانی، (7) وحید (8) و صافی (9))

بنا بر احتیاط واجب، غیر از عورتین، از ناف تا زانوی زن های محرم خود را نبینند؛ ولی نگاه کردن به بقیه بدن آن ها اشکال ندارد. (آیت الله خویی) (10)

بنا بر احتیاط واجب، به آن موضعی که معمولاً پوشیده نیست، می توانند نگاه کنند و در غیر آن مواضع، احتیاط این است که نگاه نکنند. (آیت الله مکارم) (11)

نگاه به ریبه

پرسش: ریبه کیست و حکم نگاه به او چیست؟

ص: 59

- 1- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج2، کتاب النکاح، النکاح و آداب، مسئله 32؛ سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج2، ص489، مسئله 2437؛ سیدعلی خامنه ای، رساله آموزشی، ج2، درس76، احکام نگاه.
- 2- . سیدعلی خامنه ای، رساله آموزشی، ج2، درس76، احکام نگاه.
- 3- . سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج2، ص489، مسئله 2437.
- 4- . محمدفاضل لنکرانی، رساله توضیح المسائل، ص471، مسئله 2505.
- 5- . سیدموسی شبیری زنجانی، رساله توضیح المسائل، ج2، ص207، مسئله 2446.
- 6- . حسین نوری همدانی، رساله توضیح المسائل، ص482، مسئله 2433.
- 7- . سیدعلی سیستانی، رساله توضیح المسائل، ص392، مسئله 2397؛ سیدعلی سیستانی، منهاج الصالحین، ج3، ص12، مسئله 13.
- 8- . حسین وحید خراسانی، رساله توضیح المسائل، ص472، مسئله 2501.
- 9- . لطف الله صافی گلپایگانی، رساله توضیح المسائل، ص380، مسئله 2446.
- 10- . سیدابوالقاسم خویی، توضیح المسائل، ص353، مسئله 2446.
- 11- . ناصر مکارم شیرازی، رساله توضیح المسائل، ص401، مسئله 2084؛ سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج2، کتاب النکاح، النکاح و آداب، ص760، تعلیقه بر مسئله 32.

پاسخ: ریبیه دختر همسر است که از شوهر دیگرش باشد؛ چه شوهر سابق و چه شوهر لاحق او. حکم نگاه به او، به دخول و عدم دخول با مادرش بستگی دارد: بعد از عقد و دخول با مادر، به او محرم می شود و نگاه به او جایز است. (مراجع عظام تقلید)(1)

3. 2. نگاه مرد به دختران نابالغ

نگاه به دختران غیر ممیز

پرسش: مردان به چه مواضعی از بدن دختران غیر ممیز می توانند نگاه کنند؟

پاسخ: نگاه کردن به تمام بدن آن ها، بدون قصد لذت و ریبیه، جایز است. (مراجع عظام تقلید)(2)

نگاه به دختران ممیز

پرسش: مردان بدون قصد شهوت و ریبیه، به چه قسمت هایی از بدن دختران نابالغ ممیز می توانند نگاه کنند؟

پاسخ: 1. نگاه به عورت:

ص: 60

-
- 1- سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، مسئله 2386؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج 3، ص 57 و 58، مسئله 158 و 159؛ سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله، ج 2، احکام النکاح، فصل فی اسباب التحريم، القول فی المصاهره، ص 494، مسئله 4؛ سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج 2، کتاب النکاح، المحرمات بالمصاهره، ص 798، مسئله 3؛ سید علی خامنه ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: 591770، تاریخ استفتا: 27 مهر 1394.
 - 2- سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج 2، کتاب النکاح، النکاح و آدابہ، مسئله 35؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج 3، مسئله 25؛ سید ابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج 3، مسئله 1232؛ لطف الله صافی گلپایگانی، هدایه العباد، ج 2، مسئله 24؛ سید موسی شبیری زنجانی، توضیح المسائل، اقتباس از مسئله 2445؛ سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج 2، ص 489، اقتباس از مسئله 2436؛ سید علی خامنه ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: 756163، تاریخ استفتا: 20 فروردین 1396.

حرام است و نباید نگاه کرد. (امام خامنه ای (1) و آیات عظام خویی، (2) بهجت، (3) وحید، (4) شبیری (5) و صافی (6))

بنا بر احتیاط واجب حرام است. (حضرت امام (7) و آیات عظام فاضل، (8) سیستانی، (9) نوری (10) و مکارم (11))

2. نگاه به جاهایی که معمولاً می پوشانند مانند ران و شکم:

بنا بر احتیاط مستحب، به این مواضع نگاه نکنند. (حضرت امام (12) و امام خامنه ای (13) و آیات عظام فاضل (14) و سیستانی (15))

نگاه جایز است. (آیات عظام خویی و وحید) (16)

بنا بر احتیاط واجب به این مواضع نگاه نکنند (آیات عظام صافی (17)، بهجت (18)، نوری (19)، مکارم (20))

3. نگاه به سایر مواضع مثل موی سر:

نگاه جایز است. (حضرت امام (21) و امام خامنه ای (22) و آیات عظام

ص: 61

- 1- . سیدعلی خامنه ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: 804456، تاریخ استفتا: 26 شهریور 1396.
- 2- . سیدابوالقاسم خویی، توضیح المسائل، ص 353، مسئله 2445.
- 3- . محمدتقی بهجت، رساله توضیح المسائل، ص 385، مسئله 1939.
- 4- . حسین وحید خراسانی، رساله توضیح المسائل، ص 471، مسئله 2500.
- 5- . سیدموسی شبیری زنجانی، رساله توضیح المسائل، ج 2، ص 207، مسئله 2445.
- 6- . لطف الله صافی گلپایگانی، توضیح المسائل، مسئله 2445.
- 7- . سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج 2، ص 489، مسئله 2436.
- 8- . محمد فاضل لنکرانی، رساله توضیح المسائل، ص 471، مسئله 2504.
- 9- . سیدعلی سیستانی، توضیح المسائل، ص 392، مسئله 2359.
- 10- . حسین نوری همدانی، رساله توضیح المسائل، ص 363، مسئله 2432.
- 11- . ناصر مکارم شیرازی، رساله توضیح المسائل، ص 401، مسئله 2083.
- 12- . سیدروح الله خمینی، تحریر الوسیله، ج 2، احکام النکاح، مسئله 25.
- 13- . سیدعلی خامنه ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: 686070، تاریخ استفتا: 14 مرداد 1395.
- 14- . محمد فاضل لنکرانی، توضیح المسائل، مسئله 2578.
- 15- . سیدعلی سیستانی، منهاج الصالحین، ج 3، ص 14، مسئله 23.
- 16- . سیدابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج 3، مسئله 1232.
- 17- . لطف الله صافی گلپایگانی، هدایه العباد، ج 2، احکام نکاح، مسئله 25.
- 18- . محمدتقی بهجت، استفتائات، ج 4، ص 162، سؤال 5147.

- 19- . حسين نوري همداني، توضيح المسائل، مسئله 2429.
- 20- . ناصر مكارم شيرازي، توضيح المسائل، مسئله 2081.
- 21- . سيد محمد حسن بنى هاشمى خمينى، توضيح المسائل مراجع، ج 2، ص 485، مسئله 2433.
- 22- . سيد على خامنه اى، استفتاى خصوصى، شماره استفتا: 686070، تاريخ استفتا: 14 مرداد 1395.

سیستانی، (1) خویی، وحید، (2) نوری، (3) مکارم، (4) صافی (5) و فاضل (6))

بنا بر احتیاط واجب، نگاه به آن‌ها جایز نیست. (آیت الله بهجت) (7)

3. 2. 3. نگاه مرد به زنان نامحرم

نگاه به دست و صورت

پرسش: آیا مردان می‌توانند به دست و صورت زنان نامحرم نگاه کنند؟

پاسخ: اگر دست و صورت آنان بدون زینت باشد، حکم نگاه کردن به این اعضا:

1. با قصد لذت و ریبه، حرام است. (مراجع عظام تقلید) (8)

2. بدون قصد لذت و ریبه:

نگاه کردن جایز است. (حضرت امام و امام خامنه‌ای (9) و آیات عظام بهجت، (10) وحید، مکارم، سیستانی، فاضل، نوری (11) و شیری (12))

بنا بر احتیاط واجب، نگاه ترک شود. (آیات عظام خویی و صافی) (13)

ص: 62

-
- 1- سیدعلی سیستانی، منهاج الصالحین، ج 3، ص 14، مسئله 23: ولی احتیاط مستحب آن است که به مواضعی مانند ران و شکم و سینه دختران که معمولاً می‌پوشانند، نگاه نکنند.
 - 2- سیدابوالقاسم خویی، منهاج الصالحین، ج 3، کتاب النکاح، ص 295، مسئله 1232.
 - 3- حسین نوری همدانی، رساله توضیح المسائل، ص 363، مسئله 2429.
 - 4- ناصر مکارم شیرازی، رساله توضیح المسائل، ص 401، مسئله 2081.
 - 5- لطف الله صافی گلپایگانی، هدایه العباد، ج 2، احکام نکاح، مسئله 25.
 - 6- محمد فاضل لنکرانی، رساله توضیح المسائل، مسئله 2578.
 - 7- محمد تقی بهجت، استفتائات، ج 4، ص 162، سؤال 5147.
 - 8- سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج 2، ص 485، مسئله 2433؛ سیدعلی خامنه‌ای، رساله آموزشی، ج 2، درس 76، احکام نگاه کردن.
 - 9- سیدعلی خامنه‌ای، رساله آموزشی، ج 2، درس 76، احکام نگاه کردن.
 - 10- محمد تقی بهجت، رساله توضیح المسائل، احکام نگاه، مسئله 1931. چنین به دست می‌آید که ایشان ظاهراً قائل به ملازمه و جوب پوشش و حرمت نگاه نیستند.
 - 11- سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج 2، ص 485، مسئله 2433.

12- . سيد موسى شبيري زنجاني، رسالة توضيح المسائل، ج2، ص206، مسألة 2442.

13- . لطف الله صافي گلپايگاني، رسالة توضيح المسائل، ص279، مسألة 2443.

نگاه به بدن و موها

پرسش: آیا مردان می توانند به بدن و موهای زنان نامحرم نگاه کنند؟

پاسخ: نگاه به بدن و موهای آن ها مطلقاً، چه با قصد لذت یا بدون قصد لذت، حرام است. (مراجع عظام تقلید)(1)

نگاه به صورت آرایش شده

پرسش: آیا مردان می توانند به صورت آرایش شده زنان نگاه کنند؟

پاسخ: خیر، جایز نیست. (حضرت امام(2) و امام خامنه ای(3) و آیات عظام بهجت،(4) سیستانی(5) و صافی(6))

اگر این آرایش، تند و زننده و منشأ مفاسدی باشد، نگاه به آن جایز نیست. (آیت الله مکارم(7))

نگاه به دندان ها

پرسش: حکم نگاه کردن به دندان زن نامحرم در حال خندیدن چیست؟

پاسخ: نگاه کردن به دندان های زنان نامحرم جایز نیست. (آیت الله صافی(8))

نگاه کردن به دندان های زنان نامحرم بنا بر احتیاط واجب جایز نیست. (آیت الله فاضل(9))

نگاه کردن به دندان های آن ها اشکال ندارد. (امام خامنه ای و آیات

ص: 63

-
- 1- . سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج 2، ص 485، مسئله 2433؛ سید علی خامنه ای، رساله آموزشی، ج 2، درس 76، احکام نگاه کردن.
 - 2- . سید روح الله خمینی، استفتانات، ج 3، احکام حجاب، ص 256، سؤال 32.
 - 3- . سید علی خامنه ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: 711500، تاریخ استفتا: 14 آبان 1395.
 - 4- . محمد تقی بهجت، استفتانات، ج 4، ص 162، سؤال 5148.
 - 5- . سید علی سیستانی، استفتانات، ج 1، محرم و نامحرم، حکم نگاه مستقیم، مسئله 1.
 - 6- . لطف الله صافی گلپایگانی، جامع الاحکام، ج 2، ص 170، اقتباس از سؤال 1703.
 - 7- . ناصر مکارم شیرازی، استفتانات جدید، ج 3، ص 254، سؤال 674.
 - 8- . واحد پاسخ به سؤالات جامعه الزهراء(علیها السلام)، جزوه پوشش، نگاه و زینت، ص 54.
 - 9- . واحد پاسخ به سؤالات جامعه الزهراء(علیها السلام)، جزوه پوشش، نگاه و زینت، ص 55.

نگاه به دست همراه با انگشتر

پرسش: آیا مردان می توانند به دست زن که همراه با انگشتر است، نگاه کنند؟

پاسخ: جایز نیست. (حضرت امام(2) و امام خامنه ای(3) و آیت الله بهجت(4))

نگاه به ناخن های لاک زده

پرسش: نگاه کردن به ناخن های لاک زده زنان نامحرم چه حکمی دارد؟

پاسخ: جایز نیست. (امام خامنه ای(5) و آیت الله سیستانی(6))

نگاه به دست و ناخن رنگ آمیزی شده بانوان اشکال دارد. (آیت الله صافی(7))

نگاه به زینت های موجود در دست تا مچ، اگر تند و زننده نباشند و منشأ مفاسدی نشوند، جایز است. (آیت الله مکارم(8))

نگاه به روی پا

پرسش: آیا مردان می توانند به روی پای زنان نامحرم از مچ به پایین نگاه کنند؟

ص: 64

- 1- . واحد پاسخ به سؤالات جامعهالزهران(علیها السلام)، جزوه پوشش، نگاه و زینت، ص 54 و 55. البته آن دسته از فقها که قائل به جواز هستند، در صورتی حکم به جواز می دهند که مرد با قصد لذت و ریبه نگاه نکند.
- 2- . سیدروح الله خمینی، استفتانات، ج 3، احکام حجاب، ص 256، سؤال 32.
- 3- . سیدعلی خامنه ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: 619160، تاریخ استفتا: 24 دی 1394.
- 4- . محمدتقی بهجت، استفتانات، ج 4، ص 162، س 5148. نظر ایشان این است که این تزئین و تبرج، معرضیت برای فتنه و ریبه و شأنیت برای فساد دارد و همین برای حرمت کافی است.
- 5- . سیدعلی خامنه ای، رساله آموزشی، ج 2، درس 76، احکام نگاه کردن.
- 6- . سیدعلی سیستانی، استفتانات، ج 1، حکم نگاه به عکس و فیلم، استفاده از مسئله 2 و 10.
- 7- . لطف الله صافی گلپایگانی، جامع الاحکام، ج 2، ص 177، سؤال 1647.
- 8- . ناصر مکارم شیرازی، استفتانات جدید، ج 3، ص 254، سؤال 674؛ ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتانات، ازدواج و زناشویی، احکام نگاه کردن، حکم نگاه به ناخن مصنوعی.

پاسخ: نگاه کردن به روی پای زنان، هرچند بدون قصد لذت، حرام است. (مراجع عظام تقلید)(1)

نگاه به حجم ساق پا و شانه ها

پرسش: حکم نگاه به حجم ساق پا و شانه های زنان نامحرم چیست؟

پاسخ: اگر مردان با قصد لذت و ریبه نگاه کنند، حرام است. (مراجع عظام تقلید)(2)

نگاه به زیورآلات از روی لباس

پرسش: نگاه کردن به زیورآلات زنان نامحرم از روی لباس چه حکمی دارد؟

پاسخ: نگاه کردن به زیورآلات زنان از روی لباس آن ها جایز نیست. (امام خامنه ای(3) و آیت الله خویی(4))

بنا بر احتیاط واجب، نگاه به آن ها جایز نیست. (حضرت امام و آیات عظام فاضل و نوری(5))

نگاه کردن به گردن بند و مانند آن جایز نیست. نگاه کردن به انگو و انگشتر بدون قصد لذت اشکال ندارد. (آیت الله سیستانی(6))

ص: 65

- 1- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، النکاح و آداب، مسئله 31؛ سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج 2، ص 485، مسئله 2433؛ سیدعلی خامنه ای، رساله آموزشی، ج 2، درس 76، احکام نگاه کردن.
- 2- . سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج 2، ص 485، مسئله 2433؛ در بخشی از این مسئله، حکم نگاه به دست و صورت زنان نامحرم با قصد لذت بیان شده است و از این حکم استفاده می شود نگاه به هر عضوی از اعضای نامحرم با قصد لذت و ریبه حرام است؛ حسین نوری همدانی، هزارویک مسئله فقهی، ج 1، ص 309، سؤال 1036؛ سیدعلی خامنه ای، رساله آموزشی، ج 2، درس 76، احکام نگاه کردن.
- 3- . سیدعلی خامنه ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: 860141، تاریخ استفتا: 29 فروردین 1397.
- 4- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج 1، کتاب الصلاة، فصل فی الستر و الساتر، تعلیقه مسئله 1.
- 5- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج 1، کتاب الصلاة، فصل فی الستر و الساتر، مسئله 1. از آنجا که این بزرگواران تعلیقه ای بر نظر صاحب عروه بیان نکرده اند، نظرشان همانند صاحب عروه است.
- 6- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج 2، کتاب الصلاة، فصل فی الستر و الساتر، تعلیقه بر مسئله 1، ص 40. این حکم مبتنی بر این است که بین وجوب پوشش و حرمت نظر، ملازمه باشد.

نگاه کردن به زینت های ظاهر مانند زینت های موجود در صورت و همچنین دست ها تا مچ، اگر منشأ مفاسدی نشود، اشکال ندارد. نگاه کردن به زینت های باطن مانند گردن بند و النگو و ساعت جایز نیست. (آیت الله مکارم) (1)

نگاه به کلاه گیس

پرسش: آیا مردان می توانند به کلاه گیس زنان نامحرم نگاه کنند؟

پاسخ: نگاه به آن جایز نیست. (آیات عظام خوئی و مکارم و سیستانی) (2)

بنا بر احتیاط واجب، نگاه کردن به آن جایز نیست. (حضرت امام و آیات عظام فاضل و نوری) (3)

نگاه به اعضای جداشده زنان

پرسش: آیا مردان می توانند به اعضای جداشده زنان نامحرم نگاه کنند؟

پاسخ: اعضای جداشده زنان به سه قسم تقسیم می شوند:

1. گاهی عضو جداشده موهای زن است:

نگاه به موهای جداشده زنان اشکال ندارد. (امام خامنه ای (4) و آیات عظام خوئی، مکارم، نوری (5) و صافی (6))

نگاه کردن به این اعضا در صورتی که عرفاً نگاه به صاحب آن محسوب شود، جایز نیست. (آیت الله سیستانی) (7)

ص: 66

1- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج 1، کتاب الصلاة، فصل فی الستر و الساتر، تعلیقه بر مسئله 1؛ ناصر مکارم شیرازی، استفتائات جدید، ج 3، ص 254، سؤال 674.

2- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج 1، کتاب الصلاة، فصل فی الستر و الساتر، مسئله 1.

3- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج 1، کتاب الصلاة، فصل فی الستر و الساتر، تعلیقه بر مسئله 1.

4- . سیدعلی خامنه ای، راهنمای فتاوا، سؤال 146.

5- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج 2، کتاب النکاح و آداب، ص 764، تعلیقه بر مسئله 45.

6- . لطف الله صافی گلپایگانی، هدایه العباد، ج 2، احکام النکاح، مسئله 20.

7- . سیدعلی سیستانی، منهاج الصالحین، ج 3، کتاب النکاح، ص 12، مسئله 17.

احتیاط واجب در ترک نگاه است. (حضرت امام(1) و آیات عظام فاضل(2) و بهجت(3))

2. گاهی اعضای جداشده مانند دست و پاست:

نگاه کردن به این اعضای جداشده جایز نیست. (حضرت امام، آیات عظام نوری، فاضل(4) و صافی(5))

نگاه کردن به این اعضا اشکال ندارد. (آیت الله مکارم(6))

نگاه کردن به این اعضا در صورتی که عرفاً نگاه به صاحب آن محسوب شود، جایز نیست. (آیت الله سیستانی(7))

نگاه کردن به این اعضا بنا بر احتیاط واجب جایز نیست. (آیت الله خویی(8))

3. گاهی عضو جداشده مانند دندان و ناخن است. نگاه کردن به این اعضا اشکالی ندارد. (حضرت امام و آیات عظام خویی، مکارم،

فاضل، نوری،(9) سیستانی(10) و صافی(11))

نگاه بی اختیار

پرسش: اگر بی اختیار نگاه انسان به نامحرم بیفتد، حکم آن چیست؟

پاسخ: اگر نگاه تکرار نشود و ادامه نیابد، اشکال ندارد. (آیات عظام

ص: 67

-
- 1- . سیدروح الله خمینی، ترجمه تحریر الوسیله، ج3، کتاب النکاح، ص434، مسئله 21.
 - 2- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج2، کتاب النکاح و آداب، ص764، تعلیقه بر مسئله 45.
 - 3- . محمدتقی بهجت، استفتانات، ج4، ص165، س5164. ایشان می فرمایند: «چون نسبت موبه زن باقی است و در زمان اتصال به بدن، شدت تحریم مواز پوست بیشتر است.»
 - 4- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج2، کتاب النکاح و آداب، مسئله 45؛ سیدروح الله خمینی، ترجمه تحریر الوسیله، ج3، کتاب النکاح، ص432، مسئله 21.
 - 5- . لطف الله صافی گلپایگانی، هدایه العباد، ج2، احکام النکاح، مسئله 20.
 - 6- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج2، کتاب النکاح و آداب، تعلیقه بر مسئله 45.
 - 7- . سیدعلی سیستانی، منهاج الصالحین، ج3، کتاب النکاح، ص12، مسئله 17.
 - 8- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج2، کتاب النکاح، آداب، تعلیقه بر مسئله 45.
 - 9- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج2، کتاب النکاح، آداب، مسئله 45.
 - 10- . سیدعلی سیستانی، منهاج الصالحین، ج3، کتاب النکاح، ص12، مسئله 17.
 - 11- . لطف الله صافی گلپایگانی، هدایه العباد، ج2، احکام النکاح، مسئله 20.

نگاہ اول بدون اختیار، حرام نیست؛ ولی باید از ادامه آن خودداری شود. مراد از نگاه اول، نگاه بدون قصد قبلی و غیر مترقبہ ای است کہ ادامه ہم نداشته باشد. (امام خامنہ ای) (3)

نگاہ اتفاقی حرام نیست. (آیت اللہ مکارم) (4)

تبصرہ: ظاہراً نظر بقیہ مراجع غیر از این نیست؛ زیرا تکلیف دائرمدار اختیار است؛ بنابراین تا زمانی کہ نگاه بہ نامحرم اختیاری نباشد، بی اشکال است.

3. 2. 4. نگاه مرد بہ زنان عقب افتادہ ذہنی

پرسش: آیا مردان می توانند بہ بدن و موہای زنان عقب افتادہ ذہنی نگاه کنند؟

پاسخ: خیر، جایز نیست و حکم آن همانند زنان سالم است؛ بنابراین در صورتی کہ چنین خانمی بہ سن بلوغ رسیدہ باشد، مطلقاً چہ با قصد لذت و چہ بدون قصد لذت، نگاه بہ بدن و موہای او جایز نیست. (آیت اللہ بہجت) (5)

در نگاه بہ اجنبیہ، فرقی بین زنان مذکور و زنان دیگر نیست. (امام خامنہ ای) (6) و آیات عظام خویی (7) و فاضل (8)

ص: 68

1- . محمد تقی بہجت، استفتانات، ج 4، ص 164، سؤال 5158.

2- . لطف اللہ صافی گلپایگانی، جامع الاحکام، ج 2، ص 170، سؤال 1702.

3- . سید علی خامنہ ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: 920174، تاریخ استفتا: 10 آبان 1397.

4- . ناصر مکارم شیرازی، استفتانات جدید، ج 2، ص 352، سؤال 1036.

5- . محمد تقی بہجت، استفتانات، ج 4، ص 180، سؤال 5229.

6- . سید علی خامنہ ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: 727164، تاریخ استفتا: 9 دی 1395.

7- . سید ابوالقاسم خویی، استفتانات، احکام نگاه کردن، سؤال 1005.

8- . محمد فاضل لنکرانی، جامع المسائل، ج 3، احکام نگاه کردن، سؤال 1142.

اشاره

پرسش: در چه صورت نگاه به نامحرم جایز است؟

پاسخ: گاهی نگاه به نامحرم با شروط خاصی جایز است:

1. نگاه در صورت ضرورت

در صورت ضرورت، مانند اینکه نجات دادن فرد در حال غرق شدن یا سوختن، متوقف بر نگاه و لمس نامحرم باشد. در این صورت، نگاه و لمس به مقدار ضرورت جایز است. (حضرت امام و آیات عظام خویی، فاضل، مکارم، نوری، سیستانی، صافی و بهجت) (1)

2. نگاه در مقام شهادت

در مقام شهادت، نگاه کردن به زن نامحرم برای شناختن به منظور شهادت دادن (تحمل و ادای شهادت) هرگاه ضرورت باشد. (حضرت امام و آیات عظام خویی، فاضل، مکارم و نوری) (2)

3. نگاه به زنان سال خورده (قواعد)

تعریف زنان سال خورده (قواعد)

پرسش: زنان سال خورده (قواعد) چه کسانی هستند؟

پاسخ: زن هایی که بر اثر پیری و سال خوردگی امید به ازدواج ندارند.

ص: 69

1- سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج2، کتاب النکاح، النکاح و آداب، مسئله 35؛ سیدعلی سیستانی، منهاج الصالحین، ج3، احکام نگاه، مسئله 20؛ لطف الله صافی گلپایگانی، هدایه العباد، ج2، احکام نگاه، مسئله 22؛ محمدتقی بهجت، استفتائات، ج4، سؤال 5327.

2- سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج2، کتاب النکاح، النکاح و آداب، مسئله 35؛ ناصر مکارم شیرازی، رساله توضیح المسائل، ص402، مسئله 2093.

(حضرت امام(1) و امام خامنه ای(2) و آیات عظام بهجت، صافی،(3) سیستانی،(4) خویی، فاضل، نوری و مکارم(5))

حد پوشش زنان سال خورده

پرسش: بر زنان سال خورده تا چه حد رعایت پوشش در مقابل نامحرم لازم است؟

پاسخ: بازگذاشتن بخشی از موها که معمولاً روسری آن ها را نمی پوشاند، اشکال ندارد. بخشی از ساق دست را هم می توانند باز بگذارند. (حضرت امام(6) و امام خامنه ای(7) و آیات عظام نوری، فاضل،(8) سیستانی،(9) صافی و بهجت(10))

لازم نیست موها و گردن را بپوشانند. بخشی از ساق دست را هم می توانند باز بگذارند. (آیت الله مکارم(11))

نگاه به زنان سال خورده

پرسش: حکم نگاه به زنان سال خورده چیست؟

پاسخ: نگاه به قسمت هایی که معمولاً نمی پوشانند، مانند بخشی از مو و دست جایز است (حضرت امام(12) و امام خامنه ای(13) و آیات عظام خویی،

ص: 70

- 1- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج2، کتاب النکاح، النکاح و آداب، مسئله 35.
- 2- . سیدعلی خامنه ای، استفتا از سایت، شماره استفتا: 791185، تاریخ استفتا: 3 مرداد 1396.
- 3- . واحد پاسخ به سؤالات جامعهازهراء(علیها السلام)، جزوه نگاه، پوشش و زینت، ص31.
- 4- . سیدعلی سیستانی، منهاج الصالحین، ج3، ص13، مسئله 18.
- 5- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج2، کتاب النکاح، النکاح و آداب، مسئله 35.
- 6- . سیدمحمد کاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج2، کتاب النکاح، النکاح و آداب، مسئله 35. قسمت هایی از بدن که معمولاً زن ها می پوشانند، مانند سینه و شکم، اگر پوشیده نباشد، مردان نمی توانند نگاه کنند.
- 7- . واحد پاسخ به سؤالات جامعهازهراء(علیها السلام)، جزوه نگاه، پوشش و زینت، ص31.
- 8- . سیدمحمد کاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج2، کتاب النکاح، النکاح و آداب، مسئله 35. قسمت هایی از بدن که معمولاً زن ها می پوشانند، مانند سینه و شکم، اگر پوشیده نباشد، مردان نمی توانند نگاه کنند.
- 9- . سیدعلی سیستانی، منهاج الصالحین، ج3، ص13، مسئله 18.
- 10- . واحد پاسخ به سؤالات جامعهازهراء(علیها السلام)، جزوه نگاه، پوشش و زینت، ص31.
- 11- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج2، کتاب النکاح، النکاح و آداب، تعلیقه بر مسئله 35، احکام النساء، ص177، سؤال 674.

- 12- . سيد محمد كاظم طباطبائي يزدي، العروه الوثقى، ج2، كتاب النكاح، النكاح و آدابه، مسئله 35.
- 13- . سيد علي خامنه اي، استفتای خصوصي، شماره استفتا: 791185، تاريخ استفتا: 3 مرداد 1396.

نگاه کردن به بدن پیرزن، بدون قصد لذت، جایز است. (آیت الله بهجت) (2)

نگاه به موها و گردن اشکالی ندارد. (آیت الله مکارم) (3)

نگاه معمولی و عادی به وجه و کفین و مقداری از مو و ساق دست و زینت های معمولی اشکالی ندارد. (آیت الله صافی) (4)

لمس بدن زنان سال خورده

پرسش: آیا نامحرم می تواند اعضای از سال خوردگان را که پوشاندش بر آن ها لازم نیست، لمس کند؟

پاسخ: این حکم شامل پوشش و نگاه می شود و شامل لمس نیست. (حضرت امام و امام خامنه ای (5) و آیات عظام خویی، فاضل، مکارم، نوری، (6) سیستانی، (7) صافی (8) و وحید (9))

لمس این اعضا بدون قصد لذت برای نامحرم جایز است. (آیت الله بهجت) (10)

تفاوت بین زنان سال خورده بیوه و شوهردار

پرسش: آیا این حکم مربوط به زنان سال خورده بیوه است یا شامل سالمندان شوهردار هم می شود؟

ص: 71

- 1- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج2، کتاب النکاح، النکاح و آداب، مسئله 35.
- 2- . محمدتقی بهجت، توضیح المسائل، مسئله 1943.
- 3- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج2، کتاب النکاح، النکاح و آداب، مسئله 35.
- 4- . واحد پاسخ به سؤالات جامعه الزهراء (علیها السلام)، جزوه نگاه، پوشش و زینت، پوشش زنان سال خورده.
- 5- . سیدعلی خامنه ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: 889753، تاریخ استفتا: 15 تیر 1397.
- 6- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج2، کتاب النکاح، النکاح و آداب، مسئله 47.
- 7- . سیدعلی سیستانی، منهاج الصالحین، ج3، مسئله 16.
- 8- . لطف الله صافی گلپایگانی، هدایه العباد، ج2، کتاب النکاح، مسئله 20.
- 9- . حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج3، اقتباس از مسئله 1232.
- 10- . محمدتقی بهجت، رساله توضیح المسائل، ص386، مسئله 1943.

پاسخ: این حکم مربوط به همه زن هایی است که به این سن رسیده اند؛ اعم از اینکه شوهردار باشند یا بی شوهر. (آیت الله مکارم) (1)

4. نگاه به زنان بدحجاب

پرسش: آیا مردان می توانند به مواضعی از بدن و موهای بدحجابی که اگر نهی از منکر شوند، توجه نمی کنند و معمولاً نمی پوشانند، نگاه کنند؟

پاسخ: نگاه با ریه و شهوت به آن ها حرام است؛ اما نگاه بدون قصد لذت و ریه به مواضعی که معمولاً این زن ها نمی پوشانند، اشکال ندارد. (آیات عظام خویی، وحید، (2) سیستانی (3) و مکارم (4))

نگاه به دست و صورت آن ها بدون لذت و ریه جایز است، اما بهتر است ترک شود؛ ولی نگاه عم-دی به غیر از دست و صورت آن ها بدون ضرورت ممنوع است. (آیت الله بهجت) (5)

بنا بر احتیاط واجب جایز نیست. البته تردد در مجامعی که این زن ها رفت و آمد می کنند، مثل کوچه و بازار که سبب نگاه غیر عمدی می شود، جایز است (حضرت امام (6) و امام خامنه ای (7) و آیات عظام صافی (8) و نوری (9) و فاضل (10))

5. نگاه به زنان غیرمسلمان

پرسش: مردان مسلمان تا چه حد مجازند به زنان غیرمسلمان نگاه کنند؟

ص: 72

1- . ابوالقاسم علیان نژادی، احکام النساء، ص 177، سؤال 674.

2- . سید ابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج 3، ص 295، مسئله 1232.

3- . سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج 3، ص 14، مسئله 26.

4- . ناصر مکارم شیرازی، استفتانات جدید، ج 2، ص 350، سؤال 1029 و 1039.

5- . محمد تقی بهجت، استفتانات، ج 4، ص 163، سؤال 5154 و ص 164، سؤال 5156.

6- . سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله، ج 2، کتاب النکاح، مسئله 27.

7- . سید علی خامنه ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: 912260، تاریخ استفتا: 7 مهر 1397 و شماره استفتا: 934741، تاریخ استفتا: 3 دی 1397.

8- . لطف الله صافی گلپایگانی، هدایه العباد، ج 2، کتاب النکاح، مسئله 27.

9- . سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج 2، کتاب النکاح، النکاح و آداب، مسئله 27.

10- . سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج 2، کتاب النکاح، النکاح و آداب، مسئله 27.

پاسخ: در صورتی که نگاه آن‌ها با قصد لذت و ریبه نباشد و ترس وقوع در حرام هم نداشته باشند:

می‌توانند به صورت و دست‌ها و موی آن‌ها نگاه کنند. (آیت الله شبیری) (1)

می‌توانند به صورت و دست‌ها و آن قسمت از بدن آن‌ها که عادت به پوشاندن آن ندارند، نگاه کنند. (حضرت امام (2) و امام خامنه ای (3) و آیات عظام فاضل، بهجت، نوری، (4) خویی، وحید، (5) صافی، (6) سیستانی (7) و مکارم (8))

6. نگاه به زنان روستایی

پرسش: نگاه کردن به زنان روستایی که معمولاً پوشش اسلامی ندارند، چه حکمی دارد؟

پاسخ: نگاه بدون قصد لذت و ریبه به مواضعی که معمولاً آن‌ها را نمی‌پوشانند، اشکالی ندارد. (آیات عظام بهجت (9) و خویی و مکارم (10))

نگاه بنا بر احتیاط واجب جایز نیست. (حضرت امام و امام خامنه ای (11) و آیات عظام فاضل و نوری (12) و صافی (13))

نکته: اگر زنان روستایی از افراد بدحجابی هستند که اگر نهی از منکر

ص: 73

- 1- . سیدموسی شبیری زنجان، رساله توضیح المسائل، ج 2، احکام نگاه کردن، ص 207، مسئله 2443.
- 2- . سیدروح الله خمینی، تحریر الوسیله، ج 2، کتاب النکاح، مسئله 27.
- 3- . سیدعلی خامنه ای، رساله آموزشی، ج 2، درس 76، احکام نگاه.
- 4- . سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج 2، ص 487، ذیل مسئله 2434. آیات عظام خویی و وحید خراسانی و بهجت، قید «زنان کافر ذمی» را متذکر شده اند.
- 5- . سیدابوالقاسم خویی، منهاج الصالحین، ج 3، مسئله 1232.
- 6- . لطف الله صافی گلپایگانی، جامع الاحکام، ج 2، ص 94، سؤال 1493.
- 7- . سیدعلی سیستانی، منهاج الصالحین، ج 3، ص 14، مسئله 26.
- 8- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج 2، کتاب النکاح، النکاح و آداب، مسئله 27؛ ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتائات، ازدواج و زناشویی، احکام نگاه کردن، حکم نگاه به زنان کافر.
- 9- . محمدتقی بهجت، رساله توضیح المسائل، ص 385، مسئله 1935.
- 10- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج 2، کتاب النکاح، النکاح و آداب، تعلیقه بر مسئله 27، ص 758.
- 11- . سیدعلی خامنه ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: 899323، تاریخ استفتا: 18 مرداد 1397.
- 12- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج 2، کتاب النکاح، النکاح و آداب، مسئله 27.
- 13- . لطف الله صافی گلپایگانی، هدایه العباد، ج 2، مسئله 27.

شوند توجه نمی کنند، حکم آن در مسائل قبلی بیان شد.

7. نگاه در مقام خواستگاری

نگاه خواستگار به زن

پرسش: در مراسم خواستگاری، مرد چه مقدار می تواند به زن نگاه کند؟

پاسخ: نگاه به تمام بدن به غیر از عورت جایز است؛ هر چند بنا بر احتیاط مستحب به صورت و دست ها و موها و محاسن زن اکتفا شود. (حضرت امام(1) و آیت الله فاضل(2))

نگاه به تمام بدن به غیر از عورت جایز است؛ ولی اگر بتوان از روی لباس به شناخت این خصوصیات رسید، نگاه مستقیم جایز نیست. (آیت الله نوری(3))

نگاه به محاسن زن مثل صورت، دست ها، موها، گردن و ساق دست و پا جایز است. (آیت الله سیستانی(4))

نگاه به صورت و مو و ساق دست و پا جایز است. (آیت الله خویی(5))

نگاه به سر و صورت، گردن، مقداری از دست و بازو و مقداری از پاها جایز است. البته اگر ممکن باشد، این کار را کسانی مانند مادر و خواهر مرد یا زنان دیگر انجام دهند. (آیت الله مکارم(6))

نگاه به صورت و مو و محاسن دیگر زن جایز است. (آیت الله بهجت(7))

مسئله چند؟

بنا بر احتیاط واجب، نگاه به صورت و دست ها و موها و محاسن زن

ص: 74

1- . سیدروح الله خمینی، تحریر الوسیله، ج2، کتاب النکاح، مسئله 28؛ سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج2، کتاب النکاح، النکاح و آداب، مسئله 26.

2- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج2، کتاب النکاح، النکاح و آداب، مسئله 26؛ محمد فاضل لنکرانی، الاحکام الواضحه، مسئله 1649.

3- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج2، کتاب النکاح، النکاح و آداب، مسئله 26.

4- . سیدعلی سیستانی، منهاج الصالحین، ج3، مسئله 28.

5- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج2، کتاب النکاح، النکاح و آداب، مسئله 26.

6- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج2، کتاب النکاح، النکاح و آداب، مسئله 26؛ ناصر مکارم شیرازی، سایت،

استفتائات، ازدواج و زناشویی، احکام نگاه کردن، حد پوشش در خواستگاری.
7- . محمدتقی بهجت، توضیح المسائل، مسئله 1944.

اكتفا شود. (آيت الله صافى) (1)

نگاه به صورت، دست، مو و محاسن (2) جايز است. (امام خامنه اى) (3)

با وجود شروط، فقط صورت، مو، گلو و گردن زن و همچنين مچ دست وى و جايى كه دست بند مى بندند، استثناست و نگاه به ساير مواضع، حتى ساق دست، جايز نيست. (آيت الله شبيرى) (4)

شروط نگاه خواستگار

پرسش: شروط نگاه در مراسم خواستگارى چيست؟

پاسخ: 1. مانعى از ازدواج با اين زن نباشد؛ مثلاً زن در عده كسى نباشد؛

2. نگاه به قصد لذت نباشد؛ اگرچه بدانند لذت برايش بى اختيار حاصل مى شود؛

3. قبل از نگاه كردن، از حال او بى خبر باشد؛

4. احتمال دهد كه با اين ازدواج موافقت مى شود، نه جايى كه مى داند زن خواستگارى او را رد مى كند؛ يعنى احتمال ازدواج بدهد؛

5. احتمال دهد با اين نگاه، شناخت او از زن بيشتر مى شود؛

6. بنا بر احتياط واجب به زنى كه قصد ازدواج با او را دارد، نگاه كند. (حضرت امام) (5)

1. نگاه به قصد لذت نباشد؛ اگرچه بدانند لذت برايش بى اختيار حاصل مى شود؛

2. قبل از نگاه كردن، از حال او بى خبر باشد؛

ص: 75

1- . لطف الله صافى گلپايگانى، هدايه العباد، ج 2، كتاب النكاح، مسئله 28.

2- . مقصود زيبايى هاى زن است (استفتاى خصوصى، شماره استفتا: 651368، تاريخ استفتا: 17 ارديهشت 1395).

3- . سيدعلى خامنه اى، استفتاى خصوصى، شماره استفتا: 824033، تاريخ استفتا: 12 آذر 1396.

4- . سيدموسى شبيرى زنجانى، استفتاى خصوصى، شماره استفتا: 61835، تاريخ استفتا: 6 بهمن 1397.

5- . سيدمحمد كاظم طباطبايى يزدى، العروه الوثقى، ج 2، كتاب النكاح، النكاح و آداب، مسئله 26؛ سيدروح الله خمينى، تحرير الوسيله، ج 2، كتاب النكاح، مسئله 28.

3. احتمال دهد که با این ازدواج موافقت می شود، نه جایی که می داند زن خواستگاری او را رد می کند. (امام خامنه ای) (1)

1. مانعی از ازدواج با این زن نباشد؛ مثلاً زن در عده کسی نباشد؛

2. نگاه به قصد لذت نباشد؛ اگرچه بدانند لذت برایش بی اختیار حاصل می شود؛

3. قبل از نگاه کردن، از حال او بی خبر باشد؛

4. احتمال دهد که با این ازدواج موافقت می شود، نه جایی که می داند زن خواستگاری او را رد می کند؛ یعنی احتمال ازدواج بدهد؛

5. بنا بر احتیاط واجب به زنی که قصد ازدواج با او را دارد، نگاه کند. (آیت الله فاضل) (2)

1. نگاه به قصد لذت نباشد؛ اگرچه بدانند لذت برایش بی اختیار حاصل می شود؛

2. قبل از نگاه کردن، از حال او بی خبر باشد؛

3. احتمال دهد که با این ازدواج موافقت می شود، نه جایی که می داند زن خواستگاری او را رد می کند؛ یعنی احتمال ازدواج بدهد.

(آیت الله نوری) (3)

1. نگاه به قصد لذت نباشد؛ اگرچه بدانند لذت برایش بی اختیار حاصل می شود؛

2. قبل از نگاه کردن، از حال او بی خبر باشد؛

3. احتمال دهد که با این ازدواج موافقت می شود، نه جایی که می داند زن خواستگاری او را رد می کند؛ یعنی احتمال ازدواج بدهد.

(آیت الله مکارم) (4)

1. مانعی از ازدواج با این زن نباشد؛ مثلاً زن در عده کسی نباشد؛

ص: 76

1- . سیدعلی خامنه ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: 913506، تاریخ استفتا: 12 مهر 1397.

2- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج 2، کتاب النکاح، النکاح و آداب، مسئله 26.

3- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج 2، کتاب النکاح، النکاح و آداب، مسئله 26.

4- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج 2، کتاب النکاح، النکاح و آداب، مسئله 26.

2. نگاه به قصد لذت نباشد؛ اگرچه بداند لذت برایش بی اختیار حاصل می شود؛

3. به سبب نگاه، ترس افتادن در گناه را نداشته باشد؛

4. قبل از نگاه کردن، از حال او بی خبر باشد؛

5. احتمال دهد که با این ازدواج موافقت می شود، نه جایی که می داند زن خواستگاری او را رد می کند؛ یعنی احتمال ازدواج بدهد؛

6. بنا بر احتیاط واجب، به زنی که قصد ازدواج با او را دارد، نگاه کند. (آیت الله سیستانی)(1)

1. نگاه به قصد لذت نباشد؛ اگرچه بداند لذت برایش بی اختیار حاصل می شود؛

2. قبل از نگاه کردن، از حال او بی خبر باشد؛

3. احتمال دهد که با این ازدواج موافقت می شود، نه جایی که می داند زن خواستگاری او را رد می کند؛ یعنی احتمال ازدواج بدهد؛

4. بنا بر احتیاط واجب، به زنی که قصد ازدواج با او را دارد، نگاه کند. (آیت الله صافی)(2)

1. نگاه به قصد لذت نباشد؛ اگرچه بداند لذت برایش بی اختیار حاصل می شود؛

2. قبل از نگاه کردن، از حال او بی خبر باشد؛

3. احتمال دهد که با این ازدواج موافقت می شود، نه جایی که می داند زن خواستگاری او را رد می کند؛ یعنی احتمال ازدواج بدهد؛

4. به زنی که قصد ازدواج با او را دارد، نگاه کند. (آیت الله خویی)(3)

1. مانعی از ازدواج با این زن نباشد؛ مثلاً زن در عده کسی نباشد؛

ص: 77

1- . سیدعلی سیستانی، منهاج الصالحین، ج3، مسئله 28.

2- . لطف الله صافی گلپایگانی، هدایه العباد، ج2، کتاب النکاح، مسئله 28؛ لطف الله صافی گلپایگانی، جامع الاحکام، ج2، سؤال 1709.

3- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج2، کتاب النکاح، النکاح و آدابه، مسئله 26.

2. احتمال دهد که با این ازدواج موافقت می شود، نه جایی که می داند زن خواستگاری او را رد می کند. احتمال دهد زن را می پسندد؛ یعنی احتمال ازدواج بدهد؛

3. احتمال دهد با این نگاه، شناخت او از زن بیشتر می شود. (آیت الله بهجت) (1)

1. قصد ازدواج داشته باشد؛

2. احتمال عقلایی ازدواج با این زن با مجموع شروط را می دهد؛

3. فقط به قصد ازدواج و بدون قصد لذت نگاه کند؛

4. این نگاه سبب افزودن اطلاعاتش از آن زن شود و این دانستگی در ازدواج با وی مؤثر باشد. لذا اگر اثری در این ازدواج نداشته باشد، حرام است. (آیت الله شبیری) (2)

رضایت و اجازه زن به نگاه خواستگار

پرسش: آیا رضایت و اجازه زن به نگاه مرد به او در مراسم خواستگاری شرط است؟

پاسخ: خیر، شرط نیست. (حضرت امام و آیات عظام فاضل، خویی، مکارم، نوری، (3) سیستانی (4) و بهجت (5))

نگاه زن به خواستگار

پرسش: آیا زن هم می تواند به خواستگار نگاه کند؟

پاسخ: جایز است. (حضرت امام و امام خامنه ای (6) و آیات عظام فاضل،

ص: 78

1- . محمدتقی بهجت، توضیح المسائل، مسئله 1944.

2- . سید موسی شبیری زنجانی، استفتای خصوصی، شماره استفتا: 61835، تاریخ استفتا: 6 بهمن 1397.

3- . سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج 2، کتاب النکاح، النکاح و آداب، م 26. آیت الله نوری همدانی فرموده اند: «رضایت زن شرط نیست؛ چون این مسئله جزو احکام است، نه حقوق.»

4- . سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج 3، فی استحباب النکاح و آداب، مسئله 28.

5- . محمدتقی بهجت، توضیح المسائل، مسئله 1944.

6- . سید علی خامنه ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: 724212، تاریخ استفتا: 29 آذر 1395.

نوری، (1) مکارم (2) و بهجت (3)

در جواز نگاه زن اشکال است. (آیت الله خویی) (4)

نگاه به خواستگار، شامل نگاه زن به مرد نمی شود. (آیت الله شبیری) (5)

تکرار نگاه

پرسش: آیا تکرار نگاه در مراسم خواستگاری جایز است؟

پاسخ: اگر با یک نگاه مقصود حاصل نشود، تکرار نگاه مانعی ندارد. (حضرت امام و آیات عظام فاضل، خویی، نوری، مکارم، (6) صافی (7) و سیستانی (8))

اگر احتمال بدهد با تکرار نگاه، اطلاع جدیدی به دست می آورد، مانعی ندارد. (آیت الله بهجت) (9)

تکرار نگاه در صورتی که سبب افزودن دانستنی مرد از زن شود و این دانستنی در ازدواج با وی مؤثر باشد، بلا مانع است. (آیت الله شبیری) (10)

8. نگاه در مقام معالجه

رجوع به پزشک غیرهم جنس

پرسش: اگر درمان مستلزم لمس و نظر حرام باشد، بیمار می تواند به پزشک غیرهم جنس رجوع کند؟

ص: 79

- 1- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج2، کتاب النکاح، النکاح و آداب، مسئله 26.
- 2- . ناصر مکارم شیرازی، استفتانات جدید، ج2، سؤال 1041.
- 3- . محمدتقی بهجت، توضیح المسائل، مسئله 1944، با شروطی که برای مردان گفته شده است.
- 4- . سیدابوالقاسم خویی، العروه الوثقی، ج2، کتاب النکاح، النکاح و آداب، ص757، تعلیقه بر مسئله 26.
- 5- . سیدموسی شبیری زنجانی، استفتای خصوصی، شماره استفتا: 61835، تاریخ استفتا: 6 بهمن 1397.
- 6- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج2، کتاب النکاح، النکاح و آداب، مسئله 26. آیت الله العظمی مکارم شیرازی فرموده اند: «اگرچه در چند مجلس باشد.»
- 7- . لطف الله صافی گلپایگانی، جامع الاحکام، ج2، سؤال 1709.
- 8- . سیدعلی سیستانی، منهاج الصالحین، ج3، فی استحباب النکاح و آداب، مسئله 28.

9- . محمدتقی بهجت، توضیح المسائل، مسئله 1944.

10- . سید موسی شبیری زنجانی، استفتای خصوصی، شماره استفتا: 61835، تاریخ استفتا: 6 بهمن 1397.

پاسخ: چنانچه پزشک هم جنس نباشد، در مقام ضرورت و ناچاری، رجوع به پزشک غیرهم جنس جایز است. (حضرت امام و آیات عظام خویی، بهجت، نوری و صافی)(1)

مراجعة زن به پزشک مرد جایز نیست؛ مگر در صورتی که مراجعه به پزشک زن حاذق و متخصص، غیرممکن یا خیلی سخت باشد. (امام خامنه ای)(2)

اگر زن مضطر و ناچار به معالجه بیماری باشد و مرد نامحرم برای معالجه کردن او بهتر باشد و مهارت بیشتری داشته باشد، می تواند به پزشک نامحرم مراجعه کند؛ بنابراین در صورتی که پزشک هم جنس دارای تخصص و مهارت کافی در تشخیص بیماری و معالجه آن وجود داشته باشد و دسترسی به او ممکن باشد، مراجعه به غیرهم جنس در جایی که مستلزم نظر و لمس حرام است، جایز نیست. همچنین مراجعه به پزشک نامحرم برای اموری مانند زیباسازی چهره، لب، بینی که عرفاً ضرورت و اضطرار محسوب نمی شود، جایز نیست؛ هرچند پزشک نامحرم حاذق تر باشد. (آیت الله سیستانی)(3)

در صورتی که در مراجعه نکردن به حاذق تر، بیم خطر و ضرر باشد، باید حاذق تر را مقدم بشمرد و اگر بیم ضرر و خطری نباشد، معیار هم جنس بودن است. (آیت الله مکارم)(4)

بیمار زن حق ندارد با وجود پزشک زن اجازه دهد پزشک مرد او را معاینه کند و چنانچه پزشک زن نباشد یا بیماری خاصی باشد که پزشک زن نتواند آن را معالجه کند، زن بیمار می تواند به پزشک مرد مراجعه

ص: 80

-
- 1- . سیدروح الله خمینی، تحریر الوسيله، ج2، کتاب النکاح، النکاح و آداب، مسئله 22؛ حسین نوری همدانی، هزارویک مسئله فقهی، ج1، ص271، سؤال 933؛ لطف الله صافی گلپایگانی، هدایه العباد، ج2، کتاب النکاح، مسئله 22؛ محمدتقی بهجت، استفتانات، ج3، ص181، سؤال 3964؛ سیدابوالقاسم خویی، استفتانات، سؤال 1013.
 - 2- . سیدعلی خامنه ای، اجوبه الاستفتانات، ص288، سؤال 1303.
 - 3- . سیدعلی سیستانی، استفتانات، ج1، سؤال 230، مسئله 1.
 - 4- . ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتانات، پزشکی، احکام بیماران، پزشک غیرهم جنس، ملاک مراجعه بیماران به مرد یا زن.

کند. (آیت الله فاضل)(1)

اگر زنی برای معالجه ناچار باشد به مرد نامحرم مراجعه کند و مرد برای معالجه زن نامحرم ناچار باشد او را نگاه کند و به بدن او دست بزند، اشکال ندارد. (آیات عظام وحید و شبیری)(2)

نکته: اموری که به لمس یا نظر نامحرم نیاز دارد، مانند سونوگرافی و رادیولوژی، همین حکم را دارد.

مرجع تشخیص بزشک حاذق

پرسش: تشخیص حاذق بودن طیب به عهده چه کسی است؟

پاسخ: حاذق بودن را فقط افراد خیره می توانند تشخیص دهند. (آیت الله مکارم)(3)

مراجعه به بزشک غیرهم جنس بدون تحقیق

پرسش: آیا خانم ها می توانند بدون تحقیق درباره وجود بزشک زن، به بزشک مرد مراجعه کنند؟

پاسخ: اگر در مان مشتمل بر لمس و نظر حرام باشد، باید تحقیق کنند. اگر بزشک هم جنس نباشد یا ناچار باشند، می توانند به بزشک مرد مراجعه کنند. (آیات عظام بهجت، فاضل، سیستانی و صافی)(4)

سفر به شهرهای مجاور برای دسترسی به بزشک هم جنس

پرسش: آیا با وجود بزشک هم جنس در شهرهای مجاور، لازم است زن به شهر مجاور برود؟

ص: 81

1- . محمد فاضل لنکرانی، توضیح المسائل، مسئله 1922.

2- . حسین وحید خراسانی، توضیح المسائل، مسئله 2505؛ سیدموسی شبیری زنجانی، توضیح المسائل، مسئله 2450.

3- . ناصر مکارم شیرازی، استفتانات جدید، ج 2، ص 597، سؤال 1724.

4- . سیدمحسن محمودی، مسائل جدید از دیدگاه علما و مراجع تقلید، ج 2، ص 149.

پاسخ: اگر رفتن به شهر مجاور برای بیمار ممکن نباشد، از باب دسترسی نداشتن به پزشک هم جنس می تواند به پزشک غیرهم جنس در همان شهر خود مراجعه کند. (آیات عظام فاضل و بهجت)(1)

منظور از ضرورت

پرسش: منظور از ضرورت و اضطرار و مصادیق آن که مجوز رجوع به پزشک غیرهم جنس است، چیست؟

پاسخ: مراد از ضرورت این است که تشخیص بیماری و درمان آن متوقف بر لمس و نظر باشد. حدود ضرورت هم به مقدار نیاز بستگی دارد. (امام خامنه ای)(2)

مراد از ضرورت این است که تشخیص بیماری و درمان آن متوقف بر لمس و نظر باشد. (آیت الله فاضل)(3)

اضطرار یک امر عرفی است. هرگاه تشخیص داده شود راه درمان منحصر به پزشک جنس مخالف است یا اگر منحصر نیست عسر و حرج دارد، مصداق ضرورت محسوب می شود. (آیت الله مکارم)(4)

در صورتی که از ترک معالجه، به ضرر و زیان یا به رنجی تحمل نشدنی بیفتد یا حق ویزیت پزشک هم جنس آن قدر زیاد باشد که او نتواند پردازد، مراجعه به غیرهم جنس جایز است. (آیت الله سیستانی)(5)

مرجع تشخیص ضرورت

پرسش: چه کسی باید ضرورت را تشخیص بدهد؟

ص: 82

- 1- . محمدتقی بهجت، استفتائات، ج4، ص169، سؤال 5181؛ محمد فاضل لنکرانی، جامع المسائل، ج1، ص557، سؤال 2080.
- 2- . سیدعلی خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، ص287، سؤال 1296.
- 3- . محمد فاضل لنکرانی، جامع المسائل، ج1، ص563، سؤال 2101.
- 4- . ناصر مکارم شیرازی، استفتائات جدید، ج3، ص598، سؤال 1728.
- 5- . عبدالهادی محمدتقی حکیم، فقه برای غرب نشینان، معاملات، احکام پزشکی، ص247، مسئله 360.

پاسخ: تشخیص ضرورت به عهده عرف عام و صالح است. (آیت الله مکارم) (1)

بر عهده خود مکلف است. (حضرت امام (2) و امام خامنه ای (3) و آیت الله بهجت (4))

به عهده متخصص است. (آیت الله فاضل) (5)

تقدم لمس یا نظر در درمان بیمار غیرهم جنس

پرسش: در صورت ضرورت داشتن لمس کردن و دیدن در درمان بیمار غیرهم جنس، کدام یک مقدم شود؟

پاسخ: اگر پزشک بتواند با نگاه کردن درمان کند، نباید بدن مریض را لمس کند و اگر با لمس، معالجه صورت بگیرد، نباید نگاه کند. بنابراین حکم هر یک از لمس و نظر، به نوع بیماری بستگی دارد. (مراجع عظام تقلید) (6)

معاینه از روی لباس

پرسش: معاینه بدن بیمار توسط پزشک غیرهم جنس از روی لباس، مانند گرفتن نبض یا فشارخون، چه حکمی دارد؟

پاسخ: در صورت لزوم معالجه مانعی ندارد. (امام خامنه ای (7) و آیات

ص: 83

1- . ابوالقاسم علیان نژادی، احکام بانوان، ص 240، سؤال 900.

2- . سیدروح الله خمینی، استفتائات، ج 1، ص 18، سؤال 41.

3- . سیدعلی خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، ص 289، سؤال 1309.

4- . محمدتقی بهجت، استفتائات، ج 4، ص 171، سؤال 5187.

5- . محمد فاضل لنکرانی، جامع المسائل، ج 1، ص 562، سؤال 2094.

6- . سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج 2، ص 491، مسئله 2441؛ سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، عروه

الوئقی، ج 2، کتاب النکاح، النکاح و آداب، مسئله 48؛ سیدعلی خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، مسئله 1299؛ سیدعلی خامنه ای، رساله

آموزشی، ج 2، درس 79، مسائل پزشکی.

7- . سیدعلی خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، ص 287، با استفاده از مفهوم سؤال 1300.

لمس و نظر به اعضای داخلی

پرسش: نگاه به اعضای داخلی بدن بیمار چه حکمی دارد؟

پاسخ: فرقی بین ظاهر و باطن اعضا نیست؛ بنابراین نگاه جایز نیست، مگر در صورت ضرورت. (امام خامنه ای (6) و آیات عظام فاضل (7) و بهجت (8))

لمس و نظر به باطن بدن نامحرم، اعم از ریه ها، نای، مری، قلب، معده، روده، مثانه و رحم، حکم ظاهر را ندارد؛ ولی بهتر است تنها به ضرورت اکتفا شود. (آیت الله مکارم (9))

تزریقات

پرسش: حکم تزریقات توسط نامحرم چیست؟

پاسخ: اگر تزریقاتی هم جنس وجود داشته باشد و آمپول زدن هم ضرورت نداشته باشد، آمپول زدن توسط نامحرم جایز نیست. (امام خامنه ای (10) و آیات عظام بهجت، (11) فاضل، (12) نوری (13) و مکارم (14))

نکته: با توجه به مطالبی که درباره مراجعه به پزشک غیرهم جنس

ص: 84

- 1- محمد فاضل لنکرانی، جامع المسائل، ج 1، ص 560، سؤال 2084.
- 2- محمد تقی بهجت، استفتائات، ج 3، ص 178، سؤال 3958.
- 3- حسین نوری همدانی، هزارویک مسئله فقهی، ج 1، ص 274، س 943. البته ایشان قید «لزوم» را ذکر نکرده است.
- 4- ناصر مکارم شیرازی، استفتائات جدید، ج 3، ص 514، س 1406 و سؤال 1405.
- 5- سیدعلی سیستانی، منهاج الصالحین، ج 3، ص 12، اقتباس از مسئله 16.
- 6- سیدعلی خامنه ای، سایت، احکام پزشکان، سؤال 159.
- 7- محمد فاضل لنکرانی، احکام پزشکان، فصل 3، مسئله 42.
- 8- محمد تقی بهجت، استفتائات، ج 4، ص 169، سؤال 5179.
- 9- ناصر مکارم شیرازی، استفتائات جدید، ج 3، ص 514، سؤال 1401.
- 10- سیدعلی خامنه ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: 648419، تاریخ استفتا: 8 اردیبهشت 1395.
- 11- محمد تقی بهجت، استفتائات، ج 3، ص 182، سؤال 3965.
- 12- محمد فاضل لنکرانی، جامع المسائل، ج 1، ص 562، با استفاده از سؤال 2092.

13- . حسين نوري همداني، هزارويك مسئله فقهي، ج 1، ص 282، سؤال 966.

14- . ناصر مكارم شيرازي، استفتانات جديد، ج 1، ص 232، سؤال 803؛ ناصر مكارم شيرازي، احكام بانوان، ص 238، سؤال 887.

بیان شد، مراجعه در صورت ضرورت جایز است.

دندان پزشکی

پرسش: مراجعه بیمار زن به دندان پزشک مرد برای معالجات دندان پزشکی چه حکمی دارد؟

پاسخ: اگر به پزشک زن دسترسی دارند، مراجعه به پزشک مرد، اگر مستلزم نظر و لمس حرام باشد، جایز نیست. (امام خامنه ای) (1)

مراجعه زنان نامحرم به دندان پزشکی که با دستکش پلاستیکی کار می کنند و تماس دست آنان با صورت به وسیله دستکش است، در صورتی که هم جنس یافت نشود، جایز است. (آیت الله مکارم) (2)

در صورت وجود داشتن هم جنس و ضرورت درمان، به مقدار ضرورت مانعی ندارد. (آیت الله فاضل) (3)

در صورت وجود هم جنس، اشکال دارد. (آیت الله بهجت)

در صورت نبودن دندان پزشک زن جایز است. (آیت الله صافی)

با وجود هم جنس، رجوع به مرد جایز نیست. (آیت الله نوری)

در صورت ضرورت معالجه یا اگر پزشک مرد بهتر باشد، مانعی ندارد. (آیت الله سیستانی)

اگر مستلزم نگاه به قسمتی از فضای دهان یا دندان هایی شود که به طور عادی در هنگام تکلم زن مشاهده نمی شود، در غیر فرض ضرورت جایز نیست. (آیت الله شبیری) (4)

نگاه به فضای داخل دهان زن

پرسش: آیا نگاه به داخل دهان زن جایز است؟

ص: 85

-
- 1- . سیدعلی خامنه ای، سایت، احکام پزشکان، سؤال 165.
 - 2- . ناصر مکارم شیرازی، استفتانات جدید، ج 3، ص 515، سؤال 1409.
 - 3- . محمد فاضل لنکرانی، احکام پزشکان، فصل 4، مسئله 127.
 - 4- . استفتانات جامع‌الزهراء (علیها السلام)، احکام پزشکی، معاینه، مراجعه زنان به دندان پزشک مرد.

پاسخ: به طور کلی نگاه به داخل دهان نامحرم جایز نیست؛ ولی آنچه هنگام دیدن، ملازمه با دیدن صورت دارد، اشکالی ندارد. (امام خامنه ای) (1)

نگاه به قسمتی از فضای دهان یا دندان هایی شود که به طور عادی در هنگام تکلم زن مشاهده نمی شود، در غیر فرض ضرورت جایز نیست. (آیت الله شبیری) (2)

نگاه جایز است. (آیت الله سیستانی) (3)

بنا بر احتیاط واجب جایز نیست. (آیت الله خویی) (4)

جراحی پلاستیک

پرسش: حکم جراحی پلاستیک توسط نامحرم چیست؟

پاسخ: اگر نامحرم جراحی می کند، جایز نیست. (حضرت امام) (5)

عمل جراحی زیبایی، درمان بیماری محسوب نمی شود و نگاه کردن و لمس حرام برای آن جایز نیست؛ مگر در مواردی که برای درمان سوختگی و مانند آن باشد و پزشک مجبور به لمس و نگاه کردن باشد. (امام خامنه ای) (6)

در صورتی که آمیخته با حرام دیگری نباشد، در هیچ صورت اشکال ندارد و چنانچه مستلزم حرامی باشد، مانند نظر و لمس نامحرم، تنها در صورت ضرورت مجاز است. (آیت الله مکارم) (7)

مراجعه به پزشک نامحرم برای اموری مانند زیباسازی چهره، لب و بینی که عرفاً ضرورت و اضطرار محسوب نمی شود، جایز نیست. (آیت الله

ص: 86

- 1- . سیدعلی خامنه ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: 686585، تاریخ استفتا: 16 مرداد 1395.
- 2- . استفتانات جامعه الزهراء (علیها السلام)، احکام پزشکی، معاینه، مراجعه زنان به دندان پزشک مرد.
- 3- . سیدعلی سیستانی، استفتانات نجف، سؤال 1431.
- 4- . سیدابوالقاسم خویی، صراط النجاه، ج 3، ص 256، مسائل فی الستر و النظر و العلاقات، سؤال 786.
- 5- . سیدروح الله خمینی، استفتانات، ج 3، ص 253، سؤال 22.
- 6- . سیدعلی خامنه ای، اجوبه الاستفتانات، ص 288، سؤال 1301.
- 7- . ناصر مکارم شیرازی، احکام پزشکی، مسائل مربوط به معاینه، انواع درمان، ص 43، سؤال 111.

اگر مستلزم فعل حرامی شود، مثل اینکه پزشک نامحرم جراحی کند، جایز نیست. (آیت الله فاضل)(2)

معاینه عورت بیمار توسط پزشک هم جنس

پرسش: در چه صورت پزشک هم جنس می تواند به عورت بیمار نگاه کند؟

پاسخ: در صورتی که تشخیص بیماری منوط به معاینه و لمس و نظر به عورت باشد، یعنی ضرورت داشته باشد، به مقدار ضرورت جایز است. (مراجع عظام تقلید)(3)

رعایت مراتب در نگاه به عورت

پرسش: در صورتی که پزشک معالج ناچار شود به عورت بیمار نگاه کند، آیا برای معالجه، رعایت مراتب لازم است؟

پاسخ: 1. تا جایی که ممکن است، باید به عورت بیمار نگاه مستقیم نکند؛ بلکه:

الف. باید آینه بگذارد و در حین معاینه و درمان، به آینه نگاه کند. (امام خامنه ای)(4)

ب. بنا بر احتیاط واجب، آینه بگذارد و در آن نگاه کند. (حضرت امام)(5)

ص: 87

1- . سیدعلی سیستانی، استفتائات، احکام مربوط به پزشک نامحرم، سؤال 231، مسئله 1.

2- . محمد فاضل لنکرانی، جامع المسائل، ج 2، ص 486، سؤال 286.

3- . سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج 2، ص 491، مسئله 2442؛ سیدعلی خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، ص 287، سؤال 1295 و 1297.

4- . سیدعلی خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، ص 287، سؤال 1299.

5- . سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج 2، ص 491، مسئله 2242.

و آیات عظام خویی، نوری، مکارم، (1) وحید، (2) صافی، (3) فاضل (4) و بهجت (5)

ج. بنا بر احتیاط مستحب، آینه بگذارد و در آن نگاه کند. (آیت الله شبیری) (6)

2. بنا بر احتیاط واجب باید آینه را در مقابل بگذارد و در آن نگاه کند یا از طریق صفحه مانیتور و دوربین مدار بسته به آن نگاه کند؛ ولی اگر چاره ای جز نگاه کردن به عورت نباشد، اشکال ندارد. همچنین است اگر مدت نگاه کردن به عورت کوتاه تر از مدت نگاه کردن در آینه باشد. (آیت الله سیستانی) (7)

رعایت مراتب در لمس عورت و بدن

پرسش: اگر پزشک برای معالجه ناچار باشد بدن یا عورت بیمار را لمس کند، آیا رعایت مراتب لازم است؟

پاسخ: تا جایی که ممکن است، باید چیزی در دست کند که دست او به بدن یا عورت بیمار نرسد. (مراجع عظام تقلید) (8)

معاینه عورت بیمار توسط پزشک غیرهم جنس

پرسش: اگر معالجه و درمان مستلزم کشف عورت باشد، در چه صورت مراجعه به پزشک غیرهم جنس جایز است؟

پاسخ: اگر معالجه منحصر در نگاه کردن به عورت او باشد و معالجه

ص: 88

-
- 1- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج 1، ص 140، احکام تخلی، مسئله 13.
 - 2- . حسین وحید خراسانی، رساله توضیح المسائل، ص 472، مسئله 2506.
 - 3- . لطف الله صافی گلپایگانی، هدایه العباد، ج 1، احکام تخلی، مسئله 72.
 - 4- . فاضل، الاحکام الواضحه، احکام تخلی، مسئله 82.
 - 5- . محمدتقی بهجت، وسیله النجاه، ج 1، مسئله 64.
 - 6- . سیدموسی شبیری زنجانی، رساله توضیح المسائل، ج 2، ص 208، مسئله 2451.
 - 7- . سیدعلی سیستانی، رساله توضیح المسائل، ص 392، مسئله 2401؛ سیدعلی سیستانی، استفتانات، احکام مربوط به پزشک نامحرم، سؤال 231، مسئله 2.
 - 8- . سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج 2، ص 490، مسئله 2440؛ سیدعلی خامنه ای، اجوبه الاستفتانات، ص 287، سؤال 1300.

توسط جنس موافق غیرممکن یا دشوار باشد، جایز است. (آیت الله بهجت)(1)

جایز نیست؛ مگر اینکه به حد ضرورت برسد. (آیت الله خویی)(2)

نازایی و جواز کشف عورت

پرسش: در چه صورت نازایی از مصادیق ضرورت در جواز کشف عورت برای تلقیح است؟

پاسخ: اگر بچه دارنشدن موجب خلل و تزلزل در زوجیت شود، مانعی ندارد. (آیت الله فاضل)(3)

منظور از ضرورت این است که مثلاً اگر این کار انجام نشود، زندگی زناشویی آن مرد و زن مختل، یا زن گرفتار بیماری می شود. (آیت الله مکارم)(4)

از نمونه های ضرورت آن است که مادر آن چنان برای فرزندداشتن بی صبری می کند که تحمل آن وضع برایش فوق العاده دشوار و طاقت فرساست. (آیت الله سیستانی)(5)

معاینه بکارت عروس

پرسش: آیا عروس از باب احتیاط برای بررسی پرده بکارت می تواند به پزشک هم جنس مراجعه کند؟

تیترها از نظر فونت بررسی شود.

پاسخ: اگر با ترک این کار احتمال مفاسد و اختلافات مهمی داده شود، جایز است. در این صورت باید تا می شود، به پزشک زن مراجعه کند و اگر ممکن است، با غیر از نگاه کردن مثلاً با استفاده از لمس غیر مستقیم

ص: 89

- 1- . محمدتقی بهجت، استفتانات، ج4، ص170، سؤال 5185.
- 2- . سیدابوالقاسم خویی، استفتانات، احکام نگاه کردن، سؤال 1011.
- 3- . محمد فاضل لنکرانی، جامع المسائل، ج1، ص564، سؤال 2105.
- 4- . ناصر مکارم شیرازی، احکام پزشکی، ص80، سؤال 203.
- 5- . سیدعلی سیستانی، منهاج الصالحین، ج1، مستحدثات المسائل، احکام التلقیح الصناعي، مسئله 69.

به وسیله دست کش و مانند آن انجام گیرد. (آیت الله مکارم) (1)

تبصره: اگر این کار ضرورت دارد، جایز است؛ وگرنه خیر.

تطهیر عورت بیمار

پرسش: آیا پرستار هم جنس می تواند عورت بیمار را تطهیر کند؟

پاسخ: در صورت ناچاری جایز است و باید در این صورت، چیزی در دست کند که دستش با عورت او تماس پیدا نکند. (مراجع عظام تقلید) (2)

پرسش: آیا پرستار غیرهم جنس می تواند بیمار را حمام کند یا عورت او تطهیر کند؟

پاسخ: در صورت ضرورت جایز است. پرستار باید چیزی در دست کند که دستش با بدن یا عورت بیمار غیرهم جنس تماس پیدا نکند. (مراجع عظام تقلید) (3)

اولویت هم جنس برای نگاه یا لمس در مواقع ضرورت

پرسش: در مواقعی که نظر یا لمس عورت ضرورت دارد، آیا اولویت با هم جنس است؟

پاسخ: در مواقع ضرورت باید حتی المقدور برای مردها پزشک مرد و برای زن ها پزشک زن متصدی شود. (حضرت امام) (4)

هم جنس اولویت دارد. (آیت الله مکارم) (5)

ص: 90

-
- 1- ناصر مکارم شیرازی، احکام پزشکی، ص 100، سؤال 247؛ ناصر مکارم شیرازی، احکام بانوان، ص 238، سؤال 889.
 - 2- سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج 2، ص 490، مسئله 2440؛ ناصر مکارم شیرازی، احکام پزشکی، ص 162، سؤال 413؛ سیدعلی خامنه ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: 955109، تاریخ استفتا: 11 اسفند 1397. از آیت الله فاضل مطلبی پیدا نشد.
 - 3- سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج 2، ص 490، مسئله 2440 و مسئله 2433؛ سیدعلی خامنه ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: 955109، تاریخ استفتا: 11 اسفند 1397.
 - 4- سیدروح الله خمینی، استفتائات، ج 3، نظر، ص 270، سؤال 49، مورد 2.
 - 5- ناصر مکارم شیرازی، استفتائات جدید، ج 3، ص 511، سؤال 1382.

معاینه عورت برای استخدام و کنترل سلامتی

پرسش: معاینه عورت افراد توسط مؤسسه ای نظامی برای استخدام چه حکمی دارد؟

پاسخ: در اموری که برای جامعه ضرورت دارد، جایز است. (آیت الله مکارم) (1)

کشف عورت دیگران و نگاه کردن به آن و وادار کردن صاحب عورت به کشف عورت در برابر دیگران جایز نیست؛ مگر آنکه ضرورتی مثل رعایت قانون یا معالجه آن را اقتضا کند. (امام خامنه ای) (2)

جایز نیست و اضطراری که به واسطه آن کشف عورت اجازه داده شده است، فقط در ضرورت هایی است که انجام آن منحصر به کشف عورت است. (آیت الله بهجت) (3)

پرسش: منظور از ضرورتی که مجوز معاینه عورت برای استخدام است، چیست؟

پاسخ: منظور این است که برای آن کار، معاینه بدنی لازم است و بدون آن، استخدام صورت نمی گیرد و شخص محتاج به استخدام است. (آیت الله مکارم) (4)

9. نگاه برای آموزش پزشکی

معاینه بدن بیمار توسط دانشجو

پرسش: آیا دانشجویان می توانند برای آموزش، بیماران غیرهم جنس را معاینه کنند؟

ص: 91

- 1- ناصر مکارم شیرازی، احکام پزشکی، ص 20، سؤال 21.
- 2- سیدعلی خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، سؤال 1294.
- 3- محمدتقی بهجت، استفتائات، ج 1، ص 120، سؤال 396.
- 4- ناصر مکارم شیرازی، احکام پزشکی، ص 41، سؤال 103.

پاسخ: هرگاه مقصود یادگرفتن و تکمیل اطلاعات پزشکی برای نجات جان مسلمانان بوده باشد، در حد ضرورت جایز است؛ ولی تجاوز از حد ضرورت جایز نیست. (امام خامنه ای(1) و آیت الله فاضل(2))

هرگاه مقصود یادگرفتن و تکمیل اطلاعات طبی برای نجات جان مسلمانان بوده باشد و بدون این کار، آن مقصود حاصل نشود، جایز است. (آیت الله مکارم(3))

در مواقع ضرورت جایز است. (آیت الله نوری(4))

در مواقع ضرورت هایی که مراعات آن لازم است، مثل توقف نیازهای پزشکی مسلمانان بر آن و منحصر بودن، در حد ضرورت مانع ندارد. (آیت الله بهجت(5))

پرسش: چنانچه معاینه بیماران غیرهم جنس توسط دانشجو ضرورت داشته باشد، مرجع تشخیص ضرورت چه کسی است؟

پاسخ: مرجع تشخیص ضرورت، عرف عام و صالح ماست. (آیت الله مکارم(6))

مرجع تشخیص ضرورت، خود مکلف است. (حضرت امام(7) و آیت الله بهجت(8))

تشخیص ضرورت موکول به نظر دانشجو با ملاحظه شرایط است (امام خامنه ای(9))

ص: 92

-
- 1- . سیدعلی خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، ص 289، سؤال 1308 و 1310.
 - 2- . محمد فاضل لنکرانی، جامع المسائل، ج 1، ص 561، سؤال 2091.
 - 3- . ناصر مکارم شیرازی، احکام پزشکی، احکام دانشجویان رشته پزشکی، احکام لمس و تماس بدنی، ص 20، سؤال 24.
 - 4- . حسین نوری همدانی، هزارویک مسئله فقهی، ج 1، ص 271، سؤال 930.
 - 5- . محمدتقی بهجت، استفتائات، ج 3، ص 179، س 3959 و ج 4، ص 171، سؤال 5187.
 - 6- . ابوالقاسم علیان نژادی، احکام بانوان، احکام پزشکی، معاینات پزشکی، ص 240، سؤال 900.
 - 7- . سیدروح الله خمینی، استفتائات، ج 1، ص 18، سؤال 41.
 - 8- . محمدتقی بهجت، استفتائات، ج 4، ص 171، سؤال 5187.
 - 9- . سیدعلی خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، ص 289، سؤال 1309.

رضایت بیمار و بستگان برای معاینه

پرسش: آیا اجازه بیمار یا بستگان او برای معاینه پزشک یا معاینه دانشجویان بنا بر ضرورت آموزش پزشکی، لازم است؟

پاسخ: هرگاه آموزش ضروری و منحصر به آن کار باشد، رضایت طرف لازم نیست؛ ولی اگر بیمار دیگری برای آموزش پیدا شود، نمی توانند از بیمارانی که راضی نیستند، استفاده کنند. (آیت الله مکارم) (1)

نگاه به تصویر بدن برای آموزش

پرسش: حکم نگاه کردن به تصاویر نیمه عریان زنان و مردان برای آموزش پزشکی چیست؟

پاسخ: اگر به قصد ریبه نباشد و خوف ترتب مفسده هم در آن وجود نداشته باشد، اشکال ندارد. (امام خامنه ای (2) و آیات عظام فاضل (3) و نوری (4))

بدون قصد لذت و ریبه اشکالی ندارد و هرگاه چنین حالتی خودبه خود حاصل شود، تنها در موارد ضرورت و به مقدار ضرورت نگاه کنند. (آیت الله مکارم) (5)

نگاه به عورت بیمار توسط دانشجو

پرسش: آیا نگاه به عورت بیمار برای دانشجویان پزشکی به هنگام آموزش جایز است؟

پاسخ: در هنگام ضرورت، فرقی بین حکم معاینه اعضای تناسلی و غیر

ص: 93

- 1- ناصر مکارم شیرازی، احکام پزشکی، احکام دانشجویان رشته پزشکی، احکام لمس و تماس بدنی، ص 21، مسئله 28؛ ناصر مکارم شیرازی، استفتانات جدید، ج 2، ص 617، سؤال 1788.
- 2- سیدعلی خامنه ای، اجوبه الاستفتانات، ص 290، سؤال 1313.
- 3- محمد فاضل لنکرانی، جامع المسائل، ج 1، ص 562، سؤال 2095.
- 4- حسین نوری همدانی، هزارویک مسئله فقهی، ج 1، ص 271، سؤال 931.
- 5- ناصر مکارم شیرازی، استفتانات جدید، ج 1، ص 230، س 789؛ ناصر مکارم شیرازی، احکام بانوان، ص 240، سؤال 899.

آن ها نیست. اگر به تمرین و آموزش علم پزشکی برای نجات جان انسان احتیاج باشد، باید به مقدار ضرورت اکتفا کرد. (امام خامنه ای) (1)

اگر راهی جز نگاه مستقیم نداشته باشد، به مقدار ضرورت جایز است. (آیت الله مکارم) (2)

در صورتی که حفظ جان بیماران در آینده، توقف بر آن داشته باشد، اشکال ندارد؛ ولی تجاوز از حد ضرورت جایز نیست. (آیت الله فاضل) (3)

نباید نگاه کنند؛ مگر زمانی که با نگاه آن ها، ضرر و آسیب بزرگی از مسلمانی، هر چند در آینده، برطرف شود. (آیت الله سیستانی) (4)

نگاه به آلت مصنوعی

پرسش: آیا نگاه کردن و لمس آلت تناسلی مصنوعی برای آموزش جایز است؟

پاسخ: آلت و عورت مصنوعی حکم عورت واقعی را ندارد و نگاه کردن و لمس آن اشکال ندارد؛ مگر آنکه به قصد ریه باشد یا موجب تحریک شهوت شود. (امام خامنه ای) (5)

برای آموزش های لازم و بدون قصد لذت مانعی ندارد. (آیت الله مکارم) (6)

نگاه به تصویر عورت

پرسش: حکم نگاه کردن به تصاویر اعضای تناسلی به قصد آموزش پزشکی چیست؟

پاسخ: نگاه به فیلم یا تصاویر عورت دیگران اشکال دارد و اگر با قصد

ص: 94

- 1- . سیدعلی خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، ص 290، سؤال 1311.
- 2- . ناصر مکارم شیرازی، استفتائات جدید، ج 1، ص 230، سؤال 791 و ج 2، ص 600، سؤال 1736.
- 3- . محمد فاضل لنکرانی، جامع المسائل، ج 1، ص 561، سؤال 2091.
- 4- . عبدالهادی محمدتقی حکیم، فقه برای غرب نشینان، مسائل پزشکی، ص 244، مسئله 354.
- 5- . سیدعلی خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، ص 291، سؤال 1316.
- 6- . ناصر مکارم شیرازی، احکام پزشکی، ص 20، سؤال 23.

لذت باشد یا خوف ارتکاب حرام باشد، جایز نیست. (امام خامنه ای)(1)

در صورت ضرورت، مانعی ندارد و نگاه کردن به تصاویر، مقدم بر مشاهده مستقیم است. (آیت الله مکارم)(2)

برای افراد متخصص یا دانشجویان و افرادی که در حال دوره دیدن هستند، با توجه به اینکه ضرورت شرعی مهمی متوقف بر این امر نیست، جایز نیست. (آیت الله سیستانی)(3)

تشریح جسد میت غیر هم جنس

پرسش: تشریح جسد مردان برای دانشجویان دختر و به عکس چه حکمی دارد؟

پاسخ: تا زمانی که ضرورت قطعی نباشد، جایز نیست. (آیت الله مکارم)(4)

در مواقعی که تشریح جایز است، اگر نگاه ضرورت داشته باشد و بدون نگاه مستقیم غرض حاصل نشود، به حد ضرورت جایز است. (آیت الله فاضل)(5)

نگاه به عورت میت برای تشریح

پرسش: حکم نگاه به عورتین میت موقع کالبدشکافی و تشریح چیست؟

پاسخ: اگر نگاه ضرورت داشته باشد و بدون آن غرض حاصل نشود، نگاه کردن به قدر ضرورت جایز است. (آیات عظام فاضل)(6) و مکارم(7)

ص: 95

1- . سیدعلی خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، ص 290، سؤال 1314.

2- . ناصر مکارم شیرازی، استفتائات، ج 3، ص 513، س 1396؛ ناصر مکارم شیرازی، احکام پزشکی، ص 62، سؤال 146.

3- . سیدعلی سیستانی، استفتائات، احکام لمس و نگاه، مسئله 232.

4- . ابوالقاسم علیان نژادی، احکام بانوان، ص 239، سؤال 893.

5- . محمد فاضل لنکرانی، جامع المسائل، ج 1، ص 575، سؤال 2144.

6- . محمد فاضل لنکرانی، جامع المسائل، ج 1، ص 575، سؤال 2144.

7- . ناصر مکارم شیرازی، استفتائات جدید، ج 3، ص 529، سؤال 1466.

پرسش: لمس کردن و نگاه به بدن زن یا مرد کافر برای تشریح توسط دانشجویان پزشکی چه حکمی دارد؟

پاسخ: تنها به مقدار ضرورت جایز است. (آیت الله مکارم) (1)

3.3. نگاه به فیلم و عکس نامحرم

3.3.1. عکس برداری از زن

پرسش: عکس برداشتن مرد از زن نامحرم با حفظ پوشش چه حکمی دارد؟

پاسخ: اشکال ندارد؛ مگر اینکه ناچار باشد کار حرامی انجام دهد؛ مثلاً به بدن او دست بزند که در این صورت، جایز نیست. (حضرت

امام (2) و امام خامنه ای (3) و آیات عظام بهجت، (4) مکارم، (5) نوری (6) و شبیری (7)

جایز نیست. (آیات عظام صافی (8) و خویی (9))

3.3.2. ظهور عکس و میکس فیلم

پرسش: آیا مردان می توانند بدون لذت و مفسده و ترس افتادن در گناه، عکس و فیلم زنان نامحرم را با فرض نداشتن حجاب واجب، نگاه و ظاهر کنند؟

ص: 96

- 1- ناصر مکارم شیرازی، استفتائات جدید، ج 3، ص 511، س 1381؛ ناصر مکارم شیرازی، احکام پزشکی، ص 20، سؤال 22.
- 2- سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج 2، ص 490، مسئله 2439.
- 3- سید علی خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، ص 260، سؤال 1191.
- 4- محمد تقی بهجت، رساله توضیح المسائل، مسائل متفرقه، ص 4، مسئله 28.
- 5- ناصر مکارم شیرازی، رساله توضیح المسائل، ص 401، مسئله 2086.
- 6- حسین نوری همدانی، رساله توضیح المسائل، ص 363، مسئله 2435.
- 7- سید موسی شبیری زنجانی، رساله توضیح المسائل، ص 208، مسئله 2448.
- 8- لطف الله صافی گلپایگانی، رساله توضیح المسائل، ص 381، مسئله 2448.
- 9- سید ابوالقاسم خویی، رساله توضیح المسائل، ص 353، مسئله 2448.

پاسخ: 1. اگر صاحبان عکس را نشناسند:

جایز است. (حضرت امام(1) و امام خامنه ای(2) و آیات عظام نوری،(3) شبیری،(4) وحید،(5) خویی،(6) سیستانی،(7) بهجت،(8) فاضل(9) و مکارم(10))

بنا بر احتیاط واجب جایز نیست. (آیت الله صافی)(11)

2. اگر صاحبان عکس را بشناسند، نباید نگاه کند. (حضرت امام(12) و آیات عظام نوری،(13) صافی،(14) شبیری(15) و فاضل(16))

بنا بر احتیاط واجب، نباید نگاه کند، (امام خامنه ای(17) و آیات عظام سیستانی،(18) بهجت،(19) مکارم،(20) خویی(21) و وحید(22))

نکته: در صورتی که زن از زنان مبتدل باشد که در صورت نهی از منکر حجاب را رعایت نمی کند، حکم آن خواهد آمد.

ص: 97

- 1- سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج 2، ص 490، مسئله 2439؛ سید روح الله خمینی، استفتانات، ج 3، ص 258، سؤال 4: نظر، لمس، صدای نامحرم.
- 2- سید علی خامنه ای، اجوبه الاستفتانات، ص 261، سؤال 1192.
- 3- حسین نوری همدانی، رساله توضیح المسائل، ص 363، اقتباس از مسئله 2435.
- 4- سید موسی شبیری زنجانی، رساله توضیح المسائل، ص 208، اقتباس از مسئله 2448.
- 5- حسین وحید خراسانی، رساله توضیح المسائل، ص 472، اقتباس از مسئله 2503.
- 6- سید ابوالقاسم خویی، استفتانات، نگاه به عکس نامحرم، ص 301، سؤال 1017.
- 7- سید علی سیستانی، استفتانات، م 222، حکم نگاه به عکس و فیلم، مسئله 2.
- 8- محمد تقی بهجت، استفتانات، ج 4، ص 218، سؤال 5391.
- 9- محمد فاضل لنکرانی، جامع المسائل، ج 1، ص 456، سؤال 1733.
- 10- ناصر مکارم شیرازی، استفتانات جدید، ج 1، ص 238، سؤال 838 و ج 2، ص 353، سؤال 1044.
- 11- لطف الله صافی گلپایگانی، جامع الاحکام، ج 2، ص 174، سؤال 1720.
- 12- سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج 2، ص 490، مسئله 2439.
- 13- حسین نوری همدانی، رساله توضیح المسائل، ص 363، مسئله 2435.
- 14- لطف الله صافی گلپایگانی، توضیح المسائل، ص 380، مسئله 2448.
- 15- سید موسی شبیری زنجانی، رساله توضیح المسائل، ص 526، مسئله 2448.
- 16- محمد فاضل لنکرانی، جامع المسائل، ج 3، ص 384، سؤال 1136.
- 17- سید علی خامنه ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: 805290، تاریخ استفتا: 29 شهریور 1396.
- 18- سید علی سیستانی، استفتانات، مسئله 222، حکم نگاه به عکس و فیلم.
- 19- محمد تقی بهجت، استفتانات، ج 4، ص 219، سؤال 5392.

- 20- . ناصر مكارم شيرازى، رساله توضيح المسائل، ص 396، مسئله 2087.
- 21- . سيدابوالقاسم خويى، رساله توضيح المسائل، ص 353، مسئله 2448.
- 22- . حسين وحيد خراسانى، رساله توضيح المسائل، ص 472، مسئله 2503.

3. 3. 3. عکس گرفتن بدون اجازه شوهر

پرسش: آیا جایز است زن در جشن های عروسی بدون اجازه شوهرش عکس بیندازد؟

پاسخ: اصل عکس گرفتن منوط به اجازه شوهر نیست؛ ولی اگر زن احتمال بدهد که اجنبی عکس او را ببیند و رعایت نکردن حجاب به طور کامل منجر به مفسده می شود، مراعات حجاب واجب است. (امام خامنه ای) (1)

3. 3. 3. نگاه به عکس و فیلم همسر بعد از فوت یا طلاق

پرسش: نگاه کردن به عکس همسر یا فیلم او بعد از فوت یا طلاق چه حکمی دارد؟

پاسخ: 1. در صورت فوت همسر، نگاه به عکس یا فیلم او اشکال ندارد. (حضرت امام (2) و امام خامنه ای (3) و آیت الله مکارم (4))

چنانچه نگاه کردن به عکس و فیلم همسر نوعی بی حرمتی تلقی شود یا مفسده ای در بین باشد، نگاه نکنند و عکس یا فیلم را محو کنند. (آیت الله فاضل) (5)

2. در صورتی که همسر را طلاق داده باشد:

حکم زن نامحرم را دارد؛ لذا نباید به عکس یا فیلم او نگاه کند. (آیت الله مکارم) (6)

حکم سایر نامحرم ها را دارد که با معرضیت معیت یا تعقب به حرام، نگاه به عکس آن ها جایز نیست. (آیت الله بهجت) (7)

ص: 98

1- . سیدعلی خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، ص 260، سؤال 1189.

2- . سیدروح الله خمینی، استفتائات، ج 3، ص 147، حقوق زوجیت، سؤال 5.

3- . سیدعلی خامنه ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: 667756، تاریخ استفتا: 29 خرداد 1395.

4- . ناصر مکارم شیرازی، استفتائات جدید، ج 1، ص 231، سؤال 795.

5- . محمد فاضل لنکرانی، جامع المسائل، ج 2، ص 481، سؤال 1342.

6- . ناصر مکارم شیرازی، استفتائات جدید، ج 1، ص 231، سؤال 795.

7- . محمدتقی بهجت، استفتائات، ج 4، ص 219، سؤال 5393.

اگر بدون حجاب شرعی باشد یا مفسده داشته باشد، جایز نیست. (امام خامنه ای) (1)

همسر مطلقه که در عده رجوعیه نباشد و همسر موقتی که مدتش تمام شده باشد، حکم اجنبیه را دارد؛ لکن حرمت نگاه به عکس او معلوم نیست. (آیت الله صافی) (2)

3.3.4. نگاه به عکس و فیلم زنان نامحرم آشنا و ناشناس

نگاه به عکس

پرسش: نگاه کردن به عکس زن نامحرمی که پوشش کافی ندارد، چه حکمی دارد؟

پاسخ: 1. نامحرم آشنا:

نباید نگاه کند. (حضرت امام (3) و آیات عظام نوری، (4) صافی، (5) شبیری (6) و فاضل (7))

بنا بر احتیاط واجب، نباید نگاه کند. (امام خامنه ای (8) و آیات عظام سیستانی، (9) بهجت، (10) مکارم، (11) خویی (12) و وحید (13))

2. نامحرم ناشناس:

ص: 99

- 1- . سیدعلی خامنه ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: 691241، تاریخ استفتا: 1 شهریور 1395.
- 2- . لطف الله صافی گلپایگانی، جامع الاحکام، ج 2، ص 170، سؤال 1704.
- 3- . سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج 2، ص 490، مسئله 2439.
- 4- . حسین نوری همدانی، رساله توضیح المسائل، ص 363، مسئله 2435.
- 5- . لطف الله صافی گلپایگانی، توضیح المسائل، ص 380، مسئله 2448.
- 6- . سیدموسی شبیری زنجانی، رساله توضیح المسائل، ص 526، مسئله 2448.
- 7- . محمدفاضل لنکرانی، جامع المسائل، ج 3، ص 384، سؤال 1136.
- 8- . سیدعلی خامنه ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: 805290، تاریخ استفتا: 29 شهریور 1396.
- 9- . سیدعلی سیستانی، استفتانات، مسئله 222، حکم نگاه به عکس و فیلم، مسئله 2.
- 10- . محمدتقی بهجت، استفتانات، ج 4، ص 219، سؤال 5392.
- 11- . ناصر مکارم شیرازی، رساله توضیح المسائل، ص 396، مسئله 2087.
- 12- . سیدابوالقاسم خویی، رساله توضیح المسائل، ص 353، مسئله 2448.
- 13- . حسین وحید خراسانی، رساله توضیح المسائل، ص 472، مسئله 2503.

اگر معرض ریه یا التذاذ نباشد و زن را نشناسد، جایز است. (حضرت امام (1) و امام خامنه ای (2) و آیات عظام صافی، (3) مکارم، (4) خویی، (5) فاضل، (6) نوری، (7) وحید (8) و شبیری (9))

اگر خالی از تهییج شهوت به محرّمات باشد و خالی از تشبیب باشد که اوصاف زنان نامحرمی را که می شناسد یاد بگیرد، مانعی ندارد. (آیت الله بهجت) (10)

در صورتی که مرد او را نمی شناسد، نگاه به عکس او اشکال ندارد؛ مشروط به آنکه نگاه با التذاذ جنسی و شهوت همراه نباشد و فرد از وقوع در حرام ایمن باشد. (آیت الله سیستانی) (11)

نکته: در صورتی که زن از زنانی باشد که در صورت نهی از منکر، حجاب را رعایت نمی کند، حکم آن خواهد آمد.

نگاه به عکس زنان بدحجاب

پرسش: نگاه کردن مرد بدون لذت و خوف افتادن در گناه به عکس زنان بدحجاب یا بی حجاب بی باک که اگر کسی آن ها را امر به حجاب کند اعتنا نمی کنند، غیر از عکس های مبتذل و مستهجن، چه حکمی دارد؟

ص: 100

-
- 1- . سیدروح الله خمینی، استفتائات، ج 3، احکام نظر، لمس، صدای نامحرم، ص 258، سؤال 9 و 10 و 8.
 - 2- . سیدعلی خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، ص 259، سؤال 1183.
 - 3- . لطف الله صافی گلپایگانی، جامع الاحکام، ج 2، ص 173، سؤال 1719.
 - 4- . ناصر مکارم شیرازی، رساله توضیح المسائل، ص 401، مسئله 2087.
 - 5- . سیدابوالقاسم خویی، استفتائات، نگاه به عکس، مسئله 1017.
 - 6- . محمد فاضل لنکرانی، استفتائات، ج 3، ص 384، سؤال 1136.
 - 7- . حسین نوری همدانی، استفتائات، ج 2، ص 167، اقتباس از سؤال 558.
 - 8- . حسین وحید خراسانی، احکام مهاجران، مسائل متفرقه، نگاه به عکس های اینترنتی، ص 313، سؤال 64.
 - 9- . سیدموسی شبیری زنجانی، توضیح المسائل، اقتباس از مسئله 2448.
 - 10- . محمدتقی بهجت، استفتائات، ج 4، ص 214، سؤال 5373. ایشان فرموده اند: «اگر موجب تهییج شهوت نشود و خالی از تشبیب باشد.»
 - 11- . سیدعلی سیستانی، استفتائات، محرم و نامحرم، حکم نگاه به فیلم و عکس، مسئله 1.

پاسخ: جایز است. (آیات عظام شبیری، (1) مکارم، (2) وحید، (3) و سیستانی (4))

نگاه به فیلم

پرسش: حکم نگاه کردن به فیلم زن های نامحرم بدحجاب چیست؟

پاسخ: نگاه به فیلم حکم عکس را دارد. (حضرت امام (5) و آیات عظام خویی، (6) سیستانی، (7) صافی، (8) فاضل، (9) نوری (10) و مکارم (11))

چون معرضیت برای فساد دارد، اشکال دارد. (آیت الله بهجت) (12)

نگاه کردن به تصویر زن نامحرم، حکم نگاه کردن به خود زن نامحرم را ندارد؛ بنابراین اگر نگاه از روی لذت نبوده و خوف افتادن به گناه نباشد و تصویر هم متعلق به زن مسلمانی که بیننده آن را می شناسد، نباشد، اشکال ندارد. بنا بر احتیاط واجب نباید به تصویر زن نامحرم که به طور مستقیم از تلویزیون پخش می شود، نگاه کرد؛ ولی در پخش غیر مستقیم تلویزیونی، اگر ریه و خوف افتادن به گناه نباشد، نگاه کردن اشکال ندارد. (امام خامنه ای) (13)

3. 3. 5. نگاه به عکس و فیلم دوران کودکی زنان نامحرم

پرسش: حکم دیدن عکس دوران کودکی زنان نامحرم آشنا، در صورتی که

ص: 101

- 1- . سید موسی شبیری زنجان، توضیح المسائل، مسئله 2448.
- 2- . سید موسی شبیری زنجان، توضیح المسائل، اقتباس از مسئله 2087.
- 3- . سید موسی شبیری زنجان، توضیح المسائل، اقتباس از مسئله 2503.
- 4- . سید علی سیستانی، استفتانات، مسئله 222، حکم نگاه به عکس و فیلم، مسئله 2.
- 5- . سید روح الله خمینی، استفتانات، ج 3، احکام نظر، لمس، صدای نامحرم، ص 258، سؤال 8 تا 10.
- 6- . سید ابوالقاسم خویی، استفتانات، نگاه به عکس، مسئله 1021.
- 7- . سید علی سیستانی، استفتانات، محرم و نامحرم، حکم نگاه به فیلم و عکس، مسئله 5.
- 8- . لطف الله صافی گلپایگانی، جامع الاحکام، ج 2، ص 173، سؤال 1719.
- 9- . محمد فاضل لنکرانی، جامع المسائل، ج 1، اقتباس از س 1727 و 1728 و 1729.
- 10- . حسین نوری همدانی، هزارویک مسئله فقهی، ج 1، اقتباس از ص 127، س 452 و ص 128، س 458.
- 11- . ناصر مکارم شیرازی، استفتانات، ج 1، س 775 و 778 و 781.
- 12- . محمد تقی بهجت، استفتانات، ج 4، ص 214، سؤال 5368.
- 13- . سید علی خامنه ای، اجوبه الاستفتانات، ص 259، سؤال 1183 و ص 262، سؤال 1199.

پوشش کافی نداشته باشند، چیست؟

پاسخ: اگر خوف مفسده نباشد، ظاهراً جایز است. (آیت الله بهجت)(1)

اگر عکس به سبب تغییر پیدا کردن چهره زن بعد از بلوغ، با وی مطابقت نداشته باشد، فی نفسه جایز است؛ ولی اگر مطابق او باشد، بنا بر احتیاط ترک شود. (آیت الله سیستانی)(2)

اگر مفسده نداشته باشد، به خودی خود اشکال ندارد. (امام خامنه ای)(3)

اشکالی ندارد؛ مگر اینکه منشأ مفاسد خاصی شود. (آیت الله مکارم)(4)

اگر عکس کودکی وی پوشیده نباشد و به سبب شباهت بسیار زیاد با چهره فعلی اش، باعث هتک وی شود یا نوعاً محرک شهوت باشد، جایز نیست؛ و الا اگر مفسده دیگری نداشته باشد، ظاهراً جایز است. (آیت الله شبیری)(5)

اگر باعث هتک وی شود یا محرک شهوت باشد، جایز نیست. (آیت الله خویی)(6)

3. 3. 6. نگاه به عکس و فیلم زنان نیمه برهنه

پرسش: نگاه به تصاویر و فیلم های زنان برهنه و نیمه برهنه ناشناس چه حکمی دارد؟

پاسخ: چون نگاه به این فیلم ها یا عکس ها معرضیت برای فساد دارد و موجب تهییج شهوت می شود، جایز نیست. (آیات عظام صافی(7) و بهجت(8))

ص: 102

1- . محمدتقی بهجت، استفتائات، ج4، ص 217، سؤال 5385.

2- . سیدعلی سیستانی، استفتائات خصوصی: k.alsistani.org

3- . سیدعلی خامنه ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: 874106، تاریخ استفتا: 6 خرداد 1397.

4- . ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتائات، ازدواج و طلاق، ازدواج و زناشویی، احکام نگاه کردن، نگاه کردن به عکس کودکی نامحرم.

5- . سیدموسی شبیری زنجانی، سایت، استفتائات، نگاه به عکس کودکی نامحرم، سؤال 563.

6- . سیدابوالقاسم خویی، صراط النجاه، ج1، ص 326، سؤال 889.

7- . لطف الله صافی گلپایگانی، جامع الاحکام، ج2، ص 173، سؤال 1717. معرضیت برای فساد دارد و جایز نیست.

8- . محمدتقی بهجت، استفتائات، ج4، ص 213، سؤال 5366. چون موجب تهییج شهوت می شود، جایز نیست.

چنانچه مردان به قصد شهوت نگاه نکنند و ترس از مفسده ای نباشد، اشکال ندارد. (آیات عظام مکارم(1) و فاضل(2))

با توجه به اینکه دیدن تصویر برهنه ای که شهوت برانگیز است، غالباً از روی شهوت و مقدمه ارتکاب گناه است، دیدن این فیلم ها و عکس ها حرام است. (امام خامنه ای)(3)

نگاه با شهوت یا با ترس از وقوع در حرام جایز نیست و همچنین بنا بر احتیاط واجب، نگاه کردن مرد به فیلم برهنه زن با برهنگی بیش از مقدار معمول نزد بی حجابان، حتی اگر با شهوت نباشد هم جایز نیست. (آیت الله سیستانی)(4)

3. 3. 7. نگاه به فیلم های مبتذل و مستهجن (پورن)

اشاره

پرسش: نگاه کردن به فیلم های مبتذل و مستهجن چه حکمی دارد؟

پاسخ: نگاه به این فیلم ها جایز نیست. (امام خامنه ای(5) و آیات عظام صافی،(6) فاضل،(7) مکارم(8) و بهجت(9))

نگاه به عکس یا فیلم های مستهجن و برهنه با شهوت یا احساس لذت جنسی یا ترس به گناه افتادن، حرام است؛ بلکه در غیر از این صورت ها هم به احتیاط واجب نگاه مطلقاً جایز نیست. (آیت الله سیستانی)(10)

ص: 103

-
- 1- ناصر مکارم شیرازی، استفتائات جدید، ج 3، ص 255، سؤال 679. البته ایشان فرموده اند: «اگر منشأ فساد شود، جایز نیست.»
 - 2- محمد فاضل لنکرانی، جامع المسائل، ج 1، ص 455، سؤال 1727.
 - 3- سیدعلی خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، ص 260، سؤال 1188.
 - 4- سیدعلی سیستانی، سایت: www.sistani.org/persian/qa/0989
 - 5- سیدعلی خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، ص 258، سؤال 1200 و 1201؛ سیدعلی خامنه ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: 881652، تاریخ استفتا: 21 خرداد 1397.
 - 6- لطف الله صافی گلپایگانی، جامع الاحکام، ج 2، ص 138، سؤال 1605.
 - 7- محمد فاضل لنکرانی، جامع المسائل، ج 1، ص 455، سؤال 1730.
 - 8- ناصر مکارم شیرازی، استفتائات جدید، ج 1، ص 228، سؤال 778. ایشان فرموده اند: «چون دیدن این فیلم ها موجب فساد انسان می شود، جایز نیست.»
 - 9- محمدتقی بهجت، استفتائات، ج 4، ص 214، سؤال 5371.
 - 10- سیدعلی سیستانی، استفتائات، ص 222، حکم نگاه به فیلم و عکس، مسئله 3.

نگاه به فیلم های مبتذل برای سانسور

پرسش: حکم دیدن فیلم های مبتذل و مستهجن به منظور نظارت و سانسور کردن چیست؟

پاسخ: سانسور کردن ضرورت نیست و می توانند اصلاً آن را پخش نکنند؛ بنابراین نگاه کردن جایز نیست. (آیت الله بهجت) (1)

دیدن این فیلم ها در مقام انجام وظیفه قانونی، به مقدار ضرورت اشکال ندارد؛ به شرط اینکه کسی که اقدام به این کار می کند، از ابتلا به حرام مصون باشد و به قصد لذت و ریبه نگاه نکند و از جهت فکری و روحی، زیر نظر و راهنمایی مسئولان باشد. (امام خامنه ای) (2)

نگاه به فیلم های مبتذل برای تحریک جنسی

پرسش: آیا زن و شوهر برای تحریک جنسی می توانند به فیلم های سکس و مبتذل نگاه کنند؟

پاسخ: برانگیختن شهوت به وسیله فیلم های مبتذل جایز نیست. (امام خامنه ای) (3) و آیات عظام صافی (4) و نوری (5)

جایز نیست؛ مگر در حال ضرورت که به مقدار ضروری جایز است. (آیت الله مکارم) (6)

نگاه به فیلم های مبتذل برای آموزش جنسی

پرسش: آیا می شود برای آموزش روابط جنسی، از فیلم های آموزش روابط جنسی استفاده کرد؟

ص: 104

- 1- . محمد تقی بهجت، استفتائات، ج 4، ص 215، سؤال 5376.
- 2- . سیدعلی خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، ص 263، سؤال 1202 و 1203.
- 3- . سیدعلی خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، ص 263، سؤال 1204.
- 4- . لطف الله صافی گلپایگانی، جامع الاحکام، ج 2، ص 33، سؤال 1329.
- 5- . حسین نوری همدانی، هزارویک مسئله فقهی، ج 2، ص 165، سؤال 552.
- 6- . ابوالقاسم علیان نژادی، احکام النساء، ص 182، سؤال 689.

پاسخ: دیدن این فیلم ها که همیشه شهوت برانگیز است، جایز نیست. (امام خامنه ای)(1)

نگاه به انیمیشن های جنسی

پرسش: دیدن کارتون و انیمیشن درباره مسائل جنسی و داستان های پورن چه حکمی دارد؟

پاسخ: جایز نیست. (امام خامنه ای)(2)

3. 3. 8. نگاه به عکس و فیلم زنان غیرمسلمان

نگاه به عکس

پرسش: نگاه کردن به عکس زنان بی حجاب غیرمسلمان چه حکمی دارد؟

پاسخ: اگر خوف افتادن در گناه نباشد، اشکال ندارد. (امام خامنه ای)(3)

نکته: وقتی نگاه کردن به زنان غیرمسلمان بدون لذت جویی و ترس از وقوع در حرام جایز است، نگاه به عکس آن ها با همین شروط به طریق اولی جایز است.

نگاه به فیلم

پرسش: نگاه کردن به فیلم زنان بی حجاب غیرمسلمان چه حکمی دارد؟

پاسخ: چنانچه بدون قصد لذت باشد و منشأ فسادی نشود، اشکال

ص: 105

1- . سیدعلی خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، ص 263، سؤال 1201.

2- . سیدعلی خامنه ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: 676881، تاریخ استفتا: 16 تیر 1395.

3- . سیدعلی خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، ص 259، سؤال 1183؛ سیدعلی خامنه ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: 618286، تاریخ استفتا: 21 دی 1394.

ندارد. (امام خامنه ای(1) و آیات عظام مکارم(2) و فاضل(3))

نکته: وقتی نگاه کردن به زنان غیرمسلمان بدون لذت جویی و ترس از وقوع در حرام جایز است، نگاه به فیلم آن ها با همین شروط به طریق اولی جایز است.

3.3.9. نگاه به عکس و فیلم عورتین

پرسش: آیا می توان به عکس و فیلم عورتین افراد نگاه کرد؟

پاسخ: جایز نیست. (آیت الله مکارم(4))

بنا بر احتیاط واجب جایز نیست. (امام خامنه ای(5))

ص: 106

-
- 1- . سیدعلی خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، ص 259، سؤال 1183؛ سیدعلی خامنه ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: 894128، تاریخ استفتا: 31 تیر 1397.
 - 2- . ناصر مکارم شیرازی، استفتانات جدید، ج 1، ص 229، سؤال 782 و 783.
 - 3- . محمد فاضل لنکرانی، جامع المسائل، ج 1، ص 455، سؤال 1727.
 - 4- . ناصر مکارم شیرازی، استفتانات جدید، ج 3، ص 255، سؤال 679.
 - 5- . سیدعلی خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، ص 290، سؤال 1314.

4. 1. نگاه زن به هم جنس

4. 1. 1. نگاه به عورت هم جنس

پرسش: آیا زنان می توانند به عورت زنان دیگر نگاه کنند؟

پاسخ: نگاه به عورت دیگران حرام است. (مراجع عظام تقلید)(1)

4. 1. 2. اپیلاسیون

پرسش: جدیداً در بعضی از آرایشگاه های زنانه، برای ازبین بردن موهای بدن، عمل اپیلاسیون انجام می شود. حکم برهنه کردن عورت و اطراف آن و نگاه به آن مواضع برای انجام این عمل چیست؟

پاسخ: نگاه به عورت (قُبُل و دُبُر) و برهنه کردن آن حرام است. (مراجع عظام تقلید)(2)

2. نگاه به موهای اطراف عورت و مکشوف کردن این مواضع بنا بر احتیاط واجب جایز نیست. (حضرت امام)(3)

نکته: لمس عورت جایز نیست. (مراجع عظام تقلید)(4)

نکته: اپیلاسیون قسمت های دیگر بدن در صورتی که مفسده یا ضرر مهمی نداشته باشد، اشکالی ندارد.

ص: 108

1- . سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج2، ص489، مسئله 2436؛ سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج2، کتاب النکاح، النکاح و آداب، مسئله 28 و ج1، کتاب الصلاة، فصل فی الستر و الساتر، فالاول؛ سیدعلی خامنه ای، رساله آموزشی، ج2، درس 6، احکام تخلی.

2- . سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج2، ص489، مسئله 2436؛ سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج2، کتاب النکاح، النکاح و آداب، مسئله 28 و ج1، فصل فی احکام التخلی، تعلیقه بر مسئله 1 و ج1، کتاب الصلاة، فصل فی الستر و الساتر، فالاول؛ ناصر مکارم شیرازی، استفتائات جدید، ج3، ص254، سؤال 677؛ محمدتقی بهجت، استفتائات، ج4، ص205، سؤال 5331؛ سیدعلی خامنه ای، رساله آموزشی، ج2، درس 6، احکام تخلی؛ سیدابوالقاسم خویی، منهاج الصالحین، ج2، ص26، الفصل الاول احکام التخلی. شایان ذکر است معظم له در صراط النجاه، ج1، سؤال 877 می فرمایند: «نگاه کردن زن به مابین ناف تا زانوی زن دیگر یا محارمش به غیر عورت آن ها جایز است.» هرچند در منهاج الصالحین، ج2، ص26، الفصل الاول، احکام تخلی، معظم له به طور مطلق می فرمایند: «حدفاصل ناف تا زانو بنا بر احتیاط واجب حکم عورت را دارد.»

3- . سیدروح الله خمینی، ترجمه تحریر الوسيله، ج1، فصل فی احکام التخلی، مسئله 1.

4- . محمدتقی بهجت، استفتائات، ج1، ص122، سؤال 403.

4. 1. 3. نگاه به برجستگی عورت

پرسش: نگاه به برجستگی های عورت از روی لباس توسط هم جنس چه حکمی دارد؟

پاسخ: اگر معرضیت برای مفسده دارد، اشکال دارد. (آیت الله بهجت) (1)

4. 1. 4. تطهیر عورت هم جنس

پرسش: آیا تطهیر عورت توسط هم جنس جایز است؟

پاسخ: فقط در صورت اضطرار و ناچاری جایز است؛ ولی باید تا جایی که ممکن است، به عورت او دست نزنند و اگر نشد، چیزی در دست کند که دست او به عورت بیمار نخورد. (حضرت امام و امام خامنه ای و آیات عظام خویی، سیستانی، وحید، مکارم، نوری، شبیری، صافی و بهجت) (2)

4. 1. 5. نگاه به غیر عورت هم جنس

پرسش: نگاه زن به بدن زنان مثلاً در استخرها چه حکمی دارد؟ آیا زنان می توانند به بدن زنان دیگر غیر از عورتین، مثلاً در استخرها و حمام های عمومی، نگاه کنند؟

پاسخ: نگاه با قصد لذت و ریبه حرام است و نگاه بدون قصد لذت و ریبه حرام نیست. (مراجع عظام تقلید) (3)

ص: 109

1- . سیدروح الله خمینی، استفتائات، ج3، ص275، سؤال 71؛ محمدفاضل لنکرانی، جامع المسائل، ج1، ص564، سؤال 2104؛ محمدتقی بهجت، استفتائات، ج4، ص205، سؤال 5331؛ سیدعلی خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، سؤال 1297؛ سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج2، اقتباس از مسئله 2440.

2- . سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج2، ص490، مسئله 2440؛ محمدتقی بهجت، استفتائات، ج4، ص205، سؤال 5331؛ سیدعلی خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، سؤال 1297؛ سیدعلی خامنه ای، رساله آموزشی، ج2، درس 79، مسائل پزشکی؛ سیدعلی خامنه ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: 955109، تاریخ استفتا: 11 اسفند 1397.

3- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج2، کتاب النکاح، النکاح و آداب، مسئله 28؛ سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج2، ص490، مسئله 2438؛ سیدعلی خامنه ای، رساله آموزشی، ج2، درس 76.

4. 2. نگاه زن به غیر هم جنس

4. 2. 1. نگاه زن به مردان محرم

پرسش: زنان به چه مواضعی از بدن مردان محرم خود می توانند نگاه کنند؟

پاسخ: نگاه کردن به تمام بدن آن ها غیر از عورتین، اگر با قصد لذت و ریبه نباشد، اشکال ندارد. (حضرت امام(1) و امام خامنه ای(2) و آیات عظام شبیری،(3) وحید،(4) فاضل،(5) نوری،(6) بهجت(7) و سیستانی(8))

به آن مقدار که در میان محارم معمول است، می توانند نگاه کنند و در غیر آن مقدار، احتیاط آن است که نگاه نکنند. (آیت الله مکارم(9)) بنا بر احتیاط(10) به بین ناف و زانوها نگاه نکنند. به بقیه بدن آن ها، اگر نگاه کردن بدون قصد لذت باشد، اشکال ندارد. (آیات عظام صافی(11) و خویی(12))

4. 2. 2. نگاه زن به پسران نابالغ غیر ممیز و ممیز

اشاره

پرسش: حکم نگاه به بدن و عورت پسران غیر ممیز چیست؟

پاسخ: نگاه کردن به تمام بدن آن ها، بدون قصد لذت و ریبه، جایز

ص: 110

- 1- . سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج 2، ص 490، سؤال 2437.
- 2- . سید علی خامنه ای، رساله آموزشی، ج 2، درس 76، احکام نگاه کردن.
- 3- . سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج 2، ص 490، مسئله 2437.
- 4- . حسین وحید خراسانی، توضیح المسائل، ص 472، مسئله 2501.
- 5- . محمد فاضل لنکرانی، رساله توضیح المسائل، ص 455، مسئله 2582.
- 6- . حسین نوری همدانی، رساله توضیح المسائل، ص 363، مسئله 2433.
- 7- . محمد تقی بهجت، رساله توضیح المسائل، ص 385، مسئله 1939.
- 8- . سید علی سیستانی، توضیح المسائل، ص 392، مسئله 2396.
- 9- . ناصر مکارم شیرازی، رساله توضیح المسائل، ص 396، مسئله 2084.
- 10- . شایان ذکر است آیت الله خویی در صراط النجاه، ج 3، سؤال 761 نگاه به غیر عورت را جایز می داند.
- 11- . لطف الله صافی گلپایگانی، توضیح المسائل، ص 380، مسئله 2446.
- 12- . سید ابوالقاسم خویی، توضیح المسائل، ص 353، مسئله 2446.

است. (مراجع عظام تقلید)(1)

پرسش: آیا زنان بدون قصد لذت می توانند به بدن پسران ممیز نامحرم نگاه کنند؟

پاسخ: نگاه جایز نیست. (آیت الله بهجت)(2)

ب. جایز است. (حضرت امام(3) و آیات عظام سیستانی،(4) خویی، وحید(5) و صافی(6))

نگاه جایز است؛ به شرطی که پسر به حدی نرسیده باشد که نگاه به او باعث برانگیخته شدن شهوت شود. (آیات عظام فاضل و نوری)(7)

نگاه کردن به قسمت هایی از بدن بچه های غیربالغ که معمولاً پوشانیده نمی شود، اشکالی ندارد؛ ولی بنا بر احتیاط واجب باید به جاهایی مثل ران و شکم که معمولاً می پوشانند، نگاه نکند. (آیت الله مکارم)(8)

نگاه به عورت پسریچه ممیز

پرسش: آیا می توان عورت پسریچه ممیز را مشاهده کرد؟

پاسخ: نگاه به عورت او حرام است. (امام خامنه ای(9) و آیات عظام

ص: 111

- 1- . سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج 2، کتاب النکاح، النکاح و آداب، مسئله 35؛ سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله، کتب الطهاره، احکام التخلی، مسئله 1؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج 3، مسئله 25؛ سید ابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج 3، مسئله 1232؛ لطف الله صافی گلپایگانی، هدایه العباد، ج 2، مسئله 24؛ محمد تقی بهجت، وسیله النجاه، ج 1، مسئله 59؛ سید علی خامنه ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: 756163، تاریخ استفتا: 20 فروردین 1396؛ سید موسی شبیری زنجانی، توضیح المسائل، اقتباس از مسئله 2445.
- 2- . محمد تقی بهجت، استفتانات، ج 4، ص 162، سؤال 5147؛ محمد تقی بهجت، توضیح المسائل، ص 384، مسئله 1933.
- 3- . سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله، ج 2، کتاب النکاح، النکاح و آداب، مسئله 26.
- 4- . سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج 3، مسئله 24.
- 5- . سید ابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج 3، مسئله 1232.
- 6- . لطف الله صافی گلپایگانی، هدایه العباد، کتاب النکاح، مسئله 26.
- 7- . سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج 2، کتاب النکاح، النکاح و آداب، مسئله 31.
- 8- . ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتانات، ازدواج و طلاق، ازدواج و زناشویی، احکام نگاه کردن، حکم نگاه کردن به بدن و عورت اطفال.
- 9- . سید علی خامنه ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: 585592، تاریخ استفتا: 1 مهر 1394.

صافی، (1) بهجت، (2) خویی، (3) شبیری (4) و وحید (5)

بنا بر احتیاط واجب نگاه نکند. (حضرت امام (6) و آیات عظام مکارم، فاضل، (7) نوری (8) و سیستانی (9))

حمام کردن پسر بچه ها

پرسش: آیا مادر می تواند پسر بچه خود را حمام کند؟

پاسخ: اگر غیر ممیز باشد، جایز است و اگر ممیز باشد، حکم نگاه به بدن و عورت قبلاً بیان شد. (مراجع عظام تقلید) (10)

4. 2. 3. نگاه زن به مردان نامحرم

نگاه به دست و صورت

پرسش: آیا زنان می توانند به دست و صورت مردان نامحرم نگاه کنند؟

پاسخ: نگاه با قصد لذت و ریبه حرام و بدون قصد لذت و ریبه جایز است. (مراجع عظام تقلید) (11)

ص: 112

- 1- . لطف الله صافی گلپایگانی، توضیح المسائل، ص 379، مسئله 2445.
- 2- . محمدتقی بهجت، رساله توضیح المسائل، ص 385، مسئله 1938.
- 3- . سید ابوالقاسم خویی، توضیح المسائل، ص 353، مسئله 2445.
- 4- . سید موسی شبیری زنجانی، رساله توضیح المسائل، ج 2، ص 207، مسئله 2445.
- 5- . حسین وحید خراسانی، توضیح المسائل، ص 471، مسئله 2500.
- 6- . سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج 2، ص 489، سؤال 2436.
- 7- . محمد فاضل لنکرانی، رساله توضیح المسائل، ص 471، مسئله 2504.
- 8- . حسین نوری همدانی، رساله توضیح المسائل، ص 363، مسئله 2432.
- 9- . سید علی سیستانی، توضیح المسائل، ص 392، مسئله 2395.
- 10- . سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج 2، کتاب النکاح، النکاح و آدابه، مسئله 35؛ سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله، کتب الطهاره، احکام التخلی، مسئله 1؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج 3، مسئله 25؛ سید ابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج 3، مسئله 1232؛ لطف الله صافی گلپایگانی، هدایه العباد، ج 2، مسئله 24؛ محمدتقی بهجت، وسیله النجاه، ج 1، مسئله 59؛ سید علی خامنه ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: 756163، تاریخ استفتا: 20 فروردین 1396؛ سید موسی شبیری زنجانی، توضیح المسائل، اقتباس از مسئله 2445.
- 11- . سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج 2، کتاب النکاح، النکاح و آدابه، مسئله 31؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج 3، مسئله 15؛ حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج 3، مسئله 1232؛ لطف الله صافی گلپایگانی، هدایه العباد،

ج 2، مسئله 19؛ سیدموسی شبیری زنجانی، رساله توضیح المسائل، ص 207، با استفاده از مفهوم مسئله 2442؛ محمدتقی بهجت، رساله توضیح المسائل، مسئله 1933؛ سیدعلی خامنه ای، رساله آموزشی، ج 2، درس 76، احکام نگاه کردن.

نگاه به مواضعی که معمولاً نمی پوشانند

پرسش: آیا زنان می توانند به مواضعی از بدن مردان که معمولاً نمی پوشانند، مانند سر و گردن، نگاه کنند؟

پاسخ: بدون قصد لذت اشکال ندارد. (امام خامنه ای (1) و آیات عظام خویی، (2) مکارم، (3) سیستانی، (4) صافی، (5) شبیری (6) و وحید (7))

اگر این نگاه کردن کمک به معصیت نباشد، جایز است. (آیت الله بهجت) (8)

جایز نیست، حتی بدون قصد لذت؛ زیرا زن ها نباید به مواضعی غیر از صورت و دست های مردان نامحرم نگاه کنند. (حضرت امام (9) و آیات عظام نوری (10) و فاضل (11))

نگاه به مواضعی که معمولاً می پوشانند

پرسش: آیا زنان می توانند به مواضعی از بدن مردان که معمولاً می پوشانند، مانند سینه و ساق پا، نگاه کنند؟

ص: 113

1- . سیدعلی خامنه ای، رساله آموزشی، ج 2، درس 76، احکام نگاه کردن.

2- . سیدابوالقاسم خویی، منهاج الصالحین، ج 2، ص 295، مسئله 1232.

3- . ناصر مکارم شیرازی، رساله توضیح المسائل، ص 401، مسئله 2080.

4- . سیدعلی سیستانی، منهاج الصالحین، ج 3، مسئله 15.

5- . لطف الله صافی گلپایگانی، جامع الاحکام، ج 2، ص 172، سؤال 1711. مواضعی که متدینان نمی پوشانند، اشکال ندارد.

6- . سیدموسی شبیری زنجانی، رساله توضیح المسائل، ج 2، ص 207، با استفاده از مفهوم مسئله 2442.

7- . حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج 3، مسئله 1232.

8- . محمدتقی بهجت، استفتائات، ج 4، ص 165، سؤال 5160.

9- . سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج 2، ص 485، مسئله 2433؛ سیدروح الله خمینی، تحریر الوسيله،

ج 2، کتاب النکاح، مسئله 19. شایان ذکر است در استفتائات ده جلدی، ج 8، ص 486، سؤال 9899 نگاه به سر مانعی ندارد.

10- . حسین نوری همدانی، رساله توضیح المسائل، ص 363، مسئله 2429.

11- . محمدفاضل لنکرانی، رساله توضیح المسائل، ص 455، مسئله 2578.

پاسخ: نگاه، چه با قصد لذت یا بدون آن، جایز نیست. (حضرت امام(1) و امام خامنه ای(2) و آیات عظام فاضل، نوری، مکارم،(3) صافی(4) و وحید(5))

بنا بر احتیاط واجب، نگاه چه با قصد لذت و چه بدون آن جایز نیست. (آیات عظام بهجت،(6) شبیری،(7) سیستانی(8) و خوبی(9))
نکته: در حکم نگاه، بین مراسم مختلف مانند عزاداری یا مکان های مختلف مانند ورزشگاه ها یا ساحل دریا تفاوتی نیست.

نگاه به بدن نیمه برهنه ورزش کاران

1. نگاه حضوری به بدن مردان در میدان های ورزشی

حکم نگاه به بدن مرد نامحرم را دارد که بیان شد.

2. نگاه به فیلم های ورزشی مثل فوتبال و کشتی

پرسش: نگاه به فیلم ورزشی مردان، مانند فوتبال و کشتی، برای زنان چه حکمی دارد؟

پاسخ: اگر نگاه به قصد لذت و ریبه باشد یا در آن خوف ارتکاب گناه و فساد وجود داشته باشد، جایز نیست و اگر به صورت زنده و مستقیم از تلویزیون ببینند، بنا بر احتیاط جایز نیست و در غیر این صورت ها اشکال ندارد. (امام خامنه ای)(10)

نگاه کردن زن به عکس مردانی که پوشش متعارف دارند، اشکال ندارد؛ مشروط به آنکه نگاه با التذاذ جنسی و شهوت همراه نباشد و زن ایمن از

ص: 114

- 1- . سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئله 2433.
- 2- . سیدعلی خامنه ای، رساله آموزشی، ج2، درس 76، احکام نگاه کردن.
- 3- . سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج2، مسئله 2433.
- 4- . لطف الله صافی گلپایگانی، جامع الاحکام، ج2، ص172، سؤال 1712.
- 5- . حسین وحید خراسانی، توضیح المسائل، ص471، مسئله 2497.
- 6- . محمدتقی بهجت، استفتائات، ج4، ص165، سؤال 5159.
- 7- . سیدموسی شبیری زنجانی، رساله توضیح المسائل، ج2، ص207، مسئله 2442.
- 8- . سیدعلی سیستانی، توضیح المسائل، ص391، مسئله 2392.
- 9- . سیدابوالقاسم خوبی، منهاج الصالحین، ج3، ص295، مسئله 1232.
- 10- . سیدعلی خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، ص260، سؤال 1190.

وقوع در حرام باشد. ولی نگاه کردن بانوان به عکس یا فیلم مردانی که اعضای بدنشان در آن بیش از مقدار متعارف

برهنه است، بنا بر احتیاط واجب جایز نیست؛ مثل عکس بعضی از ورزش کاران یا بعضی از فیلم های مسابقات ورزشی مانند شنا، وزنه برداری، کشتی، فوتبال که پوشش مردان در آن کمتر از مقدار متعارف است. (آیت الله سیستانی)(1)

نظر به این فیلم ها اگر طرف را نشناسد، مانعی ندارد؛ مگر اینکه مفسده ای بر آن مترتب باشد. (حضرت امام)(2)

در صورتی که موجب فساد و فحشا باشد، جایز نیست. (آیت الله نوری)(3)

نظر به این فیلم ها چون غالباً خالی از مفسده نیست، اشکال دارد. (آیت الله بهجت)(4)

چون نگاه به فیلم ها مشاهده مستقیم نیست، نگاه به آن ها مصداق نگاه به نامحرم نیست؛ مگر اینکه منشأ فسادی شود که در این صورت، نگاه به این فیلم ها جایز نیست. (آیات عظام مکارم(5) و فاضل(6))

چون این گونه برنامه ها معرض تهییج و نظر ریه و التذاذ است، تماشای آن برای خانم ها محل اشکال است و در مثل ورزش کشتی و شنا که اکثر بدن مردان نمایان است، جایز نیست. (آیت الله صافی)(7)

ص: 115

-
- 1- . سیدعلی سیستانی، استفتائات، سؤال 222، حکم نگاه به عکس و فیلم، مسئله 6.
 - 2- . سیدروح الله خمینی، استفتائات، ج 3، ازدواج و مسائل مربوط به آن، نظر و لمس و...، ص 261، سؤال 14.
 - 3- . حسین نوری همدانی، هزارویک مسئله فقهی، ج 1، مسائل متفرقه، ص 304، سؤال 1017.
 - 4- . محمدتقی بهجت، استفتائات، ج 4، ص 213، سؤال 5367.
 - 5- . ناصر مکارم شیرازی، استفتائات جدید، ج 2، ص 351، سؤال 1030.
 - 6- . واحد پاسخ به سؤالات جامعهالزهراء(علیه السلام)، جزوه پوشش، نگاه و زینت، ص 46. البته ایشان در مسائل جدید از دیدگاه علما و مراجع تقلید، ج 4، ص 204. در بحث دیدن فیلم سینه زنی، حکم جواز نگاه را به شناختن و مفسده نداشتن منوط کرده اند.
 - 7- . لطف الله صافی گلپایگانی، جامع الاحکام، ج 2، ص 138، مسئله 1607 و ص 146، مسئله 1622.

5. 1. نگاه در حال احرام

پرسش: آیا مرد مُحَرَّم می تواند به زن نگاه کند؟

پاسخ: 1. نگاه بدون شهوت به تمام بدن همسر جایز است.

2. نگاه با شهوت به همسر خود:

حرام است مطلقاً؛ چه موجب خروج منی بشود یا خیر. (مراجع عظام تقلید، غیر از آیات عظام سیستانی و شبیری) (1)

در صورتی که موجب خروج منی شود، حرام است. در غیر این صورت، احتیاط مستحب ترک این نگاه است. (آیات عظام سیستانی و شبیری) (2)

3. نگاه به غیرهمسر، حکم نگاه در حال غیراحرام را دارد که حکمش گذشت. البته درباره نگاه با شهوت و کفاره آن باید به مناسک حج مراجعه شود.

5. 2. نگاه غَسَال به میت

پرسش: آیا غسل می تواند به بدن میت نگاه کند؟

پاسخ: اگر غسل هم جنس باشد، می تواند میت را غسل دهد و به تمام بدن او غیر از عورتین میت نگاه کند. (مراجع عظام تقلید) (3)

پرسش: حکم نگاه به عورتین میت در هنگام غسل دادن و کفن کردن چیست؟

پاسخ: نگاه کردن به عورتین میت حرام است و کسی که او را غسل می دهد، اگر نگاه کند، معصیت کرده است؛ ولی غسل صحیح است. (مراجع عظام تقلید) (4)

ص: 118

1- . پژوهشکده حج و زیارت، مناسک حج، ص 218، محرمات احرام، دومین از محرمات: مسائل زناشویی؛ حسین وحید خراسانی، مناسک حج، تروک احرام، مسئله 226.

2- . پژوهشکده حج و زیارت، مناسک حج، ص 218، محرمات احرام، دومین از محرمات: مسائل زناشویی.

3- . سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج 1، ص 321، مسئله 562؛ سیدعلی خامنه ای، استفتانات خصوصی، شماره استفتا: 954975، تاریخ استفتا: 11 اسفند 1397.

4- . سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج 1، ص 321، مسئله 563؛ سیدعلی خامنه ای، استفتانات خصوصی، شماره استفتا: 954975، تاریخ استفتا: 11 اسفند 1397.

5. 3. 1. نگاه خنثا به افراد دیگر

پرسش: حکم نگاه کردن فرد خنثا به زنان و مردان چیست؟

پاسخ: خنثا در صورتی که تشخیص زن بودن یا مرد بودن او مشکل باشد:

در پوشش و نظر احتیاط کند؛ یعنی در برخورد با مردها خود را زن و در برخورد با زن ها خود را مرد به حساب آورد. (حضرت امام و آیات عظام خوبی و فاضل و نوری)(1)

بعید نیست که بتواند قرعه بیندازد؛ چون این مسئله از مصادیق امر مشکل یا مشتبه است که جایگاه قرعه است و حکم به احتیاط در تمام عمرش، بعید است. (آیت الله مکارم)(2)

5. 3. 2. نگاه افراد دیگر به خنثا

نگاه به عورت

پرسش: حکم نگاه کردن زنان و مردان به عورت فرد خنثا چیست؟

پاسخ: مکلف نمی تواند به دُبر فرد خنثا نگاه کند و همین طور به هر دو آلت جلوی فرد خنثا. همچنین مرد نمی تواند به آلت رجولیت خنثا نگاه کند، چون یا آلت مردی است یا بدن زن؛ هر چند می تواند به آلت انوئیت خنثا نگاه کند، چون عورت بودن آن احراز نشده است. زن هم نمی تواند به آلت انوئیت خنثا نگاه کند، چون یا عورت زن است یا بدن مرد؛ هر چند می تواند به آلت رجولیت خنثا نگاه کند؛ چون عورت بودن آن احراز نشده است. (حضرت امام و آیت الله فاضل)(3)

ص: 119

- 1- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج 2، کتاب النکاح، النکاح و آداب، مسئله 30.
- 2- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج 2، کتاب النکاح، النکاح و آداب، تعلیقه بر مسئله 30.
- 3- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج 1، کتاب الطهاره، فصل فی احکام التخلی، مسئله 12.

مكلف نمی تواند به دُبر خنثا نگاه کند و بنا بر احتیاط واجب به قُبُل هم در صورت صدق عنوان قُبُل نگاه نکند. (آیت الله مکارم)(1)

مكلف نمی تواند به دُبر خنثا نگاه کند و درباره غیر محارم مرد نمی تواند به آلت رجولیت خنثا نگاه کند؛ هر چند می تواند به آلت انوثیت خنثا نگاه کند. زن هم نمی تواند به آلت انوثیت خنثا نگاه کند؛ هر چند می تواند به آلت رجولیت خنثا نگاه کند. اما درباره محارم، مكلف نمی تواند به هیچ کدام از آلت های مردانه و زنانه نگاه کند. (آیات عظام خوئی و سیستانی)(2)

مكلف نمی تواند به دُبر یا قُبُل شخص خنثا نگاه کند. (آیت الله نوری)(3)

نگاه به بدن

پرسش: حکم نگاه کردن زنان و مردان به بدن فرد خنثا چیست؟

پاسخ: نگاه جایز است. (حضرت امام و آیت الله فاضل)(4)

5. 4. نگاه به مجامعت حیوانات

پرسش: حکم نگاه کردن به مجامعت حیوانات چیست؟

پاسخ: اگر نگاه به قصد لذت و ریبه باشد یا در آن خوف ارتکاب گناه و فساد وجود داشته باشد، جایز نیست. (امام خامنه ای)(5)

نگاه به این عمل آن ها اشکال ندارد؛ مگر اینکه با شهوت باشد که در این صورت، جایز نیست. (آیت الله بهجت)(6)

ص: 120

- 1- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج 1، کتاب الطهاره، فصل فی احکام التخلی، مسئله 12.
- 2- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج 1، کتاب الطهاره، فصل فی احکام التخلی، مسئله 12.
- 3- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج 1، کتاب الطهاره، فصل فی احکام التخلی، مسئله 12.
- 4- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج 2، کتاب النکاح، النکاح و آدابه، تعلیقه بر مسئله 30.
- 5- . سیدعلی خامنه ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: 744256، تاریخ استفتا: 7 اسفند 1395.
- 6- . محمدتقی بهجت، استفتائات، ج 4، ص 166، سؤال 5165.

5.5. نگاه به عورت حیوانات

پرسش: حکم نگاه کردن به عورت حیوانات چیست؟

پاسخ: اگر موجب تحریک شهوت شود یا مفسده ای داشته باشد، جایز نیست. (امام خامنه ای)(1)

5.6. نگاه به بدن خود

پرسش: حکم نگاه کردن شهوانی به بدن خود چیست؟

پاسخ: حرام است. (آیت الله بهجت)(2)

5.7. نگاه به ماهواره

پرسش: حکم نگاه به ماهواره چیست؟

پاسخ: دستگاه آنتن ماهواره ای از این جهت که صرفاً وسیله ای برای دریافت برنامه های تلویزیونی است که هم برنامه های حلال دارد و هم برنامه های حرام، حکم آلات مشترک را دارد؛ لذا خرید و فروش و نگهداری آن برای استفاده در امور حرام، حرام است و برای استفاده های حلال جایز است؛ ولی چون این وسیله برای کسی که آن را در اختیار دارد، زمینه دریافت برنامه های حرام را کاملاً فراهم می کند و گاهی نگهداری آن مفسد دیگری را نیز در بر دارد، خرید و نگهداری آن جایز نیست؛ مگر برای کسی که به خودش

مطمئن است که استفاده حرام از آن نمی کند و بر تهیه و نگهداری آن در خانه اش هم مفسده ای مترتب نمی شود. لکن اگر قانونی در این باره وجود داشته باشد، باید مراعات شود. (امام خامنه ای)(3)

استفاده از این برنامه ها جایز نیست و برنامه های ظاهراً خوب یا بی ضرر آن وسیله ای است برای سوق دادن به برنامه های فاسد؛ بنابراین

ص: 121

1- سیدعلی خامنه ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: 896168، تاریخ استفتا: 7 مرداد 1397.

2- محمدتقی بهجت، استفتائات، ج 4، ص 165، سؤال 5162.

3- سیدعلی خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، ص 259، سؤال 1213.

مسلمانان نباید از حيله های دشمنان اسلام برای نشر فساد در میان مسلمانان غافل باشند. (آیت الله مکارم) (1)

با وجود فساد، استفاده از آن و خرید و فروش آن جایز نیست. (آیت الله بهجت) (2)

استفاده مشروع از ماهواره، اگر مجتهد جامع شرایط به ملاحظه مصالح مهمی آن را ممنوع نکرده باشد، اشکال ندارد. (آیت الله صافی) (3)

برنامه های ماهواره اکثراً موجب شیوع فحشا و منکر مخصوصاً بین نسل جوان می شود؛ لذا خرید و نصب آنتن های ماهواره ای جایز نیست. (آیت الله فاضل) (4)

اگر انسان مطمئن نباشد که خودش و دیگران از آن استفاده نامشروع نمی کنند، نمی تواند از آن استفاده کند. (آیت الله سیستانی) (5)

استفاده از ماهواره برای مقاصد مباح و شرعی، در صورتی که ترس از انحراف عقیده یا سست شدن در مسائل شرعی وجود نداشته نباشد یا ارتکاب حرام برای دیگران نیز پیش نیاید، با رعایت جهات شرعی اشکالی ندارد. (آیت الله وحید) (6)

نکته: اگر قانونی در این باره وجود داشته باشد، طبق نظر مرجع باید مراعات شود.

5. 8. نگاه های مشکوک

پرسش: اگر انسان شک کند این شخص از کسانی است که می تواند به او نگاه کند یا از کسانی است که نباید به او نگاه کند، چه وظیفه ای دارد؟

ص: 122

- 1- ناصر مکارم شیرازی، استفتائات جدید، ج 1، ص 237، سؤال 829.
- 2- محمد تقی بهجت، استفتائات، ج 3، ص 222، سؤال 4087.
- 3- لطف الله صافی گلپایگانی، جامع الاحکام، ج 1، ص 286، سؤال 976.
- 4- محمد فاضل لنکرانی، جامع المسائل، ج 1، ص 246، سؤال 1001.
- 5- سید محسن محمودی، مسائل جدید از دیدگاه علما و مراجع تقلید، ج 3، ص 190.
- 6- حسین وحید خراسانی، سایت، احکام شرعی، سؤالات شرعی، سؤال 452.

پاسخ: نباید نگاه کند. (حضرت امام و آیات عظام خوئی و فاضل و مکارم) (1)

پرسش: اگر کسی می داند در جمع محصور محرمی دارد، اما نمی داند کدام یک از افراد این جمع است، آیا می تواند به آن ها نگاه کند؟

پاسخ: نباید به هیچ کدام نگاه کند. (حضرت امام و آیات عظام خوئی و فاضل و مکارم) (2)

پرسش: اگر انسان درباره شخصی شک کند که هم جنس است یا غیر هم جنس، آیا نگاه به او جایز است؟

پاسخ: بنا بر احتیاط واجب، جایز نیست؛ بلکه در بعضی اوقات جایز نیست. (حضرت امام) (3)

پرسش: اگر انسان در چیزی شک کند که انسان است یا حیوان یا شیئی دیگر، آیا می تواند نگاه کند؟

پاسخ: نگاه اشکالی ندارد. (حضرت امام و آیات عظام خوئی و فاضل و مکارم) (4)

ص: 123

-
- 1- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج 2، کتاب النکاح، النکاح و آداب، مسئله 50.
 - 2- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج 2، کتاب النکاح، النکاح و آداب، مسئله 50.
 - 3- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج 2، کتاب النکاح، النکاح و آداب، مسئله 50.
 - 4- . سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروه الوثقی، ج 2، کتاب النکاح، النکاح و آداب، مسئله 50.

1. قرآن مجید
2. اراکی، محمدعلی، رساله توضیح المسائل، قم: دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، 1372 ش.
3. بنی هاشمی خمینی، سیدمحمدحسن، توضیح المسائل مراجع مطابق با فتوای سیزده نفر از مراجع تقلید، چ 21، قم: اسلامی، 1391 ش.
4. بهجت، محمدتقی، استفتائات، چ 1، قم: دفتر آیت الله بهجت، 1386 ش.
5. بهجت، محمدتقی، رساله توضیح المسائل، چ 82، قم: دفتر آیت الله العظمی بهجت، 1386 ش.
6. تبریزی، جواد، استفتائات جدید، چ 3، قم: سرور، 1385 ش.
7. تبریزی، جواد، رساله توضیح المسائل، چ 1، مشهد: هاتف، 1385 ش.
8. حکیم، عبدالهادی محمدتقی، فقه برای غرب نشینان، ترجمه سیدابراهیم سیدعلوی، چ 1، مشهد: دفتر آیت الله العظمی سیستانی، 1387 ش.
9. خامنه ای، سیدعلی، اجوبه الاستفتائات، چ 3، تهران: انقلاب اسلامی، 1394 ش.
10. خامنه ای، سیدعلی، تحریر المسائل، چ 3، بیروت: دارالتعارف، 1428 ق.
11. خمینی، سیدروح الله، استفتائات، چ 5، قم: اسلامی، 1378 ش.
12. خمینی، سیدروح الله، تحریر الوسیله، ترجمه علی اسلامی، چ 19، قم: اسلامی، 1380 ش.
13. خمینی، سیدروح الله، رساله توضیح المسائل، چ 11، قم: اسلامی، 1387 ش.
14. خوبی، سیدابوالقاسم، رساله توضیح المسائل، چ 2، مشهد: رستگار،

15. خویی، سید ابوالقاسم، منهاج الصالحین، با حاشیة حسین وحید خراسانی، ج 2، چ 6، قم: مدرسه امام باقر العلوم (علیه السلام)، 1386 ش.

16. سیستانی، سید علی، المسائل المنتخبة؛ العبادات و المعاملات، چ 1، قم: باقیات، 1427 ق.

17. سیستانی، سید علی، توضیح المسائل جامع، چ 1، مشهد: دفتر آیت الله العظمی سیستانی، 1393 ش.

18. سیستانی، سید علی، توضیح المسائل، چ 8، مشهد: ولایت، 1389 ش.

19. سیستانی، سید علی، منهاج الصالحین، ج 1، چ 10، بیروت: دارالمورخ، 1427 ق.

20. شبیری زنجانی، سید موسی، رساله توضیح المسائل، چ 11، دفتر آیت الله العظمی شبیری زنجانی، 1385 ش.

21. صافی گلپایگانی، لطف الله، جامع الاحکام، چ 4، قم: دفتر نشر آثار حضرت آیت الله العظمی صافی گلپایگانی، 1382 ش.

22. صافی گلپایگانی، لطف الله، رساله توضیح المسائل، چ 1، مشهد: بارش، 1385 ش.

23. طباطبایی یزدی، سید محمد کاظم، العروه الوثقی، با حاشیة سید روح الله خمینی و سید ابوالقاسم خویی و سید علی سیستانی و محمد فاضل لنکرانی، چ 4، قم: میثم تمار، 1391 ش.

24. طباطبایی یزدی، سید محمد کاظم، العروه الوثقی، با حاشیة سید روح الله خمینی و محمد علی اراکی و سید ابوالقاسم خویی و سید محمد رضا گلپایگانی، چ 6، قم: اسماعیلیان، 1412 ق.

25. طباطبایی یزدی، سید محمد کاظم، العروه الوثقی، با حاشیة سید روح الله خمینی و سید ابوالقاسم خویی و سید محمد رضا گلپایگانی و ناصر مکارم شیرازی، چ 1، قم: مدرسه امام علی بن ابی طالب (علیه السلام)، 1386 ش.

26. علیان نژادی، ابوالقاسم، احکام النساء، چ 1، قم: مدرسه امام علی بن ابی طالب (علیه السلام)، 1426 ق.
27. فاضل لنکرانی، محمد، الاحکام الواضحه، چ 4، قم: مرکز فقهی ائمه اطهار (علیهم السلام)، 1380 ش.
28. فاضل لنکرانی، محمد، الحواشی علی العروه الوثقی، قم: کتاب فروشی مسجد حاج سیدحسن، 1416 ق.
29. فاضل لنکرانی، محمد، جامع المسائل، چ 11، قم: امیر قلم.
30. فاضل لنکرانی، محمد، رساله توضیح المسائل، چ 88، قم: امیرالعلم، 1384 ش.
31. مکارم شیرازی، ناصر، احکام پزشکی، چ 1، قم: مدرسه امام علی بن ابی طالب (علیه السلام)، 1386 ش.
32. مکارم شیرازی، ناصر، استفتائات جدید، به کوشش ابوالقاسم علیان نژادی، چ 4، ویرایش 2، قم: امام علی بن ابی طالب (علیه السلام)، 1387 ش.
33. مکارم شیرازی، ناصر، پیک احکام؛ جلسات هفتگی حضرت آیت الله مکارم شیرازی با اعضای دفتر استفتائات، ش 3، منتشر شده در:
www.makarem.ir/main.aspx?lid=0typeinfo=45catid=34812
34. مکارم شیرازی، ناصر، رساله توضیح المسائل، چ 47، قم: امام علی بن ابی طالب (علیه السلام)، 1384 ش.
35. محمودی، سیدمحسن، مسائل جدید از دیدگاه علما و مراجع تقلید، چ 2، قم: صاحب الزمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف)، 1380 ش.
36. موسوی گلپایگانی، سیدمحمد رضا، رساله توضیح المسائل، چ 73، قم: دارالقرآن الکریم، 1371 ش.
37. نوری همدانی، حسین، التعليقات علی کتاب العروه الوثقی، چ 3، قم: مؤسسه مهدی موعود (عجل الله تعالی فرجه الشریف)، 1389 ش.

38. نوری همدانی، حسین، رساله توضیح المسائل، چ 23، قم: مؤسسه مهدی موعود (عجل الله تعالی فرجه الشریف)، 1386 ش.

39. نوری همدانی، حسین، هزارویک مسئله فقهی؛ مجموعه استفتائات، چ 4، قم: مؤسسه مهدی موعود (عجل الله تعالی فرجه الشریف)، 1383 ش.

40. واحد پاسخ به سؤالات جامعه الزهراء (علیها السلام)، گزیده مسائل مبتلابه و استفتائات جدید، ج 2: احکام بانوان، چ 2، قم: جامعه الزهراء (علیها السلام)، 1389 ش.

41. وحید خراسانی، حسین، رساله توضیح المسائل، چ 13، قم: مدرسه امام باقر العلوم (علیه السلام)، 1387 ش.

ص: 127

پورتال فرهنگی - تبلیغی حرم مطهر امام رضا علیه السلام

- صفحه اصلی پایگاه مجازی حرم مطهر رضوی: haram.razavi.ir
- پخش زنده مراسم و اماکن حرم مطهر رضوی: tv.razavi.ir
- دسترسی به آرشیو محصولات فرهنگی حرم مطهر رضوی: archive.razavi.ir

کانال ها و صفحات شبکه های اجتماعی

- ♦ وقت سلام؛
 - ♦ حال و هوای حرم؛
 - ♦ ثبت درخواست زیارت نیابتی؛
 - ♦ اعلام برنامه های حرم مطهر رضوی؛
 - ♦ ارائه مطالب ویژه دختران و پسران ۱۲ تا ۱۸ سال؛
 - ♦ نشر معارف رضوی به زبان های عربی، انگلیسی، اردو، فرانسه و ...؛
 - ♦ انتشار تولیدات فرهنگی حرم مطهر رضوی اعم از فیلم و صوت مراسم حرم مطهر رضوی.
- می توانید به این شبکه ها از مسیرهای ذیل دسترسی داشته باشید:
- شبکه های فارسی: tvapp.razavi.ir/razavi_laqr_ir
 - شبکه های اجتماعی بین الملل: tvapp.razavi.ir/razavi_int
 - ربات چندزبانه حرم مطهر رضوی در شبکه های اجتماعی شامل بخش های پاسخگویی به سؤالات دینی، زیارت نیابتی و ارتباط با حرم: [@haramrazavi_bot](https://t.me/haramrazavi_bot)

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می دانند و کسانی که نمی دانند یکسانند؟

سوره زمر / 9

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک 129/34 - طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: 03134490125

دفتر تهران: 021 - 88318722

بازرگانی و فروش: 09132000109

امور کاربران: 09132000109

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

